S. VINCENTII LIRINENSIS COMMONITORIUM,

TERTULLIANI AFRI

DE PRÆSCRIPTIONIBUS ADVERSUS HÆRETICOS,

INCERTI AUCTORIS

CATALOGUS HÆRETICORUM

CUM NOTIS, ET OBSERVATIONIBUS.

NEAPOLI MDCCLXXX.

EX TYPOGRAPHIA PORCELLIANA

Superiorum Permissu.

VETERUM TESTIMONIA DE S. VINCENTIO LIRINENSI, ET EJUS OPERE.

. Eucherius Episcopus Lugdunensis in Libr. Instructionum ad Salonium & Veranum.

QUum te illic (*in Lirinensi cœnobio*) Beatissimi Hilarii tunc insulani tyronis, sed jam nunc Summi Pontificis doctrina formaret per omnes spirialium rerum disciplinas; ad hoc etiam consummantibus postea sanctis Viris Sal-ano atque Vincentio, eloquio pariter ientiaque præeminentibus.

Idem in Epist. de Laude Eremi ad Hilarium.

HÆc (*Lerina*) habuit reverendi nominis Lupum, qui nobis illum ex ou Beniamin Lupum retulit. Hæc hat germanum ejus Vincentium, interno nmam splendore perspicuam.

Gennadius Massiliensis in Catalogo Virorum Illustrium cap. 64.

VIncentius natione Gallus, apud Monasterium Lirinensis insulæ presbyter, vir in Scripturis sanctis doctus, & notitia Ecclesiasticorum dogmatum sufficienter instructus, composuit ad evitanda hæreticorum collegia nitido satis & aperto sermone validissimam disputationem, quam absconso nomine suo attitulavit Peregrini adversus hæreticos: cujus operis quia secundi libri maximam in schedulis partem a quibusdam furatam perdidit, recapitulato ejus paucis sermonibus sensu pristino compegit, & uno in libro edidit. Moritur Theodosio & Valentiniano regnantibus.

Martyrologium Romanum die 24. Maji.

IN Monasterio Lirinensi Sancti Vincentii presbyteri sanctitate & doctrina conspicui.

Ado

Ado in Chronicis ann. 425. ætatis sextæ:

VIncentius quoque natione Gallus apud Lirinensem Insulam presbyter satis in divinis Scripturis eruditus moritur.

Joannes Trithemius de Scriptoribus Ecclesiasticis.

VIncentius Monachus, & presbyter Monasterii Lirinensis Insulæ, natione Gallus, vir in divinis Scripturis eruditissimus, & secularium literarum non ignarus, vita & moribus clarus. Extat ejus insigne opus, quod sub Peregrini nomine composuit, a veteribus doctoribus percelebre laudatum de erroribus & collegiis hæreticorum fugiendis contra omnes hæreticos libros duos. Alia quoque nonnulla scripsisse legitur, quæ ad notitiam meam non venerunt. Claruit Theodosio & Valentiniano regnantibus anno 425. ætatis sextæ.

Sixtus Senensis lib. VI. *Bibl. Sanctæ annot.* 104.

SEd quam misere infelices isti fallantur, luculentissime demonstravit sanctissimus, atque inter Patres qui ante mille ac du-

ducentos fere annos floruerunt, doctissimus, ac disertissimus Vincentius Lirinensis, edito Libello vere aureo, quem omnes Catholicæ pietatis amatores assidua versare manu deberent, ceu enchiridion, sive militarem pugiunculum adversum profanas omnium hæresum novationes.

Joannes Mabillonius in Tractatu de Studiis Monasticis par. 2. cap. 6.

CLarissimus vir Dominus Franciscus Pitœus P. Sirmundo testatum reliquit, se Catholicæ Religioni nomen dedisse præsertim ex lectione Vincentii Lirinensis, quum adhuc Genevæ & Heydelbergæ moraretur; solitusque erat reliquis Protestantibus præfatum objicere opusculum, ut propriæ revincerentur cœcitatis. *Vide etiam Petri Pitœi vitam.*

S. VIN-

S. VINCENTII LIRINENSIS COMMONITORIUM.

Incipit Tractatus (1) *Peregrini pro Catholicæ Fidei antiquitate, & universitate adversus profanas omnium novitates Hæreticorum.*

Icente Scriptura, & monente: (*Deut.*32.) *Interroga patres tuos, & dicent tibi; seniores tuos, & adnuntiabunt tibi*: & item, (*Prov.* 22.) *Verbis sapientium adcommoda aurem*

(1) Baluzius, & Joseph Antelmius ferunt, hanc libri epigraphem legi in tribus Mss. Bibliothecæ Regiæ, ablatis voculis *natione Galli*, quæ in antiquioribus comparent editionibus. Suspicor cum Costerio a Lirinensi hunc titulum præfixum fuisse operi, *Commonitorium Peregrini adversus hæreticos*; ut Tertullianus inscripsit aureum opus, a quo non pauca decerpsit Vincentius: *De Præscriptionibus adversus hæreticos*. Favet opinioni Gennadius dicens *texuisse disputationem, quam absconso nomine attitulavit*: vel ut legit Corbejensis Codex, *prætitulavit Pere-*

aurem tuam: & item. (*Prov.*3.) *Fili mi* (1) *hos sermones ne obliviscaris*; *mea autem verba custodiat cor tuum*: videtur mihi minimo servorum Dei PEREGRINO, quod res non minimæ utilitatis Domino adjuvante futura sit, si ea quæ fideliter a Sanctis Patribus accepi, literis comprehendam, infirmitati certe propriæ pernecessaria: quippe quum adsit in promptu, unde imbecillitas memoriæ meæ adsidua lectione reparetur. Ad quod me negotium non solum fructus operis, sed etiam consideratio temporis, & opportunitas loci adhortatur. Tempus propterea, quod quum ab eo omnia humana rapiantur, & nos ex eo aliquid invicem rapere debemus, quod in vitam proficiat æternam;

grini adversus hæreticos. Præsertim quia tractatus nomine ab antiquis intelliguntur non tam disputationes contra hæreticos, quam sermones ad populum habiti. Hinc noster cap. 40. Commonitorii ait: *Posuit tertio doctores, qui Tractatores nunc appellantur, eo quod per eos Prophetarum mysteria populis aperiantur.* Nihil tamen immutare voluimus antiquis destituti Codicibus, præsertim quum talis titulus operis repræsentet indolem.

(1) In vetusto Codice Regio scriptum est: *Fili meus serm.* In Recentiori vero, *Fili meos sermones.* Baluzius.

nam; præsertim quum, & appropinquantis divini judicii terribilis quædam exspectatio augeri efflagitet studia religionis, & novorum hæreticorum fraudulentia multum curæ, & attentionis indicat. Locus autem, quod urbium frequentiam turbasque vitantes, remotioris villulæ, & in ea secretum monasterii incolamus habitaculum; ubi absque magna distractione fieri posit illud quod canitur in Psalmo: (*Psalm.* 45.) *Vacate*, inquit, *& videte, quoniam ego sum Deus.* Sed & propositi nostri ratio in id convenit. Quippe qui quum, aliquandiu variis ac tristibus secularis militiæ turbinibus volveremur, tandem nos in portum religionis, cunctis semper fidissimum, Christo adspirante condidimus: ut ibi depositis vanitatis, ac superbiæ flatibus, Christianæ humilitatis sacrificio placantes Deum, non solum præsentis vitæ naufragia, sed etiam futuri seculi incendia vitare possimus. Sed jam in nomine Domini quod instat adgrediar: ut scilicet a majoribus tradita, & apud nos deposita scribam relatoris fide potius, quam auctoris præsumptione: hac tamen scribendi lege servata, ut nequaquam omnia, sed tantum necessaria quæ-

que perſtringam; neque id ornato, & exacto, ſed facili communique ſermone; ut pleraque ſignificata potius, quam explicata videantur. Scribant ii laute, & accurate, qui ad hoc munus, vel ingenii fiducia, vel officii ratione ducuntur: me vero ſublevandæ recordationis, vel potius oblivionis meæ gratia, (1) Commonitorium mihimet paraſſe ſuffecerit; quod tamen paullatim, recolendo quæ didici, emendare & implere quotidie, Domino præſtante, conabor. Atque hoc ipſum idcirco præmonui, ut ſi forte elapſum nobis in manus Sanctorum devenerit, nihil in eo temere reprehendant, quod adhuc videant promiſſa emendatione limandum. Scri-

(1) Vincentii tempestate in usu erat Commonitorii vox; tum ad significanda mandata legatis scripto data, ut a Theodosio Commonitorium Elpidio comiti datum Ephesum proficiscenti ad Synodum, & alterum a Zosimo Faustino consignatum, quum in Africam missus fuit. Frequentius tamen sumebatur pro lege a mandante præscripta, ut exsequatur, quod constat ex Epist. Innocentii Papæ pro Joanne Chrysostomo, Hic vero, ut recte observat Baluzius in notis, significat scriptionis genus; cujusmodi sunt adversaria ad sublevandam memoriam.

Scripturæ addenda est Ecclesiæ auctoritas, ut veritas a falsitate discernatur.

I. Sæpe igitur magno studio, & summa adtentione perquirens a quamplurimis sanctitate, & doctrina præstantibus viris, quonam modo possim certa quadam, & quasi generali ac regulari via, Catholicæ fidei veritatem ab hæreticæ pravitatis falsitate discernere; hujusmodi semper responsum ab omnibus fere retuli: Quod sive ego, sive quis alius vellet exsurgentium hæreticorum fraudes deprehendere, laqueosque vitare, & in fide sana sanus atque integer permanere, duplici modo munire fidem suam, Domino adjuvante, deberet. Primo scilicet, Divinæ Legis Auctoritate; tum deinde Ecclesiæ Catholicæ Traditione.

II. Hic forsitan requirat aliquis: Quum sit perfectus Scripturarum canon, sibique ad omnia satis superque sufficiat, quid opus est, ut ei Ecclesiasticæ intelligentiæ jungatur auctoritas? Quia videlicet Scripturam sacram pro ipsa sua altitudine non uno eodemque sensu universi accipiunt; sed ejusdem eloquia aliter atque aliter, alius atque alius interpretatur; ut pene quot homines sunt, tot illinc sententiæ erui posse

videantur. Aliter namque illam Novatianus, aliter Photinus, aliter Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arius, Eunomius, Macedonius, aliter Apollinaris, Priscillianus, aliter Jovinianus, Pelagius, Cælestius, aliter postremo Nestorius. Atque idcirco multum necesse est, propter tantos tam varii erroris anfractus, ut Propheticæ, & Apostolicæ interpretationis linea secundum Ecclesiastici, & Catholici sensus normam dirigatur.

Magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est.

III. In ipsa item Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod *ubique*, quod *semper*, quod *ab omnibus* creditum est. Hoc est etenim vere proprieque Catholicum, (1) quæ ipsa vis nomi-

(1) Proprietate catholici nominis usi sunt Patres ad refellendos hæreticos, quoniam juxta Prophetarum vaticinia per Orbem diffundenda erat Ecclesia, & non coarctanda in angulum parvæ regionis, vel in Terræ particulam; alioquin, ut recte arguit Optatus lib. 2. de Schism. Donatist. num. 1. *ubi erit proprietas Catholici nominis, quum inde dicta sit Catholica, quod sit*

hominis ratioque declarat, quod omnia fere universaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fiet; si sequamur *Universitatem*, *Antiquitatem*, *Consensionem*. Sequemur autem *Universitatem* hoc modo; si hanc unam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia: *Antiquitatem* vero ita; si ab his sensibus nullatenus recedamus, quos sanctos Majores ac

sit rationabilis & ubique diffusa? Quod nomen quia honorificum, spemque salutis complectens, invident Hæretici nobis, conanturque eripere, ut olim Christiani nomen invidit Julianus Apostata. At Romanæ Ecclesiæ filiis convenire acute ex ipsa hæreticorum mente demonstrat Augustinus lib. 1. Op. Imperfecti num. 75. *Athanasianos*, inquit, *vel Homousianos Ariani Catholicos vocant, non & alii hæretici. Vos autem non solum a Catholicis, sed etiam ab Hæreticis a vobis dissentientibus, & vobis similibus, Pelagiani vocamini: quemadmodum non tantum a Catholica, sed etiam ab hæresibus vocantur Ariani. Vos vero soli nos appellatis Traducianos, sicut illi Homousianos, sicut Donatistæ Macarianos, sicut Manichæi Pharisæos, & ceteri hæretici diversis nominibus. Nec mirum esse debet, quod novi hæretici catholicis, a quibus exeunt, novum nomen imponant.* (quod placuit etiam vanitati hæreticorum nostri ævi) *Hoc enim & alii fecerunt, quando similiter exierunt.*

ac Patres nostros celebrasse manifestum est: *Consensionem* quoque itidem, si in ipsa vetustate, omnium vel certe pene omnium Sacerdotum pariter & magistrorum definitiones sententiasque sectemur.

IV. Quid igitur tunc faciet Christianus Catholicus, si se aliqua Ecclesiæ particula ab universalis fidei communione præciderit? Quid utique nisi ut pestifero corruptoque membro sanitatem *universi* corporis anteponat? Quid si novella aliqua contagio non jam portiunculam tantum, sed totam pariter Ecclesiam commaculare conetur? Tunc item providebit, ut *Antiquitati* inhæreat; quæ prorsum jam non potest ab ulla novitatis fraude seduci. Quid si in ipsa *Vetustate*, duorum, aut trium hominum, vel certe civitatis unius, aut etiam provinciæ alicujus error deprehendatur? Tunc omnino curabit, ut paucorum temeritati vel inscientiæ, si qua sunt universaliter (1) antiquitus universalis Ecclesiæ decreta præponat. Quid si tale aliquid emergat ubi nihil hujusmodi reperiatur? Tunc operam dabit

(1) Vetustus Codex Regius habet, *Universalis Concilii decreta*. Baluzius.

dabit, ut conlatas inter ſe Majorum conſulat interrogetque ſententias; eorum duntaxat, qui diverſis licet temporibus & locis, in unius tamen Eccleſiæ catholicæ communione & fide permanentes, magiſtri probabiles exſtiterunt: & quidquid non unus aut duo tantum, ſed *omnes* pariter *uno eodemque conſenſu*, aperte, frequenter, perſeveranter tenuiſſe, ſcripſiſſe, docuiſſe cognoverit, id ſibi quoque intelligat abſque ulla dubitatione credendum. Sed ut planiora fiant quæ dicimus, exemplis ſingillatim inluſtranda ſunt, & paullo uberius exaggeranda; ne immodicæ brevitatis ſtudio rerum pondera orationis celeritate rapiantur.

V. Tempore Donati, (1) a quo Donatiſtæ,

(1) Donatum Magnum hic intelligit Vincentius, a quo appellatos fuiſſe Donatiſtas in S. Poſſidii Vita pag 56. luculento Optati teſtimonio probavimus: quem locum conſulat lector. Obſervare tamen oportet longa ætate poſt ſchiſma invectum appellatos fuiſſe ex Donati parte ejus ſectatores, quum primo dicerentur ex parte Majorini. Hinc in relatione Anulini Proconſulis ad Conſtantinum legitur: *Libellus Eccleſiæ Catholicæ criminum Cæciliani traditus a parte Majorini.* Similiter Auguſtinus dum de libello loquitur, ait oblatum fuiſſe *a parte Majorini.* At quia

tistæ, quum (1) sese multa pars Africæ in erroris sui furias præcipitaret, quumque immemor nominis, religionis, professionis, unius hominis sacrilegam temeritatem Ecclesiæ Christi præponeret; tunc quicumque per Africam constituti profano schismate detestato, universis mundi Ecclesiis adsociati

quia circa ann. Ch. 370. jam dicebatur Donati pars; *quasi vere*, inquit Optatus, *populum cum Deo divisisset, ut intrepide suam diceret partem*: propterea iste S. Vir lib. 3. de Schism. Donatist. num. 3. disserens de libello, quem Constantino dederunt Capito, Nasucius, Dignus, & ceteri Episcopi, vocat eos *partis Donati*, & non Majorini, forte substituendo notius nomen antiquo. At ingenue nihilominus Optati lapsum fateri debemus: quia ex tali libello infert Romæ a Melchiade, & Concilio ab eodem celebrato proscriptum fuisse Donatum Magnum; quum in Collatione concesserint Catholici Præsules damnatum esse Donatum a Casis Nigris. Vide Augustinum in Brev. Collat. diei tertiæ cap. 12. & 17. & in libr. Retract. cap. 21.

(1) Circa annum Ch. 370. Optato teste major erat numerus Catholicorum in Africa, quum lib. 2. n. 1. Donatistis vix particulam concedat, dicens: *Ergo ut Ecclesia in particula Africæ, in angulo parvæ regionis, apud vos esse possit, apud nos in alia parte Africæ non erit.* At quarto labente seculo

ciati sunt, soli ex illis omnibus intra sacraria Catholicæ fidei salvi esse potuerunt: egregiam profecto relinquentes posteris formam, quemadmodum scilicet deinceps, bono more, unius aut certe paucorum vesaniæ, universorum sanitas anteferretur.

Arianæ perfidiæ exemplo demonstratur novelli dogmatis inductione quantum invehatur calamitatis.

VI. Item, quando Arianorum venenum, non

lo ac vergente longe plures erant Schismatici, ut refert Possidius in Augustini Vita cap. 7. dum ait: Per sanctum illum virum, *levare in Africa Ecclesia Catholica exorsa est caput, quæ . . . . rebaptizante Donati parte majorem multitudinem Afrorum, seducta & oppressa jacebat*. Suspicor ita crevisse factionem, quia intra unius seculi spatium vix unus, & alter, Optatus nempe, & Augustinus, inventi sunt, qui scriptis illorum aperirent fraudes, ac dolos, convincerentque insidias, quum interim Donatistæ *omnes per singula loca maledicis vocibus perstreperent*, ut loquitur Optatus lib. 1. num. 4. quibus ipse ad aliqua occasione arrepta respondit. Quo modo, inquit Optatus, *satisfiet & desideriis aliquorum: Nam a multis sæpe desideratum est: ut ad eruendam veritatem, ab aliquibus defensoribus conflictus partium haberetur; & fieri potuit*.

non jam portiunculam quandam, ſed pene orbem totum contaminaverat, adeo ut prope cunctis Latini ſermonis Epiſcopis partim vi, partim fraude deceptis, caligo quædam mentibus offunderetur, quidnam potiſsimum in tanta rerum confuſione ſequendum foret; tunc quiſquis verus Chriſti amator, & cultor exſtitit, antiquam fidem novellæ perfidiæ præferendo, nulla contagii ipſius peſte maculatus eſt. Cujus quidem temporis periculo ſatis ſuperque monſtratum eſt, quantum invehatur calamitatis novelli dogmatis inductione. Tunc ſiquidem non ſolum parvæ res, ſed etiam maximæ labefactatæ ſunt. Nec enim tantum adfinitates, cognationes, amicitiæ, domus; verum etiam urbes, populi, provinciæ, nationes, univerſum poſtremo Romanum Imperium funditus concuſſum, & emotum eſt. Namque quum profana ipſa Arianorum novitas, velut quædam Bellona aut Furia, capto primo omnium (1) Imperatore, cuncta deinde palatii culmina legibus novis ſub-

(1) Constantium intelligit, de quo acerrime queritur Hilarius Pictavensis libro contra eumdem edito anno Ch. 360. At candide fateri oportet, quod Imperatorem prorsus excusat alter

subjugasset, nequaquam deinceps destitit universa miscere atque vexare, privata ac publica, sacra profanaque omnia; nullum boni & veri gerere discrimen; sed quoscumque conlibuisset, tamquam de loco superiore percutere. Tunc temeratæ Conjuges, (1) depullatæ Viduæ, profanatæ Vir-

ter ejusdem meriti vir Gregorius Nazianzenus Invectiva 1. in Julianum eadem scribens tempestate; & de patratis acerbe incusat aulicos, totam in istos refundens invidiam.

(1) Ita antiquiores editiones, Duacensi excepta, quæ fert *depopulata*. Notum est, viduis, virginibus, ac pœnitentibus pullas impositas fuisse vestes. In Missali Francorum lib. 3. Liturgiæ Gallicanæ num. XI. exstat benedictio vestimentorum Viduæ, quæ comparet etiam in Ordine Romano. Hinc Sanctus Asterius Amaseæ Hellesponti Metropolis Antistes in Oratione Sanctæ Euphemiæ, inquit numer. 3. *Adstat Virgo pulla veste, ac pallio philosophiam professa*. Et iterum num. 4. *Casta virgo in pullis vestibus sedens sola, manus ambas extendit in cælum*. Floruit Asterius circa IV. secul. finem Arcadio Imperatore. Ut autem viduis Ariani detraxerunt pullas vestes, ita Donatistæ sacratis Deo virginibus mitellas abstulerunt: *Detraxistis*, inquit Optatus lib. 6. n. 4. *non capitis ornamenta, sed bonæ voluntatis indicia. Jam consecratas Deo aspersistis immundis cineribus: crines jussistis* etiam

Virgines, Monasteria (1) demolita, disturbati Clerici, verberati Levitæ, acti in exsilium Sacerdotes, oppleta sanctis ergastula, carceres, (2) metalla: quorum pars maxima, interdictis urbibus, protrusi atque extorres, inter deserta, speluncas, feras, saxa, nuditate, fame, siti affecti, con-

etiam salsa aqua perfundi. Et utinam vel id quod tulistis, velociter revocare velletis: interposuistis moras, ut retracta in pristino habitu, aliqua diutius remanerent, retractis signis, quibus se jamdudum contra petitores, & raptores muniverant. Qui quum viderent, præscriptionem sibi jamdudum oppositam, a vobis esse sublatam, de sponsis raptores effecti sunt: nec visus est unusquisque sibi peccasse, dum talem rapuit, qualem viderat, quando ut uxorem acciperet postulabat.

(1) Cod. Reg. habet, *dilacerata Monasteria*. Baluzius.

(2) Lucifer Calaritanus in lib. quod moriendum pro Filio Dei, Constantium culpat, quia *omnia metalla*, ut loquitur, *omniaque loca, exsilia vocari, quæ putabantur digna, nostra tuæ calliditati resistentium replesti numero: relegando insontes, fame, siti, nuditate vexando*. Quinimmo restauravit morem a Constantino abrogatum leg. 2. de pœn. Cod. Theod. ut *si quis in ludum fuerit, vel in metallum damnatus, minime in ejus facie scribatur . . . . . quo facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis cælestis est figurata, minime maculetur*; illud te-

contriti & tabefacti sunt. Atque hæc omnia numquid ullam aliam ob cauffam, nisi utique dum pro cælesti dogmate humanæ superstitiones introducuntur; dum bene fundata Antiquitas scelesta novitate subruitur; dum superiorum instituta violantur; dum rescinduntur scita Patrum; dum convelluntur definita Majorum, dum sese intra sacratæ atque incorruptæ Vetustatis castissimos limites, profanæ ac novellæ curiositatis libido non continet?

Fidem Martyrum denegare non licet.

VII. Sed forsitan odio novitatis & amore Vetustatis hæc fingimus. Quisquis hoc æstimat, beato saltem credat Ambrosio, qui in secundo ad Imperatorem Gratianum libro, acerbitatem temporis ipse deplorans, ait: (*Lib.* 2. *de Fide cap.* 16.) *Sed jam satis*, inquit, *Omnipotens Deus, nostro exitio nostroque sanguine Confessorum neces, exitia Sacerdotum, & nefas tantæ impietatis eluimus. Satis claruit eos, qui violaverint*

testante Hilario num. 5. & 11. libri contra eumdem: *Querela famosa est*, ait, *jussos a te Episcopos non esse, quos condemnare nullus audebat, etiam nunc in ecclesiasticis frontibus scriptos metallicæ damnationis titulo recenseri.*

rint fidem, tutos esse non posse. Item in tertio ejusdem operis libro (*cap.* 15.): *Servemus igitur*, inquit, *præcepta Majorum, nec hereditaria signacula ausi rudi temeritate violemus. Librum signatum illum propheticum non Seniores, non Potestates, non Angeli, non Archangeli aperire ausi sunt: soli Christo explanandi ejus prærogativa servata est. Librum Sacerdotalem quis nostrum resignare audeat, signatum a Confessoribus, & multorum jam martyrio consecratum? Quem qui resignare coacti* (1) *sunt, postea tamen damnata fraude signarunt; qui violare non ausi sunt, Confessores, & Martyres exstiterunt. Quomodo fidem eorum possumus denegare, quorum victo-*

(1) Intelligit Ambrosius Episcopos Arimino lapsos anno Christi 359. quos fidem ejurare coegit Constantius die 10. Oct. ejusdem anni, dum paupertate, & ætate lassis Episcopis, reditum ad propria negat. Quæ tantorum malorum fuerit caussa, Severus Sulpicius prodit lib. 2. hist. sacræ c. 41. differens de legatis ad Imperatorem missis: *Ex parte nostrorum*, inquit, *leguntur homines adolescentes, parum docti, & parum cauti: ab Arianis autem missi senes, callidi, & ingenio valentes, veterno perfidiæ imbuti, qui apud Regem superiores facile exstiterunt.* Vid. Sozom. l. IV. c. 16. At cognito dolo Ariminenses Episcopi contestabantur corpus Domini, & quid-

victoriam prædicamus? Prædicamus plane, inquam, o venerande Ambrosi, prædicamus plane, laudantesque miramur. Nam quis ille tam demens est, qui eos, etsi adsequi non evaleat, non exoptet sequi, quos a defensione fidei Majorum, nulla vis depulit, non minæ, non blandimenta, non vita, non mors, non palatium, non satellites, non Imperator, non imperium, non homines, non dæmones? quos, inquam, pro religiosæ Vetustatis tenacitate tanto munere Dominus dignos judicavit, ut per (1) eos prostratas restauraret Ecclesias, extinctos spiritales populos vivificaret, dejectas Sacerdotum coronas reponeret, nefarias

& quidquid in Ecclesia sanctum est, se nihil mali fuisse in sua fide suspicatos, quæ flentes afferebant, parati, & subscriptionem pristinam, & omnes Arianorum blasphemias condemnare, ut loquitur Hieronymus in Dialogo cont. Luciferianos.

(1) Hi Sancti Viri, per quos tam mira operatus est Deus, fuere Athanasius, Hilarius, Eusebius, & Ambrosius. Hinc Hieronymus in Dialogo cont. Luciferianos ait: *Tunc triumphatorem suum Athanasium Ægyptus excepit, tunc Hilarium de prælio hæreticorum revertentem, Galliarum Ecclesia complexa est, tunc ad reditum Eusebii lugubres vestes Italia mutavit*. De Ambrosio vero post Hie-

rias illas novellæ impietatis non literas, sed lituras, infuso cælitus Episcopis fidelium lacrymarum fonte deleret: universum postremo jam pene mundum, sæva repentinæ hæreseos tempestate perculsum, ad antiquam fidem a novella perfidia, ad antiquam sanitatem a novitatis vesania, ad antiquam

Hieronymum ad annum Gratiani XI. loquitur Prosper in Chronico, dicens: *Post Auxentii seram mortem, Mediolani Ambrosio Episcopo constituto, omnis ad fidem rectam Italia convertitur*, id est regionum illarum portio, quæ Vicario Italiæ parebat, nempe Insubria, Æmilia, & Liguria. Sua namque prædicatione Ambrosius distractas Ecclesias junxit, ac nexuit cum fidei vertice, ac custode Romano Pontifice. Hinc in Commentariis super Lucam per id temporis conscriptis lib. 9. cap. 20. gratulatur de hæresi subacta in sui episcopatus exordio, dicens: *Dissensionum omnium procella deferbuit: cuncti secularis cupiditatis ardores, æstusque omnes, quibus Italiæ populus per Judaica olim Ariana proximæ sævitatis incendia coquebatur, sereno jam spiramine temperatur*. Unde Felix Ennodius in ejus laudem cecinit lib. 1. Carm. num. XV. hymno VI.

Adjunctus hinc Apostolis,
Reduxit expulsam fidem,
Dixit triumphos martyrum,
Lingua virentis laureis.

Et hæc sinceræ fidei prædicatio caussa fuit, Ro-

tiquam lucem a novitatis cæcitate revocaret.

A Confessoribus non partis, sed Universitatis defensio suscepta est.

VIII. Sed in hac divina quadam (1) Confessorum virtute, illud est etiam nobis vel maxime considerandum, quod tunc apud ipsam Ecclesiæ vetustatém, non partis alicujus, sed Universitatis ab iis est suscepta defensio. Neque enim fas erat, ut tanti ac tales viri unius aut duorum hominum errabundas sibique ipsis contrarias suspiciones tam magno molimine adsererent; aut vero pro alicujus provinciolæ temeraria quadam conspiratione certarent: sed omnium sanctæ Ecclesiæ Sacerdotum Apostolicæ, & Catholicæ veritatis heredum decreta & definita sectantes, maluerunt semetipsos, quam vetustæ Universitatis fidem prodere. Unde & ad

Romano Pontifice annuente, ut Metropolitica haberi cœperit Mediolanensis Ecclesia: quod docte ac solerter vidit Benedictus Bacchinius in Dissert. de Eccles. Hierarchiæ originibus parte 2. num. 10.

(1) Ita prorsus Codd. Regii, quum editiones haberent *confessionum*. Baluzius.

ad tantam gloriam pervenire meruerunt, ut non ſolum Confeſſores, verum etiam Confeſſorum principes jure meritoque habeantur. Magnum hoc igitur eorumdem beatorum exemplum, planeque divinum, & veris quibuſque catholicis indefeſſa meditatione recolendum: qui in modum ſeptemplicis candelabri ſeptena ſancti Spiritus luce radiantes, clariſsimam poſteris formulam præmonſtrarunt, quonam modo deinceps per ſingula quæque errorum vaniloquia, ſacratæ Vetuſtatis auctoritate, profanæ novitatis conteratur audacia.

Quo quiſque religioſior eſt, eo promptius novellis adinventionibus contrait.

IX. Neque hoc ſane novum: ſiquidem mos iſte ſemper in Eccleſia viguit, ut quo quiſque foret religioſior, eo promptius novellis adinventionibus contrairet. Exemplis talibus plena ſunt omnia. Sed ne longum fiat, unum aliquod, & hoc ab Apoſtolica potiſsimum Sede, ſumemus: ut omnes luce clarius videant, beatorum Apoſtolorum beata ſucceſsio quanta vi ſemper, quanto ſtudio, quanta contentione defenderit ſuſceptæ ſemel religionis integritatem. Quondam igitur

gitur venerabilis memoriæ Agrippinus (1) Carthaginensis Episcopus, primus omnium mortalium contra divinum canonem, contra universalis Ecclesiæ regulam, contra sensum omnium Consacerdotum, contra morem atque instituta Majorum, rebaptizandum

(1) Secundus Carthaginensium Præsulum, quorum memoria ad nos usque pervenit. Sub eo duo celebrata fuere Carthaginensia Concilia, primum de hæreticis baptizandis ab Episcopis Proconsularis Africæ ac Numidiæ, in tertii seculi initio. Nam Tertullianus qui certo, ut fertur, lapsus est circa hæreticorum baptisma, ait in libro de Baptismo edito post annum Chr. 200. *Circa hæreticos sane quid custodiendum sit digne quis retractet? ad nos enim editum est*; quibus verbis ad Agrippini respexisse decretum concedet æquus lector. Hinc non satis recte a P. Harduino affixum est tale Concilium ann. Chr. 215. præsertim quum Cyprianus in Ep. 73. ad Jubajanum data anno Chr. 254. dicat: *Apud nos non nova aut repentina res est, ut baptizandos censeamus eos, qui ab hæreticis ad Ecclesiam veniunt, quando multi jam anni sunt, & longa ætas, ex quo sub Agrippino bonæ memoriæ viro convenientes in unum plurimi Episcopi hoc statuerunt*. Alterum Concilium, in quo sancitus canon; *Ne clericus ullus tutelam, curamve susciperet*, celebratum fuit circ. ann. Chr. 215.

dum esse censebat. Quae praesumptio tantum mali invexit, ut non solum haereticis omnibus formam sacrilegii, sed etiam quibusdam catholicis occasionem praebuerit erroris. Quum ergo undique ad novitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes quaquaversum Sacerdotes pro suo quisque studio reniterentur; tunc beatae memoriae Papa (1) Stephanus Apostolicae Sedis Antistes, cum ceteris quidem Collegis suis, sed tamen prae ceteris restitit; dignum, ut opinor, existimans, si reliquos omnes tantum fidei devotione vinceret, quantum loci aucto-

(1) Celebrato a Cypriano III. Carthaginensi Concilio in caussa rebaptizationis anno Chr. 255. vel 256. Kal.Sept. cum Episcopis 87. Proconsularis Provinciae, Numidiae, ac Mauritaniae, graviter commotus est Stephanus, qui paullo ante Lucio successerat. Unde coacta anno 256. Romae Synodo acres aculeatasque dedit ad Africam, ac Firmilianum, Helenum Tarsi, aliosque Apostolicas literas, & si fidem habemus Dionysio Alexandrino in Epist. ad Xystum, statuit, *non communicandum esse his, qui rebaptizant: sed debere considerare magnitudinem rei, quia non quicumque, sed permagni, & nobiles Episcopi viri sunt, quibus hoc visum est.*

auctoritate superabat. Denique in (1) epistola, quæ tunc ad Africam missa est, his verbis sanxit, NIHIL NOVANDUM, NISI QUOD TRADITUM EST. Intelligebat etenim vir sanctus, & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi ut omnia, qua fide a Patribus suscepta forent, eadem fide filiis consignarentur; nosque religionem non qua vellemus ducere, sed potius qua illa duceret, sequi oportere; idque esse proprium Christianæ modestiæ & gravitatis non sua posteris tradere, sed a Majoribus accepta servare. Quis ergo tunc universi negotii exitus? Quis utique, nisi usitatus, & solitus. Retenta est scilicet Antiquitas, explosa Novitas.

X. Sed forte tunc ipsi novitiæ adinventioni patrocinia defuerunt? Immo vero tanta vis ingenii adfuit, tanta eloquentiæ flumina,

(1) Deperdita epistola sententiam servatam habemus in Ep.74. Cypriani ad Pompejum. Consultus enim a Pompejo Sabratensi Episcopo hæc ex Stephani epistola decerpsit: *Si quis ergo a quacumque hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in pœnitentiam; quum ipsi hæretici proprie alterutrum ad se venientes non baptizent, sed communicent tan-*

mira, tantus adſertorum numerus, tanta veri ſimilitudo, tanta divinæ legis oracula, ſed plane novo, ac malo more intellecta; ut mihi omnis illa conſpiratio nullo modo deſtrui potuiſſe videatur, niſi ſola tanti moliminis cauſſa ipſa illa ſuſcepta, ipſa defenſa, ipſa laudata Novitatis profeſsio deſtituiſſet. Quid poſtremo ipſius Africani (1) Concilii, ſive decreti, quæ vires? Donante Deo nullæ: ſed univerſa, tamquam ſomnia, tamquam fabulæ, tamquam ſuperflua, abolita, (2) antiquata, calcata ſunt.

Hæ-

tantum. Non erraſſe Pontificem in rebaptizationis negocio tanta argumentorum luce probat Doctiſsimus Pater D. Conſtantinus Couſtant. tom. 1. Epiſt. Pontif. a pag. 227. ut nimium tardus, vel malignus ſit, qui illis non ſuadetur.

(1) Tertium intelligit Africæ univerſale, quod ſingulari modeſtia refellit Auguſtinus lib. 2. & 3. de Bapt. tont. Donatiſt.

(2) Suſpicor Lirinenſem ad hæc Hieronymi in Dialogo contra Luciferianos reſpexiſſe: *Conatus est B. Cyprianus*, inquit, *contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena: & idcirco hæreticorum baptisma reprobans, ad Stephanum tunc Romanæ Urbis Episcopum, super hac re ad Africanam Synodum direxit, sed conatus ejus frustra fuit. Denique illi ipsi Episcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo*

Hæretici libenter erratum S. Viri produnt.

XI. Et, o rerum mira conversio! Auctores ejusdem opinionis Catholici, consectatores vero hæretici judicantur: absolvuntur magistri; condemnantur discipuli: conscriptores librorum filii regni erunt; assertores vero gehenna suscipiet. Nam quis ille tam demens est, qui illud Sanctorum omnium, & Episcoporum, & Martyrum lumen

eo statuerant, ad antiquam consuetudinem revoluti, novum emisere decretum. Baluzius observat eo sensu Hieronymum dixisse novum emissum esse ab Africanis decretum, quia cernebat a meliori ac majori parte Donatistarum scelus damnari in rebaptizandis hæreticis. Utcumque tamen se habeat quod Hieronymus refert, certum est post Stephani obitum Xysto sedente, Dionysio Alexandrino sequestre pacem restitutam fuisse Romanam inter, & Africanam Ecclesiam. Unde a Pontio in Vita Cypriani num. 14. Xystus appellatur *bonus, & pacificus Sacerdos*. Et Cyprianus Ep. 80. alias 82. Successum de Xysti passione monet, aitque a nunciis, quos Romam, ut exploratam veritatem haberet, miserat, de gravissima persequutione, & Papæ martyrio se factum fuisse certiorem. Hæc pax forte in caussa fuit, ut multi ex Afris veritatem intelligerent, præsertim quum Cypriano teste quidam cum Stephano communem haberent sententiam.

lumen, beatiſsimum Cyprianum cum ceteris Collegis ſuis in æternum dubitet regnaturum eſſe cum Chriſto? Aut quis tam ſacrilegus, qui Donatiſtas & ceteras peſtes, quæ illius auctoritate Concilii rebaptizare ſe jactitant, in ſempiternum neget arſuros eſſe cum diabolo? Quod quidem mihi divinitus videtur promulgatum eſſe judicium propter eorum maxime fraudulentiam, qui quum ſub alieno nomine hæreſim concinnare machinentur, captant plerumque veteris cujuſpiam viri ſcripta paullo involutius edita, quæ pro ipſa ſui obſcuritate dogmati ſuo quaſi congruant, ut illud neſcio quid quodcumque proferunt, neque primi, neque ſoli ſentire videantur. Quorum ego nequitiam duplici odio dignam judico: vel eo quod hæreſeos venenum propinare aliis non pertimeſcunt, vel eo etiam, quod ſancti cujuſque viri memoriam tamquam ſopitos jam cineres profana manu ventilant; & quæ ſilentio ſepeliri oportebat, rediviva opinione diffamant; ſequentes omnino veſtigia auctoris ſui Cham, qui nuditatem venerandi Noe non modo operire neglexit, verum quoque inridendam ceteris enuntiavit. (*Gen.* 5.) Unde tantam læſæ pie-

pietatis meruit offensam, ut etiam posteri ipsius peccati sui maledictis obligarentur: beatis illis fratribus multum longeque dissimiles, qui nuditatem ipsam reverendi patris, neque suis temerare oculis, neque alienis patere voluerunt; sed aversi, ut scribitur, texerunt eum: quod est, erratum sancti viri nec approbasse, nec (1) prodidisse; atque idcirco beata in posteros benedictione donati sunt. Sed ad propositum redeamus.

Ex-

(1) Filios verenda patris sui superjecto dorsis pallio aversos operuisse est, ut Gregorius XXV. Moral. cap. 22. loquitur, bonis subditis sic præpositorum suorum mala displicere, ut tamen hæc ab aliis occultent: *operimentum*, inquit, *aversi deferunt, quia judicantes factum & venerantes magisterium nolunt videre, quod tegunt*. Quod prudens optimi Pontificis ac Vincentii monitum, summopere commendat celebris ex Protestantium parte editor Cypriani Joannes Fellus Episcopus Oxoniensis; at aliis placet Patrum castigare errata, inter quos libenter nomen professus est suum Clericus; quam ob caussam in Ep. 6. Crit. & Eccles. culpat dissimulationes omnes in Ecclesiastica historia, ut illicitas. At demus magnorum Hominum esse castiganda peccata, ne forte incauti illa sequantur; quo tamen modo id a quibusdam est præstitum, non dico Christianum, sed nec ingenuum

Exponitur Apostoli locus: Licet nos, aut Angelus de cælo &c.

XII. Magno igitur metu nobis mutatæ fidei, ac temeratæ religionis piaculum pertimescendum est; a quo nos non solum constitutionis Ecclesiasticæ disciplina, sed etiam censura Apostolicæ deterret auctoritatis. Scitum enim cunctis est, quam graviter, quam severe, quam vehementer invehatur in quosdam beatus Apostolus Paulus, (*Ad Gal.* 1.) qui mira levitate nimium cito translati fuerant ab eo, qui eos vocaverat in gratiam Christi, in aliud Evangelium (1), quod non est aliud: qui coacervarant sibi magistros (2. *Tim.* 4.) ad

nuum decet hominem, nempe cum amaritudine, rabie, acerbitate; dolose levia errata invidiosis vocibus exaggerando, præteritis dissimulatisque ingentibus meritis. De tali ac tanta iniquitate graviter postulatus est Clericus ipse a viris probitate & doctrina conspicuis, quod opus fuit advertere, morem ipsi gerendo, ne quid notitia dignum dissimuletur in Ecclesiastica historia.

(1) Hoc Apostolicum testimonium non aliter a Tertulliano lib. 4. cont. Marcionem, & Hieronymo in Commentariis super hanc epistolam laudatur, reluctante tamen Erasmo.

ad ſua deſideria, a veritate quidem auditum avertentes, converſi vero ad fabulas; habentes damnationem, quod primam fidem irritam feciſſent. (1. *Tim.* 5.) Quos deceperant ii, de quibus ad Romanos fratres ſcribit idem Apoſtolus: (*Rom.* 16.) *Rogo autem vos, fratres, ut obſervetis eos*, qui diſſenſiones, & offendicula præter doctrinam, quam ipſi didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis. Hujuſmodi enim Chriſto Domino non ſerviunt, ſed ſuo ventri: & per dulces ſermones, & benedictiones ſeducunt corda innocentium.* (2. *Tim.* 3.) *Qui intrant per domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis deſideriis, ſemper diſcentes, & ad ſcientiam veritatis nunquam pervenientes.* (*Tit.* 1.) *Vaniloqui, & ſeductores, qui univerſas domos ſubvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.* (2. *Tim.* 3.) *Homines corrupti mente, reprobi circa fidem*: ſuperbi, & nihil ſcientes; ſed languentes (1. *Tim.* 6.) *circa quæſtiones & pugnas verborum*; qui veritate privati ſunt, exiſtimantes quæſtum eſſe pietatem, ſimul autem & otioſi diſcunt circumire domos; non ſolum autem otioſi,

 ſed

sed & verbosi & curiosi, loquentes quæ non oportet: qui bonam conscientiam repellentes, circa fidem naufragaverunt: quorum profana vaniloquia (2. *Tim.* 2.) *multum proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit*. Bene autem quod de iis item scribitur: (2. *Tim.* 3.) *Sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit*. Quum ergo tales quidam circumeuntes provincias, & civitates, atque errores venalitios circumferendo, etiam (1) ad Galatas devenissent, quumque his auditis Galatæ nau-

(1) Falsi hi fratres docebant hominem ex operibus legis justificandum, deceperuntque Galatas, ut circumcisionem, ac alias legis ceremonias una cum Christi lege velut ad salutem necessarias observarent. Hinc Paulum deprimebant inter Apostolos, eum insimulantes, velut aliis contradicentem. Quæ Ephesi morans ubi rescivit, epistola ægris Galatarum animis ita medetur; 1. improborum coercet audaciam: dignitatem sui Apostolatus defendens. 2. doctrinæ suæ concordiam cum aliis Apostolis ex habita cum illis collatione probat. 3. arcessitis rationibus, ac veteris Scripturæ testimoniis seductos ab errore revocat. Epistolam scripsit cir. ann. Chr. æræ 56. a Chr. morte 23.

nausea quadam veritatis adfecti, Apostolicæ Catholicæque doctrinæ manna revomentes hæreticæ novitatis sordibus oblectarentur, ita sese Apostolicæ potestatis exseruit auctoritas, ut summa cum severitate decerneret: (*Galat.* 1.) *Sed licet nos*, inquit, *aut Angelus de cælo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*. Quid est, quod ait: *Sed licet nos*? Cur non potius: *Sed licet ego*? Hoc est: Etiamsi Petrus, etiamsi Andreas, etiamsi Joannes, etiamsi postremo omnis Apostolorum chorus evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus, anathema sit. Tremenda districtio: propter adserendam primæ fidei tenacitatem, nec sibi, nec ceteris Coapostolis pepercisse. Parum est: *Etiamsi Angelus*, inquit, *de cælo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus, anathema sit*. Non suffecerat ad custodiam traditæ semel fidei, humanæ conditionis commemorasse naturam, nisi Angelicam quoque excellentiam comprehendisset: *Licet nos*, inquit, *aut Angelus de cælo*. Non quia sancti cælestesque Angeli peccare jam posint; sed hoc est quod dicit: Si etiam, inquit, fiat quod non potest fie-

fieri, quiſquis ille traditam ſemel fidem mutare tentaverit, anathema ſit.

XIII. Sed hæc forſitan perfunctorie præloquutus eſt, & humano potius effudit impetu, quam divina ratione decrevit. Abſit. Sequitur enim, & hoc ipſum ingenti molimine iteratæ inſinuationis inculcat: *Sicut prædiximus*, inquit, *& nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit præterquam quod accepiſtis, anathema ſit*. Non dixit: Si quis vobis adnuntiaverit præterquam quod accepiſtis, benedictus ſit, laudetur, recipiatur: ſed, *Anathema ſit*, inquit, id eſt, ſeparatus, ſegregatus, excluſus; ne unius ovis dirum contagium innoxium gregem Chriſti venenata permixtione contaminet. Sed forſitan Galatis iſta tantum præcepta ſunt. Ergo & illa ſolis Galatis imperata ſunt, quæ in ejuſdem Epiſtolæ ſequentibus commemorantur; qualia ſunt hæc: (*Galat.* 5.) *Si vivimus ſpiritu, ſpiritu & ambulemus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes*, & reliqua. Quod ſi abſurdum eſt, & omnibus ex æquo imperata ſunt; reſtat ut ſicut hæc morum mandata, ita etiam illa, quæ de fide cauta ſunt,

sunt, omnes pari modo comprehendant: & sicuti nemini licet invicem provocare, aut invidere invicem; ita nemini liceat præter id, quod Ecclesia Catholica usquequaque evangelizat, accipere.

XIV. Aut forsitan tunc jubebatur, si quis adnuntiasset præterquam quod adnuntiatum fuerat, anathematizari: nunc vero jam non jubetur. Ergo & illud quod item ibi ait: *Dico autem, spiritu ambulate, & desiderium carnis non perficietis*; tunc tantum jubebatur, modo vero jam non jubetur. Quod si impium pariter & perniciosum est ita credere: necessario sequitur, ut sicut hæc cunctis ætatibus observanda sunt; ita illa quoque, quæ de non mutanda fide sancita sunt, cunctis ætatibus imperata sint. Adnuntiare ergo aliquid Christianis Catholicis præter id quod acceperunt, nunquam licuit, nusquam licet, nunquam licebit: & anathematizare eos, qui adnuntiant aliquid præterquam quod semel acceptum est, nunquam non oportuit, nusquam non oportet, nunquam non oportebit. Quæ quum ita sint; est ne aliquis vel tantæ audaciæ, qui præter id quod apud Ecclesiam adnuntiatum est, adnun-

riet? vel tantæ levitatis, qui præter id quod ab Ecclesia accepit, accipiat? Clamat, & repetendo clamat, & omnibus, & semper, & ubique per literas suas clamat ille, ille Vas electionis, ille Magister Gentium, ille Apostolorum tuba, ille terrarum præco, ille cælorum conscius; Ut si quis novum dogma adnuntiaverit, anathematizetur. Et contra reclamant ranæ quædam, & cyniphes, (1) & muscæ morituræ, quales sunt Pelagiani, & hoc Ca-

(1) Suspicatur P. Macedo respexisse Gelasium Pontificem ad hunc Vincentii locum, dum in Epist. ad Episcopos per Picenum constitutos, vocat delirum quemdam senem Pelagianum, *muscam morituram*, quum vulgata lectio, ut ille loquitur, habeat *muscæ morientes*; unde in Comment. Eccl. Polem. cap. XI. infert Lirinensem non fuisse Pelagiana lue infectum. Poterat addere appellari etiam *ranam* a Gelasio. *Oblatus est nobis*, inquit, *miserabilis senex Seneca nomine, in Pelagianæ voraginis cœno, sicut de quibusdam in Apocalypsi legimus, velut una ranarum imprudenter immersus*. At Gelasio notum fuisse Vincentii opus, non credo: alioquin illi meritum rependisset honorem in recensione librorum: & testimonium illud Eccl. 10. v. 1. *de muscis morituris* forte legit in Optato Milevitano lib. 7. num. 4., vel Augustino lib. 2. cont. Ep.

Catholicis. Nobis, inquiunt, auctoribus, nobis principibus, nobis expositoribus, damnate quæ tenebatis; tenete quæ damnabatis; rejicite antiquam fidem, paterna instituta, Majorum deposita: & recipite; Quænam illa tandem? Horreo dicere: sunt enim tam superba, ut mihi non modo adfirmari, sed ne refelli quidem sine aliquo piaculo posse videantur.

Ex Scriptura exponitur, quare sinantur magni Viri in Ecclesia rerum novarum fieri auctores.

XV. Sed dicet aliquis: Cur ergo persæpe divinitus sinuntur excellentes quædam personæ in Ecclesia constitutæ res novas Catholicis adnuntiare? Recta interrogatio, & digna quæ diligentius atque uberius pertractetur: cui tamen non ingenio proprio, sed divinæ legis auctoritate, Ecclesiastici magisterii documento, satisfaciendum est. Audiamus ergo sanctum Moysem: & ipse nos doceat, cur docti viri, & qui propter scientiæ gratiam ab Apostolo (1. *Corinth.* 14.)

Ep. Parmeniani cap. x. ubi ait: *Propter numerositatem muscis arbitror esse comparatos: sed hi exterminant oleum suavitatis, qui non ipsam Dei gratiam, sed hominum mores intuentur.*

14.) etiam *Prophetæ* nuncupantur, proferre interdum permittantur nova dogmata; quæ vetus testamentum allegorico sermone *Deos alienos* appellare consuevit, eo quod scilicet ita ab hæreticis ipsorum opiniones, sicut a Gentibus dii sui observentur. Scribit ergo in Deuteronomio beatus Moyses (*Deut.* 13.): *Si surrexerit*, inquit, *in medio tui propheta*, *aut qui somnium vidisse se dicat*, id est, Magister in Ecclesia constitutus, quem discipuli, vel auditores sui ex aliqua revelatione docere arbitrentur. Quid deinde? *Et prædixerit*, inquit, *signum atque portentum*, *& evenerit quod loquutus est*. Magnus profecto nescio quis signatur magister, & tantæ scientiæ, qui sectatoribus propriis non solum, quæ humana sunt nosse, verum etiam quæ supra hominem sunt, prænoscere posse videatur: quales fere discipuli sui jactitant fuisse Valentinum, Donatum, Photinum, Apollinarem, ceterosque ejusmodi. Quid postea? *Et dixerit*, inquit, *tibi*, *Eamus*, *& sequamur Deos alienos*, *quos ignoras*, *& serviamus eis*. Qui sunt *Dii alieni*, nisi errores extranei, quos ignorabas, id est, novi, & inauditi? *Et servia-*

viamus eis, id est, credamus eis, sequamur eos. Quid ad extremum? *Non audies*, inquit, *verba prophetæ illius, aut somniatoris*. Et quare, oro te, a Deo non prohibetur doceri, quod a Deo prohibetur audiri? *Quia*, inquit, *tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non, in toto corde, & in tota anima vestra*. Luce clarius aperta caussa est, cur interdum divina providentia quosdam Ecclesiarum magistros nova quædam dogmata prædicare patiatur. *Ut tentet vos*, inquit, *Dominus Deus vester*. Et profecto magna tentatio est, quum ille, quem tu Prophetam, quem Prophetarum discipulum, quem doctorem, & adsertorem veritatis putes, quem summa veneratione & amore complexus sis; is subito latenter noxios subinducat errores: quos nec cito deprehendere valeas, dum antiqui magisterii duceris præjudicio; nec facile damnare fas ducas, dum magistri veteris præpediris affectu.

Doctrina Moysi declaratur exemplis Nestorii, Photini, & Apollinaris.

XVI. Hic forsitan efflagitet aliquis, ut ea, quæ sancti Moysi verbis adserta sunt, Eccle-

clesiasticis aliquibus demonstrentur exemplis. Æqua expostulatio, nec diu differenda. Nam ut a proximis, & manifestis incipiam, qualem fuisse nuper tentationem putamus, quum infelix ille Nestorius, subito ex ove conversus in lupum, gregem Christi lacerare cœpisset; quum eum hi ipsi, qui rodebantur, ex magna adhuc parte ovem crederent, ideoque morsibus ejus magis paterent? Nam quis eum facile errare arbitraretur, quem tanto (1) Imperii judicio electum, tanto Sacerdotum studio prosequutum videret? qui quum magno sanctorum amore, summo populi favore celebraretur, quotidie palam divina tractabat eloquia, & noxios quosque Judæorum, & Gentilium con-

(1) Erepto e vivis Sisinnio, ortis dissidiis inter clericos, Constantinopolitanæ Ecclesiæ a Theodosio juniore renuntiatus est Præsul Nestorius; qui Antiochiæ sub habitu, & professione monachi vivebat. Et ut narrat Socrates lib. 7. cap. 29. ordinatus fuit anno Christi 428. 4. Id. Apr. bonis omnibus applaudentibus, gratulantibusque, quasi alter futurus esset Chrysostomus. Consulat lector Cælestini epist. ad eumdem parte 1. Concil. Ephes. cap. 17. & Cyrilli epist. ad Theodosium part. 3. Conc. ejusdem.

confutabat errores? Quo tandem iste modo non cuivis fidem faceret se recta docere, recta prædicare, recta sentire, qui, ut uni hæresi suæ aditum patefaceret, cunctarum (1) hæreseon blasphemias insectabatur? Sed hoc erat illud, quod Moyses ait: *Tentat vos Dominus Deus vester, si diligatis eum, an non*. Et ut Nestorium prætereamus, in quo plus semper admirationis, quam utilitatis, plus famæ, quam experientiæ fuit, quem opinione vulgi aliquandiu magnum humana magis fecerat gratia quam divina: eos potius commemoremus, qui multis profecti-

(1) Vix urbem Ecclesiamque ingressus, in prima quam habuit concione, Theodosium alloquutus est celebri illa sententia, quæ sicut nonnullis placuit, ita truculenta, & arrogans aliis apparuit: *Da mihi, Imperator, puram ab hæreticis terram, & ego cælum vicissim tibi dabo: everte mecum hæreticos, & ego tecum Persas evertam*. Unde acriter insequi exorsus est cujuscumque sectæ homines voce, & manu, Præfectorum urbis potentia fretus. Et si fides Gothofredo post Baronium ampla illa Theodosii lex in Hæreticos lata omnes anno Ch. 428. circa Maji finem, prodiit Nestorio auctore. Vide Comm. Gothofredi in leg. 65. Codic. Theod. & Socratem lib. 7. cap. 28. & sequ.

fectibus multaque industria præditi, non parvæ tentationi Catholicis hominibus exstiterunt. Velut apud Pannonias majorum memoria Photinus Ecclesiam Sirmitanam tentasse memoratur, ubi quum magno omnium favore in Sacerdotium fuisset adscitus, & aliquandiu tanquam Catholicus administraret, subito, sicut malus ille propheta, aut somniator quem Moyses significat, creditam sibi plebem Dei persuadere cœpit, ut sequeretur deos alienos, id est, errores extraneos, quos antea nesciebat. Sed hoc usitatum; illud vero perniciosum, quod ad tantum nefas non mediocribus adminiculis utebatur. Nam erat & ingenii viribus valens, & doctrinæ (1) opibus excellens, & eloquio præpotens, quippe qui utroque sermone copiose, & graviter disputaret, & scriberet, quod monumentis librorum suorum

(1) De Photino natione Galata, ita in Chronico Eusebii a Hieronymo aucto ad ann. 379. juxta editionem Arnaldi Pontaci Vasatensis Episcopi: *Photinus in Galatia moritur, a quo Photinianorum dogma inductum, qui multa continentiæ, & ingenii bona uno superbiæ malo perdidit*. At Joannes Clericus in Præf. Artis Crit. Edition. Germanicæ pag. 15. ad sequentem transfert Basilium voces illas, *qui multa*

rum manifestatur; quos idem partim Græco, partim Latino sermone composuit. Sed bene, quod commissæ ipsi oves Christi multum

multa continentia, & ingenii bona uno superbia malo perdidit, quod probat ex MSs. *temerariam correctionem*, ut ait, *non passis*, *& ex Nazianzeno*. Miror hæc excidisse homini, qui ubique veritatis amorem ac candoris ingenuitatem præfert ac jactat. Sane Pontacus sex vidit MSs. Codd. Vaticanos, quorum duo tantum recentiores ac infimæ notæ tribuunt Basilio, quum quatuor alii nota ac vetustate digniores constanter Photino ingenii laudem, ac superbiæ malum adjudicent; quibus addere liceat duos alios, nempe Cod. Bibl. Vat. Palatinæ num. 818. & alterum Bibl. Card. Ottoboni lit. G. IV. I. In Bibliotheca etiam Christinæ duo sunt Codices num. 553. & 560. Chronici Eusebiani a Hieronymo aucti, & tamen illa minime in Basilio comparent, quamvis nullam passi sint temerariam correctionem: & revera Scaliger in notis ad hunc locum testatur adjecta illa a quodam fuisse ad oram, ut a textu extranea. Quæ diximus, Patrum etiam auctoritate firmantur. De Photini ingenio, ac superbia satis sit audire Epiphanium in hær. 71. ubi sic loquitur: *Photinus insania non minima elatus, & supra omnes furiosus factus &c. fuit loquax & acuta lingua, & qui multos posset pronunciatione, & dicendi promptitudine decipere*. De Basilio vero alia sunt prorsus judicia Patrum; nam a Conc. Ephesino *Magnus*,

tum pro Catholica fide vigilantes, & cautæ, cito ad præmonentis Moysi eloquia respexerunt: & Prophetæ, atque Pastoris sui licet admirarentur eloquentiam, tentationem tamen non ignorarunt. Nam quem antea

gnus, *& Sanctissimus*: *gloria Ecclesiæ & vere famulus Dei* est appellatus. Ab Athanasio Ep. ad Joannem *Orbis lumen, vox & tuba Orbis*. *Doctrinæ palatium* a Greg. Nazianzen. Ep. 10. Ab Augustino lib. 1. cont. Julian. cap. 5. numer. 19. *insignis vir, & clara præditus sanctitate*: cujus ingens meritum sic divinitus B. Ephrem ostensum est. Nam quærens a Deo, ut ostenderet sibi qualis quantusque vir esset Basilius: *Annuit votis Deus & oranti Ephremo oblata est e regione Altaris species columnæ immensæ, adeo ut jungeret cælum terris: vocesque sonuere in hac verba*: *Qualem vidisti columnam igneam, talem credito esse Basilium*: quod grave testimonium exstat in tom. 1. Bibl. Orient. pag. 59. num. 11. magno Ecclesiæ bono, ac literariæ Reipublicæ incremento editæ a viro Clariss. Josepho Simonio Assemano. Nec obstat nedum ab hæreticis, sed & a Catholicis de supercilio accusatum fuisse Basilium, quibus & ipse respondit Ep. 164. illosque Nazianzeni pia gravitas notat, *ut iniquos & acerbos rerum judices*, Orat. in laudem Basilii, ac posterorum memoriæ testatum reliquit *virum hunc, & se ab ambitione & theatrica quadam ingenii ostentatione abhorruisse*.

antea quasi arietem gregis sequebantur, eumdem deinceps veluti lupum fugere cœperunt. Neque solum Photini, sed etiam Apollinaris (1) exemplo istius Ecclesiasticæ tentationis periculum discimus; & simul ad observandæ diligentius fidei custodiam commonemur. Ete-

(1) Præter Apollinarem Hierapolitanum Antistitem magni nominis virum, qui sub M. Antonino floruit, circa quarti seculi medium duo exstiterunt Apollinares pater nempe & filius, ambo Alexandrini genere, ac uterque Laodiceam se contulit sub Theodoto urbis Episcopo, commoratique ibi sunt sub Georgio illius successore. At ab isto fuere a communione semoti, licet pater in Presbyterorum, ac filius in Lectorum ordinem esset cooptatus. Qua autem de caussa incertum est dissentientibus veteribus. Nonnulli dicunt ob arctissimum amicitiæ vinculum, quo Epiphanio Sophistæ homini gentili uterque erat junctus; alii, ut Sozomenus, quia Athanasio communicaverant Laodicea transeunte, ut Alexandriam ab exsilio rediret: quoniam notum Apollinaribus erat Georgium parum in Trinitatis professione sibi constare. Utcumque res acciderit, Apollinaris filius illatam injuriam impotenter ferens, artis suæ fiducia fretus, & ulciscendi cupiditate novam excogitavit hæresim; quam nec disseminare quievit paullo post Laodicenus Episcopus renuntiatus. Et quia antequam in infortunium delabe-

Etenim ipse auditoribus suis magnos (1) æstus, & magnas generavit angustias: quippe quum eos huc Ecclesiæ traheret auctoritas, huc magistri retraheret consuetudo; quumque inter utraque nutabundi, & fluctuantes, quid potius sibi seligendum foret, non expedirent. Sed forsitan ejusmodi ille vir erat, qui dignus esset facile contemni. Immo vero tantus ac talis, cui nimium cito in plurimis crederetur. Nam quid illo præstantius acumine, exercitatione, doctrina? Quam multas ille hæreses multis voluminibus oppresserit, quot inimicos fidei confutaverit errores? indicio est opus illud triginta non minus librorum nobilissimum ac maximum, quo insanas Porphyrii calu-

laberetur, Sanctis viris Epiphanio, Athanasio, Basilio, Serapioni, aliisque fidei defensoribus erat apprime charus: propterea funestior ejus lapsus Ecclesiæ accidit, uberioresque lacrymas Epiphanio & Basilio expressit, infelicem tanti viri exitum deplorantibus. Consulat Lector Dionys. Petav. tom. 5. Theol. Dog. lib. 1. cap. 6. num. 2. & 3.

(1) Hæc est lectio Codicis Regii. Unde confirmatur conjectura Barthol. Petri Duacensis, qui in margine editionis suæ adnotavit legendum esse *æstus* pro eo quod editiones habebant *actus*. Baluzius.

lumnias magna probationum mole confudit. Longum est universa ipsius opera commemorare: quibus profecto summis ædificatoribus Ecclesiæ par esse potuisset; nisi profana illa hæreticæ curiositatis libidine novum nescio quid adinvenisset, quo & cunctos labores suos velut cujusdam lepræ admixtione fœdaret, & committeret, ut doctrina ejus non tam ædificatio, quam tentatio potius Ecclesiastica diceretur. Hic a me forsitan deposcatur, ut horum, quos supra commemoravi, hæreses exponam, Nestorii scilicet, Apollinaris, & Photini. Hoc quidem ad rem, de qua nunc agimus, non attinet. Propositum etenim nobis est, non singulorum errores persequi, sed paucorum exempla proferre, quibus evidenter ac perspicue demonstretur illud, quod Moyses ait, quia scilicet si quando Ecclesiasticus aliquis magister, & ipse interpretandis Prophetarum mysteriis propheta, novi quiddam in Ecclesiam Dei tentet inducere, ad tentationem id nostram fieri providentia divina patiatur.

Errores Nestorii, Photini, & Apollinaris.

XVII. Utile igitur fuerit, in excursu, quid supra memorati hæretici sentiant, breviter expo-

exponere, id est, Photinus, Apollinaris, Nestorius. Photini ergo secta hæc est. Dicit Deum singulum esse & solitarium, & more Judaico confitendum. Trinitatis plenitudinem negat: neque ullam Dei Verbi aut ullam Spiritus Sancti putat esse personam. Christum vero hominem tantummodo solitarium adserit, cui principium adscribit ex Maria: & hoc omnimodis dogmatizat, solam nos personam Dei Patris, & solum Christum hominem colere debere. Hæc ergo Photinus. Apollinaris vero in unitate quidem Trinitatis quasi consentire se jactitat, & hoc ipsum (1) non plena fidei sanitate: sed in Domini Incarnationem aper-

(1) Miror doctissimum virum Dionysium Petavium tom. 5. Theolog. dogm. lib. 1. cap. 6. n. 15. oppositum legere, quasi nempe Vincentius dixerit, *& ipsum plena fidei sanitate*, reclamantibus editionibus, ac contextu ipso: præsertim quia non latuit virum omnigena eruditione refertum à Basilio in Ep. 293., & a Gregorio Nazianzeno in Ep. 1. ad Cled. pag. 744. reprehensum fuisse Apollinarem, ut in Sabellii errorem inclinantem, cujus rei testes hic posterior affert libros illius. Hinc minime audiendus Leontius in lib. de sectis Act. 4. tom. 11. Bibl. PP. dum affirmat hominem non errasse circa Trinitatem. *Tametsi*, inquit, *Gregorii*

aperta professione blasphemat. Dicit enim in ipsa Salvatoris nostri carne aut animam humanam penitus non fuisse, aut certe talem fuisse, cui mens, & ratio non esset. Sed & ipsam Domini carnem non de sanctæ Virginis Mariæ carne susceptam, sed de cælo in Virginem descendisse dicebat: eamque nutabundus semper & dubius, modo coæternam Deo Verbo, modo de Verbi divinitate factam prædicabat. Nolebat enim in Christo esse duas substantias, unam divinam, alteram humanam, unam ex Patre, alteram ex Matre: sed ipsam Verbi naturam putabat esse discissam, quasi aliud ejus permaneret in Deo, aliud vero versum fuisset in carnem: ut quum veritas dicat ex duabus substantiis unum esse Christum; ille contrarius veritati ex una Chri-

sti

rii ambo etiam hac in parte erroris illum arguant. Sed præter Græcorios exstat etiam Basilius, & Lirinensis, ut alios omittam: Unde suspicor non pervenisse ad Leontium Apollinaris libros, in quibus erratum deprehendit Nazianzenus: nisi forte quis dicere malit hominem contraria dogmata vulgasse, quod accidere illi potuit, dum *in tractanda Theologia non e Scripturis, sed ex humanis inventis argumenta petebat*, quemadmodum ait Basilius.

sti divinitate duas adferat factas esse substantias. Hæc itaque Apollinaris. Nestorius autem contrario Apollinari morbo, dum sese duas in Christo substantias distinguere simulat, duas introducit repente personas: & inaudito scelere duos esse vult Filios Dei, duos Christos; unum Deum, alterum hominem; unum qui ex Patre, alterum qui sit generatus ex Matre. Atque ideo asserit sanctam Mariam non Theotocon, sed Christotocon esse dicendam: quia scilicet ex ea non ille Christus qui Deus, sed ille qui erat homo, natus sit. Quod si quis eum putat in literis suis unum Christum dicere, & unam Christi prædicare personam, non temere credat. Aut enim istud fallendi arte machinatus est, ut per bona facilius suaderet & mala, sicut ait Apostolus (*Rom.* 7.) *Per bonum mihi operatus est mortem*. Aut ergo, ut diximus, fraudulentiæ causa quibusdam in locis scriptorum suorum unum Christum, & unam Christi personam credere se jactitat; aut certe post partum jam Virginis ita in unum Christum duas perhibet convenisse personas, ut tamen conceptus, seu partus virginei tempore, & aliquanto postea, duos Chri-

ſtos fuiſſe contendat, ut quum ſcilicet Chriſtus homo communis primum, & ſolitarius natus ſit, & necdum Dei Verbo perſonæ unitate ſociatus; poſtea in eum adſumentis Verbi perſona deſcenderit: & licet nunc in Dei gloria maneat adſumptus; aliquandiu tamen nihil inter illum, & ceteros homines interfuiſſe videatur.

Eccleſiæ fides de Deo, & Salvatore noſtro J. C.

XVIII. Hæc ergo Neſtorius, Apollinaris, Photinus adverſus Catholicam Fidem rabidi canes latrant: Photinus, Trinitatem non confitendo: Apollinaris, convertibilem Verbi dicendo naturam, & duas in Chriſto ſubſtantias non confitendo, & aut totam Chriſti animam, aut certe mentem, atque rationem in anima denegando, & adſerendo pro ſenſu mentis fuiſſe Dei Verbum: Neſtorius duos Chriſtos aut ſemper eſſe, aut aliquandiu fuiſſe adſeverando. Eccleſia vero Catholica & de Deo, & de Salvatore noſtro recta ſentiens, nec in Trinitatis myſterium, nec in Chriſti Incarnationem blaſphemat. Nam & unam divinitatem in Trinitatis plenitudine, & Trinitatis æqualitatem in una atque eadem

majeſtate veneratur, & unum Chriſtum Jeſum, non duos, eumdemque Deum pariter, atque hominem confitetur. Unam quidem in eo perſonam, ſed duas ſubſtantias: duas ſubſtantias, ſed unam credit eſſe perſonam. Duas ſubſtantias, quia mutabile non eſt Verbum Dei; ut ipſum verteretur in carnem; unam perſonam, ne duos profitendo Filios, quaternitatem videatur colere, non Trinitatem.

Explicatur quomodo in Chriſto ſint duæ naturæ, & in Trinitate alius atque alius.

XIX. Sed operæ pretium eſt, ut idipſum etiam, atque etiam diſtinctius, & expreſſius enucleemus. In Deo una ſubſtantia, ſed tres Perſonæ. In Chriſto duæ ſubſtantiæ, ſed una perſona. In Trinitate *alius*, atque *alius*; non *aliud*, atque *aliud*: In Salvatore *aliud*, atque *aliud*; non *alius*, atque *alius*. Quomodo in Trinitate *alius*, atque *alius*; non *aliud*, atque *aliud*? Quia ſcilicet alia eſt *Perſona* Patris, alia Filii, alia Spiritus Sancti: ſed tamen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti non alia, & alia, ſed una eademque *Natura*. Quomodo in Salvatore *aliud*, atque *aliud*; non *alius*, atque *alius*? Quia videlicet altera

tera *Substantia* divinitatis, altera humanitatis: sed tamen deitas, & humanitas non alter & alter, sed unus idemque Christus, unus idemque Filius Dei, & unius ejusdemque Christi, & Filii Dei una eademque *Persona*: sicut in homine *aliud* caro, & *aliud* anima; sed *unus idemque* homo, anima & caro. In Petro, & Paulo *aliud* anima, *aliud* caro; *nec* tamen *duo* Petri, caro & anima; aut *alter* Paulus, anima, & *alter*, caro: sed *unus idemque* Petrus, *unus idemque* Paulus, ex *duplici* diversaque subsistens animi corporisque *natura*. Ita igitur in uno eodemque Christo *duæ Substantiæ* sunt; sed una divina, altera humana; una ex Patre Deo, altera ex Matre Virgine; una coæterna, & æqualis Patri, altera ex tempore, & minor Patre; una consubstantialis Patri, altera consubstantialis Matri; *unus* tamen *idemque* Christus *in utraque Substantia*. Non ergo alter Christus Deus, alter Homo; non alter increatus, alter creatus; non alter impassibilis, alter passibilis; non alter æqualis Patri, alter minor Patre; non alter ex Patre, alter ex Matre: sed unus idemque Christus Deus, & Homo; idem non crea-

 tus,

tus, & creatus; idem incommutabilis, & impaſsibilis; idem commutatus, & paſſus; idem Patri, & æqualis, & minor; idem ex Patre ante ſecula genitus, idem in ſeculo ex Matre generatus: perfectus Deus, perfectus Homo: in Deo ſumma divinitas, in homine plena humanitas: Plena, inquam, humanitas: quippe quæ animam ſimul habeat, & carnem, ſed carnem veram, noſtram, maternam; animam vero intellectu præditam, mente ac ratione pollentem. Eſt ergo in Chriſto Verbum, anima, caro: ſed hoc totum, unus eſt Chriſtus, unus Filius Dei, & unus Salvator, ac Redemptor noſter: Unus autem, non corruptibili neſcio qua divinitatis, & humanitatis confuſione, ſed integra, & ſingulari quadam unitate perſonæ. Neque enim illa conjunctio alterum in alterum convertit, atque mutavit (qui eſt error proprius (1) Arianorum); ſed ita in unum potius utrumque compegit, ut manente ſemper in Chriſto ſingularitate unius ejuſ-

(1) Ut Ariani facilius improvidis suaderent Verbum alterius esse a Patre substantiæ, paſſum aſſeruere in carne; ac animæ inſtar fuiſſe corpori divinitatem illam Verbi veluti so-

ejuſdemque perſonæ in æternum quoque permaneat proprietas uniuſcujuſque naturæ: quo ſcilicet nec unquam Deus, corpus

secundariam ajebant: unde ex eorum mente in humanitatem quasi conversa erat divinitas, dum substantivæ hominis formæ in Christo locum tenuit. Hunc errorem aſſumptæ humanitatis destruentem fidem præter Lirinensem exprobrat illis Leontius de sect. Act. 3. Athanasius in lib. de salutari Adventu, & in altero de Incarnatione Christi: ac potiſſimùm Hilarius in toto lib. x. de Trinitate, unde numer. 9. ait: *Volunt plerique eorum ex passionis metu, & infirmitate patiendi, non in natura eum impassibilis Dei fuisse .... Sed inferioris a Deo Patre natura, & humana Passionis trepidaverit metu, & ad corporalis pœna congemuerit atrocitatem.* Quæ quum ita sint, jam sine ambiguitate ulla facile dirimitur tota controversia, quam Claudianus Mamertus, Berengarius, ac Johannes quidam apud Philippum bonæ spei Abbatem excitarunt Hilario, quasi humanas in Christo Passiones neganti num. 23. ejusdem libri dum inquit: *Passus quidem est Dominus Jesus Christus, dum caditur, dum suspenditur, dum crucifigitur, dum moritur: sed in Corpus Domini irruens Passio nec non fuit Passio, nec tamen naturam Passionis exseruit: dum & pœnali ministerio desævit, & Virtus corporis sine sensu pœna vim pœna in se desævientis excepit.* Sensus ergo est: Paſſio qua cæsus est Christus, vera fuit ex parte corporis, seu humanitatis a Ver-

pus esse incipiat; nec aliquando corpus, corpus esse desistat. Quod etiam humanæ conditionis demonstratur exemplo. Neque enim in præsenti tantum, sed in futuro quoque, unusquisque hominum ex anima constabit, & corpore: nec tamen unquam aut corpus in animam, aut anima vertetur in corpus; sed unoquoque hominum sine fine victuro, in unoquoque hominum sine fine necessario utriusque substantiæ differentia permanebit. Ita in Christo quoque, utriusque substantiæ sua cuique in æternum proprietas, salva tamen personæ unitate retinenda est.

Asseritur contra Manichæos, Christum esse verum hominem.

XX. Sed quum personam sæpius nominamus, & dicimus, quod Deus per personam homo factus sit, vehementer cavendum

Verbo assumptæ, quæ sensu, dolore, tolerantia demutata est; sed vera non fuit ex parte Verbi, quod demutationis effectibus caruerit: & hoc est quod Hilarius inquit Filium Dei *vim pœnæ in se desævientis sine sensu pœnæ excepisse*. Consulat Lect. generalem præfat. præmissam Operibus D. Hilarii Edit. P. Coustant. §. III.

dum est, ne hoc dicere videamur, quod Deus Verbum sola imitatione actionis, quæ sunt nostra, susceperit; & quidquid illud est conversationis humanæ, quasi adumbratus, non quasi verus homo fecerit: sicut in theatris fieri solet, ubi unus plures effingit repente personas, quarum ipse nulla est. Quotiescumque etenim aliqua suscipitur imitatio actionis alienæ, ita aliorum officia, aut opera patrantur, ut tamen hi qui agunt, non sint ipsi quos agunt. Neque enim (ut verbi gratia, secularium, (1) & Manichæorum utamur exemplis) quum actor tragicus Sacerdotem effingit, aut Regem, Sacerdos, aut Rex est. Nam desinente actu, simul & ea, quam susceperat, persona desistit. Absit hoc a nobis nefarium scelestumque ludibrium. Manichæorum sit ista dementia: qui phantasiæ prædicatores, ajunt Filium Dei

(1) Arbitratur Baluzius a sciolo quodam adjectam fuisse parenthesi *Manichæorum* vocem; qui Vincentium non intelligens, putavit comparationem eam sumi a Manichæis. Deinde ad voces Sacerdotem *effingit*, ait: tragœdos, & comœdos induisse palam Episcopi personam, non secus ac aliorum hominum.

Dei Deum, personam hominis non substantiae exstitisse, sed actu putativo quodam, & conversatione simulasse. Catholica vero fides ita Verbum Dei hominem factum esse dicit, ut quae nostra sunt, non fallaciter, & adumbrate, sed vere expresseque susciperet; & quae erant humana, non quasi aliena imitaretur, sed potius ut sua gereret; & prorsus quod agebat, hoc etiam esset. Sicut ipsi nos quoque in eo quod loquimur, sapimus, vivimus, subsistimus; non imitamur homines, sed sumus. Neque enim Petrus, & Joannes, ut eos potissimum nominem, imitando erant homines, sed subsistendo. Neque item Paulus simulabat Apostolum, aut fingebat Paulum: sed erat Apostolus, & subsistebat Paulus. Ita etiam Deus Verbum adsumendo, & habendo carnem, loquendo, faciendo, patiendo per carnem, sine ulla tamen suae corruptione naturae, hoc omnino praestare dignatus est, ut hominem perfectum non imitaretur aut fingeret, sed exhiberet: ut homo verus non videretur, aut putaretur, sed esset atque subsisteret. Igitur sicut anima connexa carni, nec in carnem tamen versa, non imitatur hominem, sed

est

est homo, & homo non per simulationem, sed per substantiam: ita etiam Verbum Deus, absque ulla sui conversione, uniendo se homini, non confundendo, non imitando factus est homo, sed subsistendo. Abjiciatur ergo tota penitus personæ illius intelligentia, quæ fingendo imitatione suscipitur; ubi semper aliud est, & aliud simulatur: ubi ille, qui agit, numquam is est, quem agit. Absit enim, ut hoc fallaci modo Deus Verbum personam hominis suscepisse credatur; sed ita potius, ut incommutabili sua manente substantia, & in se perfecti hominis suscipiendo naturam, ipse caro, ipse homo, ipse persona hominis exsisteret; non simulatoria sed vera, non imitativa sed substantiva, non denique quæ cum actione desisteret, sed quæ prorsus in substantia permaneret. Hæc igitur in Christo personæ unitas nequaquam post Virginis partum, sed in ipso Virginis utero compacta atque perfecta est.

In ipso Virginis utero humanitas fuit Verbo in persona unita.

XXI. Vehementer enim præcavere debemus, ut Christum non modo unum, sed etiam semper unum confiteamur: quia into-

toleranda blafphemia eft, ut etiamfi nunc eum unum jam effe concedas; aliquando tamen non unum, fed duos fuiffe contendas, unum fcilicet poft tempus baptifmatis, duos vero fub tempore nativitatis. Quod immenfum facrilegium non aliter profecto vitare poterimus, nifi unitum hominem Deo, fed unitate perfonæ, non ab afcenfu, vel refurrectione, vel baptifmo, fed jam in Matre; jam in utero, jam denique in ipfa virginali conceptione fateamur: propter quam perfonæ unitatem indifferenter, atque promifcue, & quæ Dei funt propria, tribuuntur homini; & quæ carnis propria, adfcribuntur Deo. Inde eft enim, quod divinitus fcriptum eft, & Filium hominis defcendiffe de cælo, (*Joan.* 3.) & Dominum majeftatis crucifixum in terra. (1. *Corint.* 2.) Inde etiam eft, ut carne Domini facta, carne Domini creata, ipfum Verbum Dei factum, ipfa Sapientia Dei impleta fcientia creata dicatur: ficut in præfentia manus ipfius, & pedes ejus fofsi effe referuntur. Per hanc, inquam, perfonæ unitatem, illud quoque fimilis myfterii ratione perfectum eft, ut carne Verbi ex integra Matre nafcente, ipfe Deus Verbum natus

natus ex Virgine catholicissime credatur, impiissime denegetur. Quæ quum ita sint; absit ut quisquam sanctam Mariam divinæ gratiæ privilegiis, & speciali gloria fraudare conetur. Est enim singulari quodam Domini, ac Dei nostri, filii autem sui munere verissime, ac beatissime Theotocos confitenda: sed non eo modo Theotocos, quo impia quædam hæresis suspicatur; quæ adserit eam Dei Matrem sola appellatione dicendam, quæ eum scilicet peperit hominem, qui postea factus est Deus: sicut dicimus Presbyteri matrem, aut Episcopi matrem, non jam Presbyterum, aut Episcopum pariendo, sed eum generando hominem, qui postea Presbyter, vel Episcopus factus est. Non ita, inquam, sancta Maria Theotocos; sed ideo potius, quoniam, ut supra dictum est, jam in ejus sacrato utero sacrosanctum illud mysterium perpetratum est, quod propter singularem quamdam, atque unicam personæ unitatem, sicut Verbum in carne, caro, ita homo in Deo, Deus est.

Paucis eadem fides exponitur, & refelluntur hæretici.

XXII. Sed jam ea, quæ supra de me-

moratis hæresibus, vel de catholica fide breviter dicta sunt, renovandæ caussa memoriæ brevius strictiusque repetamus: quo scilicet & intelligantur iterata plenius, & firmius inculcata teneantur. Anathema igitur Photino non recipienti plenitudinem Trinitatis, & Christum hominem tantummodo solitarium prædicanti. Anathema Apollinari adserenti in Christo conversæ divinitatis corruptionem, & auferenti perfectæ humanitatis proprietatem. Anathema Nestorio neganti ex Virgine Deum natum, adserenti duos Christos, & explosa Trinitatis fide, quaternitatem nobis introducenti. Beata (1) vero Catholica Ecclesia, quæ unum

(1) Quum tot, & tantæ olim fuerint, quemadmodum & nunc sunt, otiosæ hæreticorum fraudulentiæ contra Trinitatis Incarnationisque mysteria, stat nihilominus catholicæ fidei integritas: tamquam rupes valida, & immota adversus omnes ventos, pluvias, torrentes: quia, inquit Hilarius lib. 2. de Trinit. numer. 22. *Ut quædam medicamentorum genera sunt ita comparata, ut non singulis tantum ægritudinibus utilia sint, sed omnibus in commune medeantur, habeantque in se virtutem generalis auxilii: ita & fides catholica non adversus singulas pestes, sed contra omnes morbos opem medela communis impertit; non infirmanda genere, gen*

num Deum in Trinitatis plenitudine, & item Trinitatis æqualitatem in una divinitate veneratur: ut neque singularitas substantiæ personarum confundat proprietatem; neque item Trinitatis distinctio unitatem separet Deitatis. Beata, inquam, Ecclesia, quæ in Christo duas veras perfectasque substantias, sed unam Christi credit esse personam: ut neque naturarum distinctio unitatem personæ dividat; neque item personæ unitas differentiam confundat substantiarum. Beata, inquam, Ecclesia, quæ ut unum semper Christum & esse, & fuisse fateatur, unitum hominem Deo, non post partum, sed jam in ipso matris utero confitetur. Beata, inquam, Ecclesia, quæ Deum factum hominem non conversione naturæ, sed personæ ratione intelligit, personæ autem

non vincenda numero, non diversitate fallenda; sed una atque eadem adversum singula omniaque consistit. Magnum est enim, tot in una ea remedia esse, quot morbi sunt; & totidem veritatis esse doctrinas, quotidem erunt studia falsitatis. Contrahantur in unum nomina hæreticorum, & omnes scholæ prodeant: audiant unum ingenitum Deum patrem, & unum unigenitum Dei Filium perfecti Patris perfectam progeniem & quæ sequuntur.

tem non simulatoriæ & transeuntis, sed substantivæ, ac permanentis. Beata, inquam, Ecclesia, quæ hanc personæ unitatem tantam vim habere prædicat, ut propter eam miro ineffabilique mysterio, & divina homini, & Deo adscribat humana. Nam propter eam, & hominem de cælo, secundum Deum, descendisse non abnegat; & Deum, secundum hominem, credit in terra factum, passum, & crucifixum. Propter eam denique, & hominem Dei filium, & Deum filium Virginis confitetur. Beata igitur, ac veneranda, benedicta, & sacrosancta, & omnino supernæ illi Angelorum laudationi comparanda confessio, quæ unum Dominum Deum trina sanctificatione glorificat. Idcirco etenim vel maxime unitatem Christi prædicat, ne mysterium Trinitatis excedat. Hæc in excursu dicta sint, alias (si Deo placuerit) uberius tractanda, & explicanda. Nunc ad propositum redeamus.

Origenis error fuit Ecclesiæ tentatio.

XXIII. Dicebamus ergo in superioribus, quod in Ecclesia Dei tentatio esset populi, error magistri; & tanto major tentatio, quanto ipse esset doctior, qui erraret. Quod pri-

primum Scripturæ auctoritate, deinde Ecclesiasticis docebamus exemplis, eorum scilicet commemoratione, qui quum aliquandiu sanæ fidei forent habiti, ad extremum tamen aut in alienam decidissent sectam, aut ipsi suam hæresim condidissent. Magna profecto res, & ad discendum utilis, & ad recolendum necessaria; quam etiam atque etiam exemplorum molibus inlustrare, atque inculcare debemus: ut omnes vere Catholici noverint, se cum Ecclesia Doctores recipere, non cum Doctoribus Ecclesiæ Fidem deserere debere. Sed ego ita arbitror, quod quum multos in hoc tentandi genere proferre valeamus, nemo pene sit, qui Origenis tentationi valeat comparari: in quo plura adeo præclara, adeo singularia, adeo mira exstiterunt, ut inter initia habendam cunctis adsertionibus ejus fidem quivis facile judicaret. Nam si vita facit auctoritatem, magna illi industria, magna (1) pudicitia, patientia, toleran-tia.

(1) Pudicitiæ amore suum evirare corpus ausus fuit, non tam ferro exsectis genitalibus, quam cicutam illis adhibendo, ut Athenienses Hierophantas, ad compescendam libidinem il-le-

leviffe testis est ipse lib. 7. cont. Celsum: licet in diversas abeant etiam veteres Patres opiniones, quod candide oportuit fateri. Hoc grande facinus ipse, etsi sero, damnavit tamen, vehementerque absterruit alios tom. 10. ad cap. 19. vers. 12. in Matthæum, tum Scripturarum auctoritate, tum rationum pondere, ne conviciis, ac ignominia afficiendos, se omnibus præbeant; & his verbis apposite Philonem, & Sextum arguit: *At his*, inquit, *Sacrarum litterarum circa illam sententiam minime assequutis fides habenda non est: nam si inter fructus Spiritus, cum caritate, & gaudio, & patientia, & reliquis quoque castitas recensetur, hanc potius tamquam fructum dare, & masculum corpus a Deo datum conservare oportet, quam aliud quidpiam audere; adeo ut transgrediatur aliquis per appositum ad rem de qua agitur hocce præceptum*: Non vitiabis aspectum barbæ tuæ *Lev.* 19. *v.* 27. Et allatis Scripturæ locis nonnullis ferventiori fide præditos juvenes sic alloquitur: *Jam vero cum animo suo cogitet, qui tale facinus commissurus est: quanam ab iis sit passurus, qui probris eum, & conviciis appetentes, his verbis utentur*: Non intrabit Eunuchus attritis, vel amputatis testiculis in Ecclesiam Domini, *virum hunc inter castratos numerantes*. Deinde paullo post subdit; *Quasnam vero capitis gravedines patiuntur, quas vertigines, quæ mentem etiam quandoque invadunt, & imaginum formatricem animæ vim sibi novas, & inusitatas ex hac materia* (semine) *fingentem species perturbant*. Quibus si addatur id quod acute vidit Augustinus lib. 6. prio-

tia. Si genus, (1) vel eruditio; quid eo nobilius, qui primum in ea domo natus est, quæ est inlustrata martyrio? deinde pro Christo non solum patre, sed omni quoque facultate privatus, tantum inter sanctæ

prioris operis adv. Julianum cap. 14. num. 41. spadones etiam carnalis concupiscentiæ urgeri stimulis, *minus quidem laboriose*, *ne*, inquit, *concumbendi quamvis irritus ipse conatus in eam turpitudinem veniat*, *propter quam Calligonum Valentiniani junioris Eunuchum gladio novimus ultore punitum, meretricis confessione convictum*; *Neque enim & in lib. Ecclesiastico adhiberetur inde similitudo atque diceretur*: videns oculis, & ingemiscens, quasi spado complectens virginem, & suspirans, *nisi & ipsi moverentur concupiscentia carnalis affectibus*, *licet destituti carnis effectibus*: si inquam verum est hoc, quod ait Sanctus Doctor, certe nihil juvat exsiccatione, vel exsectione proprium evirare corpus. Consulat Lector Baron. ad ann. 230. & Huetium lib. 1. Origen. cap. 1. num. 13. adversus Halloix, qui Origenis factum excusandum sucepit l. 4. Orig. def.

(1) Genere fuit Ægyptius, Alexandriæque natus anno Chr. 185. & Commodi 6. Eleutherii Papæ 9. Friario Materno, & M. Attilo Bradua Coss. Ejus pater fuit Leonides Martyr, qui supplicium tulit capitis x. Kal. Maji: quum Lætus præesset Ægypto, ac ritu ferino in Ecclesiæ filios sæviret.

sanctæ paupertatis profecit angustias, ut pro nomine Dominicæ (1) confessionis sæpius, ut ferunt, adfligeretur. Neque vero hæc in illo sola erant, quæ cuncta postea tentationi forent; sed tanta etiam vis ingenii, tam profundi, tam acris, tam elegantis, ut omnes pene multum longeque superaret: tanta doctrinæ, ac totius eruditionis magnificentia, ut pauca forent divinæ,

(1) Doctissimus Præsul Huetius lib. 1. Origen. cap. 1. n. 9. ex Epiphanio in hær. 64. cap. 1. hoc præclarum eximiumque opus ab Origene præstitum commemorat an. 18. suæ ætatis, quum a Demetrio Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopo, Catechumenorum cura ei fuisset demandata: in quo sicut summa cum laude nomen Domini confessus est; ita exinde numquam gentes homini pepercerunt. Quum enim Ægyptiorum Deorum ministris mos esset abraso vertice in profani Serapidis gradibus populum alloqui, cum palmarum ramis, ut ad sacra obeunda adscenderent, quo more gravissimæ illorum cæremoniæ continebantur: ille acceptis palmarum surculis erecto fortique animo alta voce sic compellabat adstantes: *Adeste, accipite ramum, non Templi idolis consecrati, sed Christi*. Unde animis Ethnicorum in se concitatis fugere, latitare, ac latebras commutare coactus est. Acciderunt autem hæc sub Aquila Alexandriæ Præfecto.

næ., pene fortasse nulla humanæ philosophiæ, quæ non penitus adsequeretur: cujus scientiæ quum Græca concederent, (1) He-

(1) Amarus eruditæ antiquitatis censor Joannes Clericus in quæst. 2. Hieronymiana suadere conatur, Origenem imperitissimum Hebraicæ linguæ fuisse, reluctantibus Tillemontio, Montefalconio, & Fabricio. Non vacat hic nec lubet Clerici expendere argumenta, quum notarum angustiæ id non permittant; unde satis sit observare, ita ab Origene consultos fuisso Judæos in difficilioribus locis, quod nedum Hieronymus, verum etiam ipse testatur, ut aliquando cum illis publice decertarit, ac sapientissimum illorum Alexandriæ ex Scriptura juxta hebraicam veritatam convicerit; quod refert ipse lib. 1. cont. Celsum: *His verbis*, inquit, *memini me urgere vehementer Judæum, qui sapiens habebatur apud suos, quumque non posset se explicare, respondit sicut decebat Judæum*. Deinde non raro Origenes ipse testatur Hebraicos Codices a se diligenter fuisse inspectos, ut mederetur editionibus Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, ac LXX. Interpretum, ubi erant depravatæ. Hinc tom. 8. Commentar. in Joannem pag. 130. Edit. Huetii tom. 2. differens de porcis e rupe præcipitatis, ac in mare per Dæmones suffocatis observat non recte legi in loco Gerasenorum, vel Gadarenorum; quia *Gergesa*, inquit, *a qua Gergesei, urbs est antiqua juxta stagnum, quod nunc*

Hebræa quoque elaborata sunt. Eloquentiam vero quid memorem? cujus fuit tam amœna, tam lactea, tam dulcis oratio, ut mihi ex ore ipsius non tam verba, quam mella quædam fluxisse videantur. Quæ non ille persuasu difficilia, disputandi viribus elimpidavit? quæ factu ardua, non ut facillima viderentur effecit? Sed forsitan argumentorum tantummodo nexibus adsertiones suas texuit? Immo plane nemo unquam magistrorum fuit, qui pluribus divinæ legis uteretur exemplis. Sed credo, pauca conscripsit? Nemo mortalium plura; ut mihi sua omnia non solum non per-

nunc Tiberiadis vocamus, juxta quam rupes est stagnum adjacens, e qua ostenditur porcos a Dæmoniis in præceps delatos fuisse ..... Et paullo post subdit: *Tale erratum in Lege, & Prophetis circa nomina licet cernere, ut accurate perspeximus ab Hebræis edocti, cum ipsorum exemplaribus nostra comparantes, quæ testimonium habent, ab editionibus Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis, quæ non sunt depravatæ.* Consulat lector Fabricium tom. 5. lib. 5. cap. 1. pag. 223., & 224. Tillemontium in Mon. Eccl. de Origene differentem, & D. Bernardum a Montefalconiis in Præfat. ad Hexapla Origen.

perlegi, sed ne inveniri quidem posse videantur. Cui ne quidquam ad scientiæ instrumenta deesset, etiam plenitudo exabundavit (1) ætatis. Sed forsitan discipulis parum felix? Quis unquam felicior? Nempe innumeri ex sinu suo Doctores, innumeri Sacerdotes, Confessores, & Martyres exstiterunt. Jam vero quanta apud omnes illius admiratio, quanta gloria, quanta gratia fuerit, quis exsequi valeat? Quis non ad eum paullo religiosior ex ultimis mundi partibus advolavit? Quis Christianorum non pene ut prophetam; quis Philosophorum non ut magistrum veneratus est? Quam autem non solum privatæ conditioni, sed ipsi quoque fuerit reverendus Imperio, declarant historiæ, quæ eum a matre (2) Alexandri Imperatoris accitum ferunt, cælestis utique sapientiæ merito,

(1) Vixit annos 69. quum labore confectum Tyri summum virum, mors consumpsit ann. post Chr. ortum 254. quo anno Iteramnæ Gallus & Volusianus interfecti sunt. Eadem in urbe sepultus est, cujus sepulchri vestigia hodie superesse, qui loca illa lustrarunt, apud Huetium lib. 1. Origen. cap. 4. num. 7., & 9. referunt.

(2) Mammæa nempe quæ quum Antiochiæ moraretur, Origenem arces-

rito, cujus illa gratia, & amore flagrabat. Sed & ejusdem epistolæ testimonium perhibent, quas ad Philippum (1) Imperato-

cessivit. Post Severi vero mortem, sub Zephyrino Romam venit, non affectandæ Mammææ studio, quod censuit Baronius, sed desiderio penitus cognoscendæ Romanæ Ecclesiæ omnium antiquissimæ, teste Euseb. lib. 6. Eccl. Hist. cap. 10.

(1) Eusebius Cæsareensis in Chronico a Hieronymo aucto ad ann. Chr. 247. hæc habet: *Romanorum* XXIII. *Philippus regnavit annis* 7. *Philippus Philippum filium suum consortem regni facit, primusque omnium ex Romanis Imperatoribus Christianus fuit*. Et ad ann. 254. ait a Decio fuisse illos interfectos ob odium in Christianam religionem. Eusebio concinit Orosius lib. 7. hist. cap. 20. aliique quorum testimonia præterire libet. In actis S. Pontii Martyris a Baluzio ex vetustis codicibus editis fertur a S. hoc viro fuisse ad fidem conversos. At Pagius longa dissertatione probat fabulosa esse omnia, quæ de Philippis Christianam religionem amplexis feruntur, nixus testimoniis Ambrosii, Sulpicii, aliorumque dicentium Constantinum fuisse primum Imperatorem Christianum; ac ex nummis, in quibus certa Philipporum gentilitatis signa deprehenduntur, Petavius tom. 2. de Doct. temp. lib. 11. cap. 27. post Baronium ex Zonara observat, quosdam nominis similitudine deceptos, ad Philip-

ratorem, qui primus Romanorum Principum Christianus fuit Christiani magisterii auctoritate conscripsit. De cujus incredibili quadam scientia, si quis referentibus nobis Christianum non accipit testimonium, saltem testificantibus philosophis Gentilem recipiat confessionem. Ait namque impius ille (1) Porphyrius excitum se fama ipsius Alexandriam fere puerum perrexisse, ibique eum vidisse jam senem, sed plane talem tantumque, qui arcem totius scientiæ con-

lippum Imperatorem accommodasse, quæ Philippo Ægypti Augustali conveniunt; quod asserit præsertim de Epistolis Origenis. Huetius lib. 1. Origen. cap. 2. num. 12. ait occulte a Fabiano fuisse initiatum Philippum Antiochiæ sub Babyla; & ideo celebratum a Catholicis id fuit, non reprehensum a gentilibus, quia eos latuit. Suspicor amplexum fuisse Philippum Christianam religionem, quod ei exprobrant nonnulli, quasi sic tegere posset crimina. Hoc testantur præter supra laudatos Leontius Antiochenus, Chrysostomus, & auctor Chronici Alexandrini; sed non plene, hinc multa, quæ gentilitatis erant, retinuit, nec fidem in posteros Imperatores transfudit. Quæ suspicio multis firmari posset monumentis.

(1) Valesius, & post illum Huetius ex hoc Porphyrii testimonio inferunt duos exstitisse Orige-

condidisset. Dies me citius defecerit, quam ea, quae in illo viro praeclara exstiterunt, vel ex minima saltem parte perstringam: quae tamen omnia non solum ad religionis gloriam, sed etiam ad tentationis magnitudinem pertinebant. Quotus enim quisque, tanti ingenii, tantae doctrinae, tantae gratiae virum a se facile deponeret; ac non illa potius uteretur sententia, se cum Origene errare malle, quam cum aliis vera sentire? Et quid plura? Eo res decidit, ut tantae personae, tanti doctoris, tanti pro-

rigenes, ambos Ammonii discipulos: nostrum, qui vulgo Adamantius est dictus, de quo Porphyrius tradit multam ex scriptis apud posteros gloriam fuisse consequutum, sibique adolescenti valde notum: Alterum verum qui fuit Herennii, & Plotini condiscipulus, de quo frequens mentio in vita Plotini ab eodem Porphyrio scripta; nihilque posterorum memoriae reliquit praeter libellum de Daemonibus, ut constat ex Longino. Fuit autem hic condiscipulus & aequalis Porphyrii Romae, si Eunapio fides. Verum, ut utriusque Origenis latum appareat discrimen, oportet advertere Adamantium imperantibus Gallo & Volusiano ex Eusebio obiisse: alterum vero ex Porphyrio in vita Plotini sub Gallieno in vivis fuisse, ac librum quemdam elaborasse.

prophetæ non humana aliqua, sed ut exitus docuit, nimium periculosa tentatio plurimos a fidei integritate deduceret. Quamobrem hic Origenes tantus ac talis, dum gratia Dei insolentius abutitur, dum ingenio suo nimium indulget, sibique satis credit; quum parvi pendit antiquam Christianæ religionis simplicitatem, dum se plus cunctis sapere præsumit, dum Ecclesiasticas traditiones, & veterum magisteria contemnens, quædam Scripturarum (1) capitula novo more interpretatur, meruit ut de se quoque Ecclesiæ Dei diceretur: (*Deut.* 13.) *Si surrexerit in medio tui propheta*. Et paullo post: *Non audies*, in-

(1) Quæ fuerint hæc Scripturarum capitula exponit Epiphanius in Ancoratu n. 54. & 62. exordia scilicet Genesis: *Plerique*, inquit, *allegorice de Paradiso disputant, atque inter ceteros furiosus Origenes adumbratam nescio quam speciem pro veritate in Mundum invexit*. Et posteriori num. iterum: *Redeo ad Origenem (quod ipsi Deus ignoscat) absurdissimam aliam fabulam; & allegoriam fallendis hominibus proposuit &c.* Vide S. Virum loc. laud. Oportet tamen hic advertere, quod licet ab Origene peccatum sit ob frequentes allegorias, inter veteres tamen nemo accuratius illo etiam litera-

inquit, *verba prophetæ illius*. Et item: *Quia tentat vos*, inquit, *Dominus Deus vester, utrum diligatis eum, an non*. Vere non ſolum tentatio, ſed etiam magna tentatio, deditam ſibi, atque in ſe pendentem Eccleſiam admiratione ingenii, ſcientiæ, eloquentiæ, converſationis, & gratiæ, nihil de ſe ſuſpicantem, nihil verentem, ſubito a veteri religione in novam profanitatem ſenſim paulatimque traducere. Sed dicet aliquis corruptos eſſe Origenis libros. Non reſiſto, quin potius & malo. Nam id a quibuſdam, & traditum, & ſcriptum eſt, non Catholicis tantum, ſed etiam Hæreticis. Sed illud eſt, quod nunc debemus advertere, etſi non ipſum, libros tamen ſub nomine ſuo editos, magnæ eſſe tentationi; qui multis blaſphemiarum vulneribus ſcatentes, non ut alieni, ſed quaſi ſui, & leguntur, & aman-

ralem Scripturæ sensum exposuit, ut probe notum est illis, qui ejus lucubrationes evolverunt. Hinc optandum sane est, ut paullo æquiores in Origenem fuiſſent nonnulli etiam ex veteribus; qui strenue quum usi eſſent hominis laboribus, graves postea ei lites excitarunt.

amantur: ut etsi in errore concipiendo Origenis non fuit sensus; ad errorem tamen persuadendum Origenis auctoritas valere videatur.

Tertullianus mutata sententia fuit Ecclesiæ tentatio.

XXIV. Sed & Tertulliani quoque eadem ratio est. Nam sicut ille apud Græcos, ita hic apud Latinos nostrorum omnium facile princeps judicandus est. Quid enim hoc viro doctius? quid in divinis, atque humanis rebus exercitatius? Nempe omnem Philosophiam, & cunctas Philosophorum sectas, auctores assertoresque sectarum omnesque eorum disciplinas, omnem historiarum, ac studiorum varietatem, mira quadam mentis capacitate complexus est. Ingenio vero nonne tam gravi, ac vehementi excelluit, ut sibi nihil pene ad expugnandum proposuerit, quod non aut acumine inruperit, aut pondere eliserit? Jam porro orationis suæ laudes qui exsequi valeat? Quæ tanta, nescio qua, rationum necessitate conserta est, ut ad consensum sui quos suadere non potuerit, impellat: cujus quot pene verba, tot sententiæ sunt; quot sensus, tot victoriæ. Sciunt hoc Marciones, A-

pelles, Praxeæ, Hermogenes, Judæi, Gentiles, Gnoſtici, ceterique: quorum ille blaſphemias multis ac magnis voluminum ſuorum molibus, velut quibuſdam fulminibus, evertit. Et tamen hic quoque poſt hæc omnia, hic, inquam, Tertullianus, Catholici dogmatis, id eſt, univerſalis, ac vetuſtæ fidei, parum tenax, ac diſertior multo quàm felicior, mutata deinceps ſententia fecit ad extremum, quod de eo beatus Confeſſor Hilarius quodam loco ſcribit: (*Cap.* 5. *in Matth.*) *Sequenti*, inquit, *errore detraxit ſcriptis probabilibus auctoritatem*. Et fuit ipſe quoque in Eccleſia, magna tentatio. Sed de hoc nolo plura dicere. Hoc tantum commemorabo, quod contra Moyſi præceptum exſurgentes in Eccleſia novellas Montani furias, & inſana illa inſanarum mulierum novitii dogmatis ſomnia, (1) veras prophetias adſeverando; meruit, ut de ſe quoque, & ſcripturis ſuis diceretur: *Si ſurrexerit in medio tui propheta*. Et mox: *Non audies verba prophe-*

(1) Intelligit Priscillam & Maximillam nobiles ac opulentas feminas; quæ Ecclesias plures auro primum, deinde nefariis corrupere dogmatibus. De his ac Montano Prosper in Chro-

phetæ illus. Quare? *Quia*, inquit, *tentat vos Dominus Deus vester, utrum diligatis eum, an non*. His igitur tot, ac tantis ceterisque ejusmodi Ecclesiasticorum exemplorum molibus evidenter advertere, & secundum Deuteronomii leges luce clarius intelligere debemus, quod si quando ali-

Chronico ad Consulat. Cethegi & Clari, qui incidit in ann. Christi 170. *Hac tempestate pseudoprophetia, quæ Cataphrygas nominatur, accepit exordium, Montano auctore, Prisca Maximillaque insanis vatibus. Nomen errori Provincia Phrygia dedit, quia inventores ejus illic primitus exstiterunt, ibique vixerunt, & nunc etiam in eisdem partibus populos habent. Adventum Spiritus Sancti a Domino promissum, in se potius, quam in Apostolos fuisse asserunt: secundas nuptias pro fornicationibus habent; et ideo dicunt eas permisisse Apostolum Paulum, quia ex parte sciebat, & ex parte prophetabat; nondum enim venerat quod perfectum est. Hoc autem perfectum in Montanum; & in ejus prophetissas venisse delirant*. Vixit Tertullianus usque ad mediam ætatem Ecclesiæ presbyter; *invidia postea*, inquit Hieronymus in Catal. Scrip. Eccl. cap. 53. *& contumeliis Clericorum Romanæ Ecclesiæ, ad Montani dogma delapsus, in multis libris meminit novæ prophetiæ: specialiter autem adversum Ecclesiam texuit volumina: De pudicitia, de persequutione, de jejuniis,*

aliquis Ecclesiasticus magister a fide aberraverit, ad tentationem id nostram fieri providentia divina patiatur, utrum diligamus Deum, an non, in toto corde, & in tota anima nostra.

Ebulliente nova hæresi, cernitur frumentorum gravitas, ac levitas palearum.

XXV. Quæ quum ita sint; ille est verus, & germanus Catholicus, qui veritatem Dei, qui Ecclesiam, qui Christi corpus diligit, qui divinæ religioni, qui Catholicæ fidei nihil præponit, non hominis cujuspiam auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philosophiam; sed hæc cuncta despiciens, & in fide fixus, & stabilis permanens, quidquid universaliter antiquitus Ecclesiam Catholicam tenuisse cognoverit, id solum sibi tenendum credendumque decernit: quidquid vero

juniis, de monogamia, de ecstasi libros sex, & septimum quem adversus Apollonium composuit: Dolendus sane hominis lapsus, quia Hieronymo eodem teste in Epist. ad Magnum inter Latinos nihil Tertulliano eruditius, vel acutius: quando Apologeticus ejus, & contra Gentes libri, cunctam seculi obtinent disciplinam. Fertur vixisse usque ad decrepitam ætatem.

vero ab aliquo deinceps uno præter omnes, vel contra omnes sanctos novum, & inauditum subinduci senserit; id non ad religionem, sed ad tentationem potius intelligat pertinere; tum præcipue beati Apostoli Pauli eruditus eloquiis: hoc est enim, quod in prima ad Corinthios Epistola scribit: (1. *Corinth.* 11.) *Oportet*, inquit, *& hæreses esse, ut probati manifesti fiant in vobis.* Ac si diceret: Ob hoc hæreseon non statim divinitus eradicantur auctores, ut probati manifesti fiant, id est unusquisque quam tenax, & fidelis, & fixus Catholicæ fidei sit amator appareat. Et revera quum quæque novitas ebullit, statim cernitur frumentorum gravitas, & levitas palearum: tunc sine magno molimine excutitur ab area, quod nullo pondere intra aream tenebatur. Namque alii illico prorsus avolant: alii vero tantummodo excussi, & perire metuunt, & redire erubescunt saucii, semineces, semivivi: quippe qui tantam veneni hauserint quantitatem, quæ nec occidat, nec digeratur; nec mori cogat, nec vivere sinat. Heu miseranda conditio! quantis illi curarum æstibus, quantis turbinibus exagitantur? Nunc etenim qua ventus im-

pulerit, incitato errore rapiuntur; nunc in semetipsos reversi, tamquam contrarii fluctus, reliduntur: nunc temeraria praesumptione, & ea quae incerta videntur, adprobant; nunc inrationali metu etiam quae certa sunt, expavescunt: incerti qua eant, qua redeant, quid adpetant, quid fugiant, quid teneant, quid dimittant. Quae quidem dubii, & male penduli cordis afflictio, divinae erga se miserationis est medicina, si sapiant. Idcirco etenim extra tutissimum Catholicae fidei portum diversis cogitationum quatiuntur, verberantur, ac pene enecantur procellis; ut excussa in altum elatae mentis vela deponant, quae male novitatum ventis expanderant; seseque intra fidissimam stationem placidae, ac bonae matris reducant, & teneant; atque amaros illos turbulentosque errorum fluctus primitus revomant, ut possint deinceps vivae & salientis aquae fluenta potare. Dediscant bene quod didicerant non bene; & ex toto Ecclesiae dogmate, quod intellectu capi potest, capiant; quod non potest, credant.

Exponuntur Apostoli verba: o Timothee depositum custodi &c.

XXVI. Quae quum ita sint; iterum atque

que iterum eadem mecum revolvens & reputans, mirari satis nequeo tantam quorumdam hominum vesaniam, tantam excœcatæ mentis impietatem, tantam postremo errandi libidinem, ut contenti non sint tradita semel, & accepta antiquitus credendi regula, sed nova ac nova in diem quærant, semperque aliquid gestiant religioni addere, mutare, detrahere: Quasi non cæleste dogma sit, quod *semel revelatum* esse sufficiat; sed terrena institutio, quæ aliter perfici, nisi assidua emendatione, immo potius reprehensione, non possit; quum divina clament oracula: (*Prov.* 22.) *Ne transferas terminos, quos posuerunt patres tui*. Et (*Eccl.* 8.): *Super judicantem ne judices*. Et (*Eccl.* 20.): *Scindentem sepem, mordebit eum serpens*. Et illud Apostolicum, quo omnes omnium hæreseon sceleratæ novitates velut quodam spiritali gladio sæpe truncatæ semperque truncandæ sunt: (1. *Tim.* 6.) *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ; quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt*. Et post hæc, inveniuntur aliqui tanta inveteratæ frontis du-

duritia, tanta impudentiæ incude, tanto adamante pertinaciæ, qui tantis eloquiorum cælestium molibus non succumbant, tantis ponderibus non fatiscant, tantis malleis non conquassentur, tantis postremo fulminibus non conterantur? *Devita*, inquit, *profanas vocum novitates*. Non dixit *antiquitates*, non dixit *vetustates*: immo plane quid e contrario sequeretur, ostendit. Nam si vitanda est *novitas*, tenenda est *antiquitas*, & si *profana* est *novitas*, sacrata est *vetustas*. *Et oppositiones*, inquit, *falsi nominis scientiæ*. Vere *falsum nomen* apud doctrinas hæreticorum: ut ignorantia, scientiæ; & caligo, serenitatis; & tenebræ, luminis appellatione fucentur. *Quam quidam*, inquit, *promittentes circa fidem exciderunt*. Quid *promittentes*, exciderunt, nisi novam nescio quam ignoratamque doctrinam? Audias etenim quosdam ipsorum dicere: Venite, o insipientes, & miseri, qui vulgo Catholici vocitamini, & discite fidem veram; quam præter nos nullus intelligit, quæ multis ante seculis latuit, nuper vero revelata, & ostensa est: sed discite furtim atque secretim; delectabit enim vos. Et item:

Quum

Quum didiceritis latenter docere, ne Mundus audiat, nec Ecclesia sciat: paucis namque concessum est tanti mysterii capere secretum. Nonne hæc verba sunt illius meretricis, quæ apud Salomonis Proverbia vocat ad se prætereuntes viam, qui dirigunt iter suum (*Prov.* 9.)? *Qui est*, inquit, *vestrum insipientissimus, divertat ad me.* Inopes autem sensu exhortatur, dicens: *Panes occultos libenter attingite, & aquam dulcem furtim bibite.* Quid deinde? *At ille*, inquit, *nescit quomodo terrigenæ apud eam pereant.* Qui sunt isti terrigenæ? Exponat Apostolus: *Qui circa fidem*, inquit, *exciderunt.*

XXVII. Sed operæ pretium est, totum ipsum Apostoli capitulum diligentius pertractare. *O Timothee*, inquit, *depositum custodi, devitans profanas vocum novitates.* O! Exclamatio ista, & præscientiæ est pariter, & caritatis. Prævidebat enim futuros, quos etiam prædolebat, errores. Quid est hodie Timotheus: nisi vel generaliter universa Ecclesia, vel specialiter totum corpus Præpositorum, qui integram divini cultus scientiam, vel habere ipsi debent, vel aliis infundere? Quid est, *De-*

positum custodi? Custodi, inquit, propter fures, propter inimicos: ne dormientibus hominibus superseminent zizania super illud tritici bonum semen, quod seminaverat Filius hominis in agro suo. *Depositum*, inquit, *custodi*. Quid est *Depositum*? Id est, quod tibi creditum est, non quod a te inventum; quod accepisti, non quod excogitasti; rem non ingenii, sed doctrinæ; non usurpationis privatæ, sed publicæ Traditionis; rem ad te perductam, non a te prolatam: in qua non auctor debes esse, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens. *Depositum*, inquit, *custodi*; Catholicæ fidei talentum inviolatum inlibatumque conserva. Quod tibi creditum est, hoc penes te maneat, hoc a te tradatur. Aurum accepisti, aurum redde: nolo mihi pro aliis alia subjicias: nolo pro auro, aut impudenter plumbum, aut fraudulenter æramenta supponas: nolo auri speciem, sed naturam plane. O Timothee, o Sacerdos, o Tractator, o Doctor, si te divinum munus idoneum fecerit, ingenio, exercitatione, doctrina: (*Exod.* 36. 39.) esto spiritalis Tabernaculi Beseleel; pretiosas divini dogmatis gem-

gemmas exſculpe, fideliter coapta, adorna ſapienter, adjice ſplendorem, gratiam, venuſtatem. Intelligatur te exponente inluſtrius, quod antea obſcurius credebatur. Per te poſteritas intellectum gratuletur, quod ante vetuſtas non intellectum venerabatur. Eadem tamen quæ didiciſti doce; ut quum dicas nove, non dicas nova.

Quomodo in Eccleſia profectus habeatur religionis.

XXVIII. Sed forſitan dicit aliquis: Nulluſne ergo in Eccleſia Chriſti profectus habebitur religionis? Habeatur plane, & maximus. Nam quis ille eſt tam invidus hominibus, tam exoſus Deo, qui iſtud prohibere conetur? Sed ita tamen ut vere profectus ſit ille fidei, non permutatio. Siquidem ad profectum pertinet, ut in ſemetipſum unaquæque res amplificetur, ad permutationem vero, ut aliquid ex alio in aliud tranſvertatur. Creſcat igitur oportet, & multum vehementerque proficiat, tam ſingulorum, quam omnium, tam unius hominis, quam totius Eccleſiæ, ætatum ac ſeculorum gradibus, intelligentia, ſcientia, ſapientia: ſed in ſuo dumtaxat genere, in co-

eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia.

XXIX. Imitetur animarum religio rationem corporum: quæ licet annorum processu numeros suos evolvant, & explicent; eadem tamen quæ erant permanent. Multum interest inter pueritiæ florem, & senectutis maturitatem: sed iidem tamen ipsi fiunt senes, qui fuerant adolescentes: ut quamvis unius ejusdemque hominis status habitusque mutetur; una tamen nihilominus eademque natura, una eademque persona sit. Parva lactentium membra, magna juvenum; eadem ipsa sunt tamen. Quot parvulorum artus, tot virorum: etsi qua illa sunt, quæ ævi maturioris ætate pariuntur, jam in seminis ratione proserta sunt; ut nihil postea novum proferatur in senibus, quod non in pueris jam ante latitaverit. Unde non dubium est, hanc esse legitimam, & rectam proficiendi regulam, hunc ratum atque pulcherrimum crescendi ordinem; si eas semper in grandioribus partes, ac formas numerus detexat ætatis, quas in parvulis creatoris sapientia præformaverat. Quod si humana species in aliquam deinceps non sui generis vertatur effi-

effigiem, aut certe addatur quidpiam membrorum numero, vel detrahatur; necesse est ut totum corpus vel intercidat, vel prodigiosum fiat, vel certe debilitetur. Ita etiam Christianæ Religionis dogma sequatur has decet profectuum leges: ut annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur ætate; incorruptum tamen illibatumque permaneat, & universis partium suarum mensuris, cunctisque quasi membris, ac sensibus propriis plenum atque perfectum sit; quod nihil præterea permutationis admittat, nulla proprietatis dispendia, nullam definitionis sustineat varietatem.

XXX. Exempli gratia: Severunt Majores nostri antiquitus in Ecclesiastica segete triticeæ fidei semina: iniquum valde, & incongruum est, ut nos eorum posteri pro germana veritate frumenti subdititium zizaniæ legamus errorem. Quin potius hoc rectum & consequens est, ut primis, atque extremis sibimet non discrepantibus, de incrementis triticeæ institutionis tritícei quoque dogmatis frugem demetamus: ut quum aliquid ex illis seminum primordiis accessu temporis evolvatur, & nunc læte-

lætetur, & excolatur; nihil tamen de germinis proprietate mutetur: addatur licet *ſpecies*, *forma*, *diſtinctio*; eadem tamen cujuſque generis natura permaneat. Abſit etenim, ut roſea illa Catholici ſenſus plantaria in carduos ſpinaſque vertantur. Abſit, inquam, ut in iſto ſpiritali paradiſo, de cynnamomi, & balſami ſurculis lolium repente, atque aconita proveniant. Quodcumque igitur in hac Eccleſiæ Dei agricultura, fide Patrum ſatum eſt, hoc idem filiorum induſtria decet excolatur & obſervetur: hoc idem floreat, & matureſcat: hoc idem proficiat, & perficiatur. Fas eſt etenim, ut priſca illa cœleſtis philoſophiæ dogmata proceſſu temporis excurentur, limentur, poliantur; ſed nefas eſt, ut commutentur; nefas ut detruncentur, ut mutilentur. Accipiant licet evidentiam, lucem, diſtinctionem: ſed retineant neceſſe eſt plenitudinem, integritatem, proprietatem.

Abdicata parte catholici dogmatis, conſequitur periculum abolendæ religionis.

XXXI. Nam ſi ſemel admiſſa fuerit hæc impiæ fraudis licentia; horreo dicere, quan-

quantum exſcindendæ, atque abolendæ religionis periculum conſequatur. Abdicata etenim qualibet parte Catholici dogmatis, alia quoque, atque item alia, ac deinceps alia & alia, jam quaſi ex more, & licito, abdicabuntur. Porro autem ſingillatim partibus repudiatis, quid aliud ad extremum ſequetur, niſi ut totum pariter repudietur? Sed & e contra, ſi novitia veteribus, extranea domeſticis, & profana ſacratis admiſceri cœperint; proſerpat hic mos in univerſum neceſſe eſt, ut nihil poſthac apud Eccleſiam relinquatur intactum, nihil inlibatum, nihil integrum, nihil immaculatum: ſed ſit ibidem deinceps impiorum, ac turpium errorum lupanar, ubi erat ante caſtæ, & incorruptæ ſacrarium veritatis. Sed avertat hoc a ſuorum mentibus nefas divina pietas, ſitque hic potius impiorum furor.

Quid Eccleſia enitatur Conciliorum decretis.

XXXII. Chriſti vero Eccleſia, ſedula & cauta depoſitorum apud ſe dogmatum cuſtos, nihil in his umquam permutat, nihil minuit, nihil addit; non amputat neceſſaria, non apponit ſuperflua, non amittit

tit ſua, non uſurpat aliena: ſed omni induſtria hoc unum ſtudet, ut vetera fideliter ſapienterque tractando, ſi qua ſunt illa antiquitus informata & inchoata, accuret & poliat; ſi qua jam confirmata, & definita, cuſtodiat. Denique quid unquam aliud Conciliorum decretis eniſa eſt: niſi ut quod antea ſimpliciter credebatur, hoc idem poſtea diligentius crederetur? quod antea lentius prædicabatur, hoc idem poſtea inſtantius prædicaretur; quod antea ſecurius colebatur, hoc idem poſtea ſollicitius excoleretur? Hoc, inquam, ſemper, nec quidquam præterea, hæreticorum novitatibus excitata, Conciliorum ſuorum decretis Catholica perfecit Eccleſia; niſi ut quod prius a Majoribus ſola Traditione ſuſceperat, hoc deinde poſteris etiam per ſcripturæ chirographum conſignaret; magnam rerum ſummam paucis literis comprehendendo; & plerumque propter intelligentiæ lucem, non novum fidei (1) ſenſum,

(1) Placuit Eccleſiæ, ac bonis omnibus, ne fucus a deſperatis hominibus veritati fieret: ut aliquando antiquus fidei ſenſus, novæ appellationis proprietate ſignaretur: at indignati ſunt nonnulli, inter quos Joannes Clericus tom.

ſum, novæ appellationis proprietate ſignando.

Exponuntur verba: Devitans profanas vocum novitates.

XXXIII. Sed ad Apoſtolum redeamus. *O Timothee*, inquit, *depoſitum cuſtodi, devitans profanas vocum novitates. Devita*, inquit

tom. primo Artis Criticæ, ubi culpat voces ab Ecclesia sacratas, nempe Transubstantiationis, Consubstantialis, & similium quasi voces nihili: verum injusta est reprehensio, taliterque iste se gerit, ac si quis diceret, ut Hilarius loquitur libr. adv. Constantium Imperatorem num 16. *Nolo adversum nova venena novas medicamentorum comparationes, nolo adversum novos hostes nova bella, nolo adversum novas insidias consilia recentia .... Novitates vocum, sed profanas devitare jubet Apostolus, tu cur pias excludis? quum præsertim ab eo dictum sit: omnis scriptura divinitus inspirata utilis est. Innascibilem, scriptum numquam legis, numquid ex hoc negandum erit, quia novum est? Decernis similem Patri Filium. Evangelia non prædicant quid est, quod non refugis hanc vocem? In uno novitas eligitur; in alio submovetur. Ubi impietatis occasio patet, novitas admittitur: ubi autem religionis MAXIMA ET SOLA CAUTELA EST, excluditur*. Quare autem Clericus differens de vocibus nihil significantibus in exemplum adducat voces illas ab Ecclesia sacratas, quis pru-

quit quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum: ne te non solum tactu, sed etiam visu afflatuque percutiant. Quid est *devitare? Cum hujusmodi nec cibum sumere* (1. *Cor.* 5.). Quid est *Devita? Si quis*, inquit (2. *Joan.*), *venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert*. Quam doctrinam, nisi Catholicam, & universalem, & unam eamdemque per singulas ætatum successiones incorrupta veritatis traditione manentem, & usque in secula sine fine mansuram? Quid tum? *Nolite*, inquit, *recipere eum in domum: nec AVE ei dixeritis: qui enim dicit illi AVE, communicat operibus ejus malignis. Profanas*, inquit, *vocum novitates*. Quid est *Profanas?* Quæ nihil habent sacri, nihil religiosi, ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est Templum Dei, penitus extraneas. *Profanas*, inquit, *vocum novitates. Vocum*, idest,

prudens intelligere potest, quando ex sensu & voluntate Ecclesiæ jam legitimus illis vocibus affixus est sensus? quod fas semper fuit, eritque, licet frendentibus ferocioribus, & forte insanis Criticis Poeta dicente: *Licuit semperque licebit, Signatum præsente nota procudere nomen*.

idest, dogmatum, rerum, sententiarum *novitates*, quæ sunt *vetustati*, atque *antiquitati* contrariæ. Quæ si recipiantur, necesse est, ut fides beatorum Patrum aut tota, aut certe magna ex parte violetur; necesse est, ut omnes omnium ætatum fideles, omnes sancti, omnes casti, continentes, virgines, omnes Clerici, Levitæ, & Sacerdotes, tanta Confessorum millia, tanti Martyrum exercitus, tanta urbium, tanta populorum celebritas, & multitudo, tot Insulæ, Provinciæ, Reges, Gentes, Regna, Nationes, totus postremo jam pene terrarum Orbis per Catholicam fidem Christo capiti incorporatus, tanto seculorum tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, nescisse quid crederet, pronuntietur.

XXXIV. *Profanas*, inquit, *vocum novitates devita*: quas recipere atque sectari, numquam Catholicorum, semper vero hæreticorum fuit. Et revera, quæ unquam hæresis, nisi sub certo nomine, certo loco, certo tempore, ebullivit? Quis unquam hæreses instituit; nisi qui se prius ab Ecclesiæ Catholicæ universitatis, & antiquitatis consensione discreverit? Quod ita esse luce clarius exempla demonstrant.

Quis

Quis enim unquam ante profanum illum Pelagium, tantam virtutem liberi præsumpsit arbitrii, ut ad hoc in bonis rebus per actus singulos adjuvandum necessariam Dei gratiam non putaret? Quis ante prodigiosum discipulum ejus Cælestium (1), reatu prævaricationis Adæ omne genus humanum negavit adstrictum? Quis ante sacrilegum Arium, Trinitatis Unitatem discindere, quis ante sceleratum Sabellium, Unitatis Trinitatem confundere ausus est? Quis ante crudelissimum Novatianum (2), crudelem Deum dixit, eo quod mallet mortem morientis, quam ut revertatur, & vivat? Quis ante Magum Simonem, Apostolica di-

(1) Natu nobilis fuit, sed naturæ vitio Eunuchus matris utero editus. An ob hanc caussam a Lirinensi appelletur prodigiosus, incertum est: Patres tamen S. Mauri post Garnerium verosimile putant. Certe in Commonitorio Marii Mercatoris oblato Ecclesiæ Constantinopolitanæ, ac Theodosio hæc in illius exordio leguntur: *Cælestius quidam Eunuchus matris utero editus*.

(2) Nemo ex his Vincentii verbis inferat nullam esse pro peccantibus indulgentiam, remissionemque servatam, dixisse Novatianum. Error namque ejus sequens fuit, quem antea defenderat Tertullianus: In ficia-

districtione percussum, (a quo verus ille turpitudinum gurges usque in (1) novissimum Priscillianum continua, & occulta successione manavit) auctorem (2) malorum, idest, scelerum, impietatum, flagitio-

ficiabatur fuisse Ecclesiæ concessam potestatem, ut atrociora illa peccata, apostasiæ nempe a fide, homicidii, ac fornicationis, per se remitteret, quum talium delictorum venia esset soli Deo reservata. Unde statuebat de illis perpetuo agendam esse pœnitentiam. Pro minoribus vero peccatis agnovit in Ecclesia dimittendi facultatem. Vide Petavium tom. 4. Theol. dogm. lib. 3. Eccl. Hierar. cap. 12. num. 6.

(1) Simonis impura, & nefanda dogmata, quæ late describuntur ab Irenæo, Epiphanio, & Theodoreto, discipulos defensoresque multos nacta sunt, ut Saturninum, Basilidem, hujusque filios Epiphanem, & Isidorum. Quorum infelices heredes exstitere Cerdon, & Marcion, ac tertio Ecclesiæ seculo Manichæi; his successere Priscillianistæ, quos Manichæorum cognatos appellat S. Leo in Ep. olim 93. nunc 15. cap. 4. Unde Prosper in Chronico ad Coss. Ausonium, & Olybrium: *Ea tempestate Priscillianus Episcopus de Gallæcia, ex Manichæorum, & Gnosticorum dogmate, hæresim nominis sui condidit*. Gnosticos autem a Simone sua habuisse exordia testis est Irenæus.

(2) Optasse Simonem tamquam Deum ab omnibus glorificari, a multisque pro tali habitum, testis

tiorumque nostrorum, ausus est dicere creatorem Deum? Quippe quem adserit talem hominum manibus ipsam suis creare naturam, quæ proprio quodam motu, & necessariæ cujusdam voluntatis impulsu nihil aliud possit, nihil aliud velit, nisi peccare;

testis est Irenæus lib. 1. adv. hær. cap. 20. ex Edit. Erasmi: hinc non adeo facile exponi potest, quomodo dixerit Dei creatoris impulsu, & necessitate ferri homines ad malum. Ex Irenæo autem hæc habemus. Quum impius sublimissimam se profiteretur virtutem, ac Helenam quandam, primam suæ mentis conceptionem, per hanc dicebat angelos atque archangelos conditos; a quibus fabricatus Orbis ac præpostere moderatus, ad emendationem rerum, ut ipse veniret, compulerunt. Unde addebat, ut Irenæus ait, *prophetas a mundi fabricatoribus Angelis inspiratos dixisse prophetias: quapropter monebat, ne ulterius curarent eos, hi qui in eum, & in Helenam ejus spem habebant, & ut liberos agere quæ velint. Secundum enim ipsius gratiam salvari homines, sed non secundum operas justas. Nec enim esse naturaliter operationes justas, sed ex accidenti, quemadmodum posuerunt qui mundum fecerunt Angeli, per hujusmodi præcepta in servitutem deducentes homines*. Propter hæc forte Lirinensis dixit ex ejus mente necessitate impelli homines ad malum.

re; eo quod furiis omnium vitiorum exagitata, & inflammata in omnium turpitudinum barathra inexhausta cupiditate rapiatur. Innumera sunt talia, quæ brevitatis studio prætermittimus: quibus tamen cunctis satis evidenter perspicueque monstratur, hoc apud omnes fere hæreses quasi solemne esse ac legitimum, ut semper profanis novitatibus gaudeant, *antiquitatis* scita fastidiant, & per *oppositiones falsi nominis scientiæ*, a fide naufragent. Contra vero, Catholicorum hoc vere proprium, deposita sanctorum Patrum, & commissa servare, damnare *profanas novitates*; & sicut dixit, atque iterum prædixit Apostolus (*Gal.* I.): *Si quis annunciaverit præterquam quod acceptum est, anathema sit*.

Quomodo hæretici Scriptura utantur.

XXXV. Hic fortasse aliquis interroget, an & hæretici divinæ Scripturæ testimoniis utantur. Utuntur plane, & vehementer quidem. Nam videas eos volare per singula quæque sanctæ Legis volumina, per Moysi, per Regum libros, per Psalmos, per Apostolos, per Evangelia, per Prophetas. Sive enim apud suos, sive alie-

 nos,

nos, five privatim, five publice, five in fermonibus, five in libris, five in conviviis, five in plateis, nihil umquam pene de fuo proferunt, quod (1) non etiam Scripturæ verbis adumbrare conentur. Lege Pauli Samofateni opufcula, Prifcilliani, Eunomii, Joviniani, reliquarumque peftium: cernas infinitam exemplorum congeriem, prope nullam omitti paginam, quæ non novi, aut veteris Teftamenti fententiis fucata, & colorata fit. Sed tanto magis cavendi, & pertimefcendi funt, quanto occultius fub divinæ Legis umbraculis latitant. Sciunt enim fœtores fuos nulli fere cito effe placituros, fi nudi, & fimplices exhalentur: atque idcirco eos cæleftis eloquii velut quodam aromate adfpergunt, ut ille qui humanum facile defpiceret errorem, divina non facile contemnat oracula. Itaque faciunt, quod (2) hi folent, qui parvulis auftera quædam temperatu-

(1) Quæ fuse hic, & sequentibus numeris de Scripturæ abusu apud hæreticos, ait Lirinensis, decerpta sunt ex lib. Tertulliani de prescript. cap. præsertim 38. 39. & 40.

(2) An hæc de parvulis incaute austera pocula sorbeatibus, decerpsit ex lib. 4. Lucretii de

raturi pocula, prius oras melle circumlinunt: ut incauta ætas, quum dulcedinem præsenserit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam iis curæ est, qui mala gramina, & noxios succos medicaminum vocabulis præcolorant, ut nemo fere, ubi suprascriptum legerit remedium, suspicetur venenum.

XXXVI. Inde denique & Salvator clamabat (*Matth. 7.*): *Attendite vobis a pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ovium; at intus autem sunt lupi rapaces*. Quid est vestitus ovium, nisi Prophetarum, & Apostolorum proloquia: quæ iidem

de natura rerum, definire non audeo; similia tamen sunt his, quæ iste canit dum præter meritum se extollit:

...... *Pueris absinthia tetra medentes,*
Quum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore;
Ut puerorum ætas improvida ludificetur.
Labrorum tenus: interea perpotet amarum
Absinthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali facto recreata, valescat.

At quia minime valescit, qui amarum obscœnumque ebibit errorem, licet colore multo obductum; proptereà S. Vir consulto illorum profert exemplum, qui *noxios succos medicaminum vocabulis præcolorant*; ex quibus certa funestaque oritur mors.

iidem ovili quadam ſinceritate, Agno illi immaculato, qui tollit peccatum mundi, tamquam vellera quædam texuerunt? Qui ſunt lupi rapaces, niſi ſenſus hæreticorum feri, & rabidi, qui caulas Eccleſiæ ſemper infeſtant, & gregem Chriſti quaqua poſſunt, dilacerant? Sed ut fallacius incautis ovibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinam ſpeciem, & ſe ſe divinæ Legis ſententiis velut quibuſdam velleribus obvolvunt: ut quum quiſque lanarum mollitiem præſenſerit, nequaquam aculeos dentium pertimeſcat. Sed quid ait Salvator? *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos:* ideſt; Quum cœperint divinas illas voces non jam proferre tantum, ſed etiam exponere, nec adhuc jactare ſolum, ſed etiam interpretari; tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligetur; tunc novitium virus exhalabitur, tunc profanæ novitates aperientur; tunc primum ſcindi ſepem videas, tunc transferri Patrum terminos, tunc Catholicam Fidem cædi, tunc Eccleſiaſticum dogma lacerari.

XXXVII. Tales erant ii, quos percutit Apoſtolus Paulus in ſecunda ad Corinthios,

thios, dicens: *Nam ejusmodi*, inquit (2. Cor. 11.), *pseudoapostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi*. Quid est *Transfigurantes se in Apostolos Christi?* Proferebant Apostoli divinæ legis exempla; proferebant & illi. Proferebant Apostoli Psalmorum auctoritates; proferebant & illi. Proferebant Apostoli sententias Prophetarum; & illi nihilominus proferebant. Sed quum ea, quæ similiter protulerant, interpretari non similiter cœpissent; tunc simplices a subdolis, tunc infucati a fucatis, tunc recti a perversis, tunc postremo veri Apostoli a falsis Apostolis discernebantur. *Et non mirum*, inquit; *ipse enim Satanas transfigurat se in Angelum lucis. Non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurantur sicut ministri justitiæ*. Ergo, secundum Apostoli Pauli magisterium, quotiescumque, vel pseudoapostoli, vel pseudoprophetæ, vel pseudodoctores divinæ Legis sententias proferunt, quibus male interpretatis errores suos adstruere conentur, non dubium est, quin auctoris sui callida machinamenta sectentur: quæ ille nunquam profecto comminisceretur, nisi sciret o-

mnino nullam esse ad fallendum faciliorem viam, quam ut ubi nefarii erroris subinducitur fraudulentia; ibi divinorum verborum prætendatur auctoritas. Sed dicet aliquis: Unde probatur, quia sacræ Legis exemplis diabolus uti soleat? Legat Evangelia, in quibus scribitur (*Matth.* 4.): *Tunc assumpsit illum diabolus*, id est, Dominum Salvatorem; *& statuit illum super pinnam templi; & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim, quod Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis* (1): *in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Quid hic faciet misellis hominibus, qui ipsum Dominum majestatis Scripturarum testimoniis appetivit? *Si*, inquit, *Filius Dei es, mitte te deorsum*. Quare? *Scriptum est enim*, inquit. Magnopere nobis doctrina loci istius attendenda, atque retinenda est: ut tanto Evangelicæ auctoritatis exemplo, quando aliquos Apostolica, seu Prophetica verba proferre contra Catholicam Fidem viderimus,

(1) Non est in Matth. *ut custodiant te in omnibus viis tuis*, sed in Psalm. XC.

mus, diabolum per eos loqui minime dubitemus. Nam ſicut tunc caput capiti, ita nunc quoque membra membris loquuntur; membra ſcilicet diaboli membris Chriſti, perfidi fidelibus, ſacrilegi religioſis, hæretici poſtremo Catholicis. Sed quid tandem dicunt? *Si*, inquit, *Filius Dei es, mitte te deorſum*. Hoc eſt; Si filius eſſe vis Dei, & hereditatem regni cæleſtis accipere, mitte te deorſum, id eſt, ex iſtius te ſublimis Eccleſiæ, quæ etiam templum Dei putatur, doctrina, & traditione demitte. Ac ſi quis interroget quempiam hæreticorum ſibi talia perſuadentem: Unde probas, unde doces, quod Eccleſiæ Catholicæ univerſalem, & antiquam fidem dimittere debeam? Statim ille: *Scriptum eſt enim*. Et continuo mille teſtimonia, mille exempla, mille auctoritates parat, de Lege, de Pſalmis, de Apoſtolis, de Prophetis: quibus novo, & malo more interpretatis, ex arce Catholica in hæreſeos barathrum infelix anima præcipitetur. Jam vero illis, quæ ſequuntur, promiſſionibus miro modo incautos homines hæretici decipere conſueverunt. Audent etenim polliceri, & docere, quod in Eccleſia ſua,

 id eſt,

id est, in communionis suæ conventiculo, magna, & specialis, ac plane personalis quædam sit Dei gratia, adeo ut sine ullo labore, sine ullo studio, sine ulla industria, etiamsi nec petant, nec quærant, nec pulsent, quicumque illi ad numerum suum pertinent; tamen ita divinitus dispensentur, ut Angelicis evecti manibus, id est, Angelica protectione servati, numquam possint offendere ad lapidem pedem suum, idest, numquam scandalizari.

Resistendum hæreticis, dum Scripturas allegant.

XXXVIII. Sed dicet aliquis: Si divinis eloquiis, sententiis, promissionibus & diabolus, & discipuli ejus utuntur, quorum alii sunt pseudoapostoli, alii pseudoprophetæ, & pseudomagistri, & omnes ex toto hæretici: quid facient Catholici homines, & matris Ecclesiæ filii? Quonam modo in Scripturis sanctis veritatem a falsitate discernent? Hoc scilicet facere magnopere curabunt, quod in principio Commonitorii istius sanctos, & doctos viros nobis tradidisse scripsimus; ut divinum Canonem secundum universalis Ecclesiæ Traditiones, & juxta Catholici dogmatis regu-

regulas interpretentur. In qua item Catholica, & Apostolica Ecclesia sequantur necesse est *Universitatem*, *Antiquitatem*, *Consensionem*. Etsi quando pars contra Universitatem, novitas contra Vetustatem, unius, vel paucorum errantium dissensio contra omnium, vel certe multo plurium Catholicorum Consensionem rebellaverit, præferant partis corruptioni universitatis integritatem: in qua eadem universitate, novitatis profanitati antiquitatis religionem; itemque in ipsa vetustate, unius sive paucissimorum temeritati, primum omnium generalia, si qua sunt, universalis Concilii decreta praeponant: tunc deinde, si id minus est, sequantur quod proximum est, multorum atque magnorum consentientes sibi sententias Magistrorum. Quibus adjuvante Domino fideliter, sobrie, sollicite observatis, non magna difficultate noxios quosque exsurgentium hæreticorum deprehendemus errores.

Hæreses deprehenduntur, collatis PP. Sententiis concordantibus.

XXXIX. Hic jam consequens esse video, ut exemplis demonstrem, quonam modo profanæ hæreticorum novitates, prola-

 tis,

tis atque conlatis Veterum Magistrorum concordantibus sibimet sententiis, & deprehendantur, & condemnentur. Quæ tamen antiqua sanctorum Patrum consensio non in omnibus divinæ Legis quæstiunculis, sed solum certe præcipue in fidei regula magno nobis studio & investiganda est, & sequenda. Sed neque semper, neque omnes hæreses hoc modo impugnandæ sunt, sed novitiæ recentesque tantummodo, quum primum scilicet exoriuntur, antequam infalsarint vetustæ fidei regulas, ipsius temporis vetentur angustiis, ac priusquam, manante latius veneno, Majorum volumina vitiare conentur. Ceterum dilatatæ, & inveteratæ hæreses nequaquam hac via adgrediendæ sunt, eo quod prolixo temporum tractu longa iis furandæ veritatis patuerit occasio. Atque ideo quascumque illas antiquiores, vel schismatum, vel hæreseon profanitates nullo modo nos oportet, nisi aut sola, si opus est, Scripturarum auctoritate convincere, aut certe jam antiquitus universalibus Sacerdotum Catholicorum Conciliis convictas damnatasque vitare. Itaque quum primum mali cujusque erroris putredo erumpere cœperit,

& ad

& ad defenſionem ſui quædam ſacræ Legis verba furari, eaque fallaciter, & fraudulenter exponere; ſtatim interpretando Canoni Majorum ſententiæ congregandæ ſunt; quibus illud quodcumque exſurget novitium ideoque profanum, & abſque ulla ambage prodatur, & ſine ulla retractatione damnetur. Sed eorum dumtaxat Patrum ſententiæ conferendæ ſunt, qui in fide, & Communione Catholica ſancte, ſapienter, conſtanter (1) viventes, docentes, & per-

(1) Ex hoc loco infert Dallæus in libro de Vero uſu patrum inconſtantes fuiſſe Patres in fidei doctrina. At Lirinenſis hæc mens eſt: quia per plura in ſuperioribus oſtenderat non raro divino judicio humanaque infirmitate accidere, ut Eccleſiaſtici viri magni, meriti ac ſcientiæ labantur, & contra Apoſtolum nova dogmata annuntient, quod probarat exemplis Photini, Apollinaris, Neſtorii, Origenis, ac Tertulliani; ne quis prætextu auctoritatis horum perverſa ſectaretur dogmata, ut in fine 24. num. ait: hac de cauſa prudenter hic monet, haud audiendos eſſe illos, qui conſtanter non docuerunt, & vixerunt in Eccleſia. Unde in num. 42. loquens de Sacerdotibus, qui Epheſi convenerant, inquit: *Hoc optimum factu viſum eſt, ut in medium SS. Patrum ſententiæ proferrentur: quorum alios Confeſſores omnes vero Catholicos Sacerdotes fuiſse, & permanſiſse conſtaret, ut ſcilicet* rite

permanentes, vel mori in Christo fideliter, vel occidi pro Christo feliciter meruerunt. Quibus tamen hac lege credendum est; ut quidquid, vel omnes vel plures, uno eodemque sensu manifeste, frequenter, perseveranter, velut quodam consentiente sibi Magistrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmaverint, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur: Quidquid vero, quamvis ille sanctus, & doctus, quamvis Episcopus, quamvis Confessor, & Martyr, præter omnes aut etiam contra omnes senserit; id inter proprias, & occultas, & privatas opiniunculas a communis, & publicæ, ac generalis sententiæ auctoritate secretum sit; ne cum summo æternæ salutis periculo, juxta sacrilegam hæreticorum, & schismaticorum consuetudinem, universalis dogmatis antiqua veritate dimissa, unius hominis novitium sectemur errorem.

Patrum consensus quantæ sit auctoritatis.

XL. Quorum beatorum Patrum sanctum Catholicumque consensum ne quis sibi te-

mere

rite atque solemniter ex eorum consensu atque decreto antiqui dogmatis religio confirmaretur.

mere contemnendum forte arbitretur; ait in prima ad Corinthios Apoſtolus: *Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primum Apoſtolos* (quorum ipſe unus erat), *ſecundo Prophetas* (qualem in Actibus Apoſtolorum legimus Agabum), *tertio Doctores*, qui *Tractatores* nunc appellantur: quos hic idem Apoſtolus etiam *Prophetas* interdum nuncupat, eo quod per eos Prophetarum myſteria populis aperiantur. Hos ergo in Eccleſia Dei divinitus per tempora, & loca diſpenſatos quiſquis in ſenſu Catholici dogmatis unum aliquid in Chriſto ſentientes contempſerit, non hominem contemnit, ſed Deum: a quorum veridica unitate ne quis diſcrepet, impenſius obteſtatur idem Apoſtolus, dicens: (1. *Corint.* 1.) *Obſecro autem vos, fratres, ut idipſum dicatis omnes; & non ſint in vobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia*. Quod ſi quis ab eorum ſententiæ communione deſciverit, audiet illud ejuſdem Apoſtoli (1. *Corinth.* 14.): *Non eſt Deus diſſenſionis, ſed pacis*, (id eſt, non ejus qui a conſentiendi unitate defecerit, ſed eorum qui in conſentiendi pace permanſerint) *ſicut in omnibus*, inquit,

quit, *Ecclesiis sanctorum doceo*, id est Catholicorum: quae ideo sanctae sunt, quia in fidei communione persistunt. Et ne quis forsitan, praetermissis ceteris se solum audiri, sibi soli credi adrogaret; paullo post ait (*ibidem*): *An a vobis*, inquit, *verbum Dei processit? aut in vos solos devenit?* Et ne hoc quasi perfunctorie acciperetur, adjecit: *Si quis*, inquit, *videtur propheta esse, aut spiritalis, cognoscat quae scribo vobis, quia Domini sunt mandata*. Quae utique mandata, nisi ut si quis est propheta aut spiritalis, id est spiritalium rerum magister, summo studio aequalitatis, & unitatis cultor exsistat; ut scilicet neque opiniones suas (1) ceteris praeferat, & ab universorum sensibus non recedat. *Cujus rei mandata qui ignorat*, inquit, *ignorabitur*, id est, qui aut nescita non discit, aut

(1) Apposite haec praescribit Lirinensis ex Apostoli sensu. Nam duo Corinthiis in laud. loco praecipit: primum, ut sacrarum literarum interpres in priores spectet, a quibus Verbum Dei processit in posteros: *An*, inquit, *a vobis Verbum Dei processit?* alterum ne quisquam sensum suum tenaci contentione defendat, sed prius reliquos Ecclesiae Doctores consulat; ut si viderit omnibus probari id quod sen-

aut scita contemnit, ignorabitur: hoc est indignus habebitur, qui inter unitos fide, & exæquatos humilitate divinitus respiciatur: quo malo nescio an quidquam acerbius cogitari queat. Quod tamen juxta Apostolicam comminationem Pelagiano illi provenisse cernimus (1) Juliano, qui se Col-

sentit, tuto jam teneat; sin reprobari, tuto jam deserat; quod innuit quum ait: *Aut in vos solos pervenit*. Consulat lector doctiss. Virum Melch. Canum lib. 7. de locis Theol. cap. 3.

(1) Inter hæreticos, qui Ecclesiam turbare conati sunt, ac stilo fidei vexare sententias, præcipuus exstitit Julianus præsertim, ex quo sub Zosimo ann. Chr. 418. ab Eclanensi dejectus est Episcopatu, imo pulsus ex Italia, vagus, & extorris nullibi sedem certam habens. Nam primo Constantinopolim fugit, sed ann. Chr. 431. vel 432. post Ephesinam Synodum ejectus in Gallias migravit. Anno vero 439. Xysto Papa sedente, seu per fraudem, seu per speciem voluit se ab errore vindicare, cujus dolis Leonis prudentia, & sagacitas restitit, Prospero teste in Chronico: *Hac tempestate*, inquit, *Julianus Eclanensis jactantissimus Pelagiani erroris assertor, quem dudum amissi Episcopatus intemperans cupido exagitabat, multimoda arte fallendi correctionis speciem præferens, molitus est in communionem Ecclesiæ irrepere. Sed his insi-*

Collegarum sensui aut incorporare neglexit, aut excorporare præsumpsit. Sed jam tempus est, ut pollicitum proferamus exem-

insidiis Sixtus Papa Diaconi Leonis hortatu vigilanter occurrens, nullum aditum pestiferis conatibus patere permisit: & ita omnes Catholicos de rejectione fallacis bestiæ fecit gaudere, quasi tunc primum superbissimam hæresim Apostolicus gladius detruncasset. Et quoniam fallax hæreticus novas turbas sub Leone jam Pontifice circa ann. Ch. 444. ciebat: propterea adversus saucium fidei hostem, jamque multis debilitatum ictibus movit arma Leo, teste altero Prospero in op. de Promissionibus, & Prædictionibus Dei cap. 6. part. 4. Addit Vignerius, & post eum PP. S. Mauri, hunc ipsum infelicem hæreticum post longas hac illacque oberrationes, ob quas alter Cain profugus, & extorris a Fulgentio appellatur, ultimi denique perfugii loco viculum quemdam in Sicilia incoluisse; ubi suæ sectæ homines docens, factus est ex Episcopo ludimagister, quam occupationem longe ante ei destinarat Augustinus, ut genio & eruditioni ejus congruentem in lib. 2. Op. imper. n. 51. *Loqueris de homonymis, & æquivocis: quomodo ergo te ipsi saltem Pelagiani intellecturi sunt, nisi prius ad scholas Dialecticorum, ubicumque terrarum potuerint inveniri, propter hæc dicenda mittantur? An forte & categorias Aristotelis, antequam tuos libros legant, eis exponens ipse lecturus es? Cur*

exemplum; ubi & quomodo Sanctorum Patrum sententiæ congregatæ sint, ut secundum eas ex decreto, atque auctoritate Concilii, Ecclesiasticæ fidei regula figeretur. Quod quo commodius fiat, hic sit jam hujus Commonitorii modus; ut cetera quæ sequuntur, ab alio sumamus exordio.

Cur non & hoc facias, homo ingeniosissimus, quandoquidem a deceptis miseris pasceris otiosus? Sic Hieronymus de pseudodiacono Celedensi Aniano ajebat: *Copiosissime pascitur, ut aliena blasphemia verba frivola subministret.*

SE-

SECUNDUM COMMONITORIUM.

(1) *Interlapsum est; neque ex eo amplius quidquam, quam postrema particula remansit, id est, sola recapitulatio, quæ & subjecta est.*

QUæ quum ita sint, jam tempus est, ut ea, quæ duobus his Commonitoriis dicta sunt; in hujus secundi fine recapitulemus. Diximus in superioribus, hanc fuisse semper, & esse hodie Catholicorum consuetudinem, ut fidem veram duobus his modis adprobent. Primum divini Canonis *Auctoritate*, deinde Ecclesiæ Catholicæ *Traditione*. Non quia Canon solus non sibi ad universa sufficiat; sed quia verba divina pro

(1) Hæ quatuor lineæ, quibus admonetur Lector de jactura secundi Commonitorii, exstant in editionibus, itemque in recentiore ex Codd. Regiis, ad quorum fidem Baluzius Lirinensis castigavit opus; retinere autem eas cum omnibus placuit.

pro suo plerique arbitratu interpretantes, varias opiniones erroresque concipiant: atque ideo necesse sit, ut ad unam Ecclesiastici sensus regulam, Scripturæ cælestis intelligentia dirigatur, in iis dumtaxat præcipue quæstionibus, quibus totius Catholici dogmatis fundamenta nituntur. Item diximus, in ipsa rursus Ecclesia *Universitatis* pariter, & *Antiquitatis Consensionem* spectari oportere; ne aut ab unitatis integritate in partem schismatis abrumpamur; aut a vetustatis religione in hæreseon novitates præcipitemur. Item diximus, in ipsa Ecclesiæ vetustate duo quædam vehementer studioseque observanda, quibus penitus inhærere deberent quicumque hæretici esse nollent: Primum, si quid esset antiquitus ab omnibus Ecclesiæ Catholicæ Sacerdotibus universalis Concilii auctoritate decretum: Deinde, si qua nova exsurgeret quæstio, ubi id minime reperiretur, recurrendum ad sanctorum Patrum sententias, eorum dumtaxat, qui suis quique temporibus, & locis in unitate communionis, & fidei permanentes, Magistri probabiles exstitissent; & quidquid uno sensu, atque consensu tenuisse invenirentur, id Ecclesiæ ve-

verum, & Catholicum absque ullo scrupulo judicaretur.

PP. sententiis Ephesi Regula fidei statuta est.

XLII. Quod ne præsumtione magis nostra, quam auctoritate Ecclesiastica promere videremur; exemplum adhibuimus sancti Concilii, quod ante (1) triennium ferme in Asia apud Ephesum celebratum est, VV. CC. Basso Antiochoque Consulibus: ubi quum de sanciendis fidei regulis disceptaretur: ne qua illic forsitan profana novitas in modum perfidiæ Ariminensis obreperet; universis Sacerdotibus, qui illo ducenti fere (2) numero convenerant, hoc Catholicissimum, fidelissimum, atque optimum factu

(1) Celebrata est Synodus ann. Chr. 431. in Ecclesia, quæ appellatur Maria; de qua sic Prosper in Chron. *Congregata apud Ephesum plus ducentorum Synodo Sacerdotum, Nestorius cum hæresi nominis sui, & cum multis Pelagianis, qui cognatum errori suo adjuvabant dogma, damnatur.* Vide eumdem in lib. cont. Collat. 21. cap. num. 2.

(2) In act. 1. Concil. post subscriptiones Episcoporum hæc leguntur: *Postquam hi omnes Nestorii depositioni subscripsissent, accesserunt alii Episcopi ad sanctam Synodum, qui & ipsquoque præposita damnationi subscripserunt. Episcopi itaque, qui ipsum Nestorium deposuerunt, plures quam ducenti exsti-*

factu visum est, ut in medium sanctorum Patrum sententiae proferrentur: quorum alios Confessores, omnes vero Catholicos Sacerdotes fuisse, & permansisse constaret: ut scilicet rite, atque solemniter ex eorum consensu, atque decreto, antiqui dogmatis religio confirmaretur, & profanae novitatis blasphemia condemnaretur. Quod quum ita factum foret, jure meritoque impius ille Nestorius Catholicae vetustati contrarius, beatus (1) vero Cyrillus sacrosanctae antiqui-

stitere: aliqui enim locum tenuerunt aliorum Episcoporum, qui ad Ephesiorum Metropolim venire non potuerunt.

(1) Hoc licet verum, non tamen desperatae conscientiae homines deterruit, quin Nestorium impurum hominem susceperint defendendum, ac diris calumniis proscindendum sanctum Cyrillum. Et ne commemorem impostorem illum, qui Nestorium pro sancto vendidit, ac Cyrillum quasi Apollinaristarum haeresis restauratorem, magna probationum mole a doctiss. Petavio convictum tom. v. de Incarnat. lib. 6. certe mirum est Clericum Ep. 6. Crit. & Eccles. haec indecora Cyrillo protulisse: *hominem in Ephesina Synodo aequi atque iniqui exiguam habuisse rationem*. Et quoniam Ss. Ascetae Isidori Pelusiotae epistolis abutitur; ut offusae veritati dispellantur tenebrae, haec pauca observare placuit. Quatuor Isidori exstant epistolae ad Cyrillum, nem-

quitati consentaneus judicatus est. Et ut ad fidem

nempe 310. 323. 324. & 370. In prima certe comparationem instituit Theophilum inter, & Chrysostomum; ut sicut ille hunc oppressit, ita Cyrillus Nestorium. Verum hoc non tam ex suo, quam aliorum sensu dicit: *Multi ex iis, qui sunt Ephesum coacti, te traducunt, ut privatam persequentem inimicitiam, non qua sunt Christi recta sententia quærentem. Sororis Teophili, inquiunt, filius est, qui ejus animum imitatur; ut enim ille manifestum furorem effudit in religiosum, ac Deo amicum Joannem; sic & hic superbire gestit*. Opus autem erat in his querelis criticum adhibere lumen. Nam si ab impiis hominibus confictæ illæ fuerunt, ut revera, teste Concilio ipso in Ep. ad Clerum Constantinopolitanum, multa nedum Cyrillo, sed etiam Memnoni ab hæreticis imposita fuere crimina: jam rationis ordo poscebat pro nullis habendas esse inimicorum fidei criminationes; *qui enim*, ut lepide ait Augustinus lib. 1. adv. Parmenianum cap. 6. n. 11. *justissime victus est, ea cæcitate de innocente judice murmurat, qua cæcitate cum innocente adversario litigabat*. Et sane de industria Pelusiota his, quæ recitata sunt, addit; *licet magnum latumque sit discrimen inter eos qui judicantur*. Probe namque noverat optimus Vir Cyrillum, ut ipse loquitur in Ep. 370. nonnisi *S. Athanasii sequi ac tenere doctrinam*, Nestorio adversus hanc impiam profitente, & sectante; quam ob causam in eadem laud. Epist.

pist. S. Virum mirifice extollit, ut magni illius *Marci speciem atque habitum præferentem*, & in ep. 324. appellat *virum admirandum*, quum in epist. præcedente 323. summopere commendet, quia *Sanctorum Patrum sensum, ac Athanasii præsertim, circa Incarnationis mysterium strenue sectabatur*, & defendebat. Nil ergo mirum, & novum, si ob perversitatem doctrinæ Nestorio restitit, postquam nihil officiorum, ac benevolentiæ omiserat, ut perditum hominem ab errore revocaret, quod liquet ex epistolis ad eum directis, ac ex illa ad Ægyptios Monachos data. Quum enim ad hos Nestorii homiliis venenum pervenisset, ne peste simplices corriperentur homines, gravi monuit epistola, ubi veram eos docebat fidem; Cujus exemplaribus Constantinopolim adductis, complures in antiqua fide firmati sunt: hinc principes, & magistratus scriptis ad Cyrillum literis gratias ei egerunt ita exulceratus fuit contra Alexandrinum Antistitem Nestorii animus, omniaque molitus est, ut eum ulcisceretur; qui Imperatoris humanitate abusus, calumniis in illum commovit, quod acres minacesque ad Cyrillum destinatæ epistolæ probant, quibus impudentis, ac irrequieti animi turbarumque appetentis culpatur. At paullo post discussis nebulis serena veritatis facies apparuit, Nestorio pro hæretico, & impio agnito, dum interim Cyrillus totius Orbis consensu summæ probitatis vir, *ac sacrosanctæ antiquitati*, ut loquitur Vincentius noster, *consentaneus est judicatus*. Propter quæ ingentia in Catholicam fidem merita, & ut majore cum aucto-

fidem rerum nihil deesset (1), tam nomina, & numerum (licet ordinem fuissemus obliti) edidimus eorum Patrum, juxta quo-

auctoritate in Synodo Apostolicæ Sedis legatum ageret, phrygio a Cælestino Papa donatus fuit, nempe mitra; Quam Card. de Noris lib. 2. hist. Pelag. cap. XII. æstimat phrygium dictam, quoniam erat peculiare tegumentum capitis, quo Phryges utebantur; hinc Latinus apud Virg. Æneid. 9. vers. 616. exprobrat Phrygibus Æneæ sociis, quod mitras in capite gestarent.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.
O vere Phrygiæ, neque enim Phryges.

Consulat Lect. laud. Card. & multa veterum testimonia apud eum rem illustrantia comperiet.

(1) At non minus ordinis, quam numeri oblitus est S. Vir. Ordinis, quia post Petrum, & Athanasium memorandi erant Julius, & Felix, post Theophilum Cyprianus, deinde Ambrosius, quibus subdendi erant Nazianzenus, Basilius, ac Nyssenus, non prætermisso Attico Episcopo Constantinopolitano, & Amphilochio Iconii præsule, quorum testimonia postremo fuere in Synodo laudata. Unde infertur, numeri etiam fuisse oblitum, quia non decem, ut paullo post ait, sed duodecim fuerunt tamquam testes, judices, ac consiliarii in Synodo introducti. Et sane Amphilochii, & Attici retinenda esse testimonia ex fide MSs. Codicum, ac ex Mario Mercatore ostendit P. Harduinus to. 1. Concil. pag. 147. quibus addere liceat vetustissimum co-

quorum ibidem concinentem sibi concordemque sententiam, & Legis sacrae proloquia exposita sunt, & divini dogmatis regula constabilita est. Quos, ad confirmandam memoriam, hic quoque recensere nequaquam superfluum est. Sunt ergo hi viri, quorum in illo Concilio, vel tamquam judicum, vel tamquam testium scripta recitata sunt; Sanctus Petrus (1) Alexandrinus Episcopus, Doctor praestantissimus, & Martyr beatissimus. Sanctus Athanasius, ejusdem Civitatis Antistes, Magister fidelissimus, & Con-

codicem Bibl. Vaticanae num. 1342. etiam testimonia illa exhibentem; qui a Baronio in annalibus frequenter appellatur Collectio Cresconiana.

(1) Eusebius hist. Eccles. lib. 8. cap. 13. Edit. Vales. enumerans eos, qui Alexandriae, & per totam Ægyptum, acThebaidem nobili martyrio perfuncti erant: *Primus omnium*, inquit, *nominandus est Petrus Alexandrinae Ecclesiae Episcopus, Christianae religionis doctor eximius*. Ejus liber de Divinitate nedum in Ephesina Synodo, verum & paullo post in Chalcedonensi commendatus est. Contigit ejus martyrium ann. 311. nono persequutionis ann. sub Maximiano Imperatore, si persequutio Diocletiani cœpit ann. Chr. 302. & non 303. quod tamen opinantur peritissimi Chronologi.

Confeſſor eminentiſsimus. (1) Sanctus Theophilus, ejuſdem item urbis Epiſcopus, vir fide, vita, ſcientia ſatis clarus, cui ſucceſſit venerandus Cyrillus, qui nunc Alexandrinam inluſtrat Eccleſiam. Et ne forſitan unius Civitatis, ac Provinciæ doctrina hæc putaretur; adhibita ſunt etiam illa Cappadociæ lumina, Sanctus Gregorius Epiſcopus,

(1) De Theophilo, & Joanne Chrysostomo hæc habet Prosper in Chron. ad Cons. Vincentii, & Fraviti, qui incidit in ann. Chr. 401. *Joannes Constantinopolitanus, & Theophilus Alexandrinus illustres Episcopi habentur. Sed utrumque obscuravit discordia, quæ eo usque processit, ut Joannes a Theophilo oppressus, Pontum exsilio pergere cogeretur: quum tamen communionem ejus maxima pars Episcoporum, Romani Pontificis exemplum sequuta, servaverit.* De tantorum virorum diſſidiis in nova, & quidem prima editione operum Theophili diſſeret optimus doctusque vir D. Franciscus Pacca. Qui nulli labori, nullique parcit diligentiæ, ut tanti viri colligat opuscula, & jam Deo juvante non pauca in Codicibus Vaticanis adinvenit. Hinc rogantur eruditi viri, ut si quæ Theophili in angulis forulisque bibliothecarum latitant tineis blattisque exulceranda, ad eum Romæ commorantem transmittere non dedignentur, immortales a gratiſſimo viro accepturi gratias.

pus, & Confessor de Nazianzo; Sanctus Basilius Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, & Confessor; Sanctus item alter Gregorius Nyssenus Episcopus, fidei, conversationis, integritatis, & sapientiæ merito, fratre Basilio dignissimus. Sed ne sola Græcia, aut Oriens tantum, verum etiam Occidentalis, & Latinus Orbis ita semper sensisse adprobaretur; lectæ sunt quoque ibi quædam ad quosdam epistolæ (1) Sancti Felicis Martyris, & Sancti Julii, urbis Ro-

(1) In Ephesina Synodo prius recitata fuere Julii verba, deinde Felicis, at a Lirinensi, & Hypatio Ephesiorum Episcopo in Collat. cum Acephalis, ut temporum requirit ordo, Felix Julio præponitur; qui nequaquam fuit ille a Constantio in Liberii locum suffectus, sed alter illius nominis primus, die 27. Decembr. ann. 269. ordinatus; ac die 22. Dec. ann. 274. vita functus. Quod liquet ex nomine Maximini præsulis Alexandrini, ad quem Pontificis directa fuit Epistola a Synodo laudata, occasione Pauli Samosateni e sua Ecclesia ejecti. Nam encyclica Antiocheni Concilii epistola Dionysio Romano, ac Maximino fuit directa; unde arguere licet, hunc supparem, & æqualem fuisse Felici primo; Dionysii Alexandrini successorem, & heredem. Michael Le Quien probat spurium fuisse Felicis testimonium

Romæ Episcoporum. Et ut non solùm caput Orbis, verum etiam latera illi judicio testimonium perhiberent, adhibitus est a Me-

nium in Synodo laudatum: verum ex Liberato, & Hypatio P. Coustant tom. 1. Pontif. Ep. §. unico de Felicis Papæ scriptis ostendit prorsus genuinum esse, licet sponte concedat ab Acephalis falsas aut adulteratas Felicis vulgatas epistolas. At ambo hi doctissimi viri magna rationum mole compulsi sustinent cum Leontio Byzantino, qui Justiniano imperante floruit in lib. de sectis act. 8. fragmentum in Concil. Ephesino recitatum non esse Julii Papæ, sed potius Apollinarii, aut cujusdam Timothei eadem peste correpti, non quia in Epistola aliquid compareat orthodoxæ fidei adversum, præsertim in fragmento, quo usum est Concilium, ut ait Leontius; sed quod Apollinaristæ ut Julii circumduxerint, flocci faciendum. Hæc autem sunt argumenta, quibus docti viri moventur. I. Nyssenus in opere contra Apollinarem multa refert, quæ hac epistola continentur; eaque, ut prava refutat. II. Leontius ex plurium exemplarium fide loc. cit. asseruit non Julii, sed Timothei, qui Apollinarem habuit magistrum, esse epistolam. III. Quod cum Leontio profert alter Severianorum adversarius, ipsa phrasis non convenit Julio tamquam conversa e latino, quum sit nimis græca. IV. Hanc in fronte præfert inscriptionem: *Domino meo desideratissimo*, quæ in altera sine dubio Julio sup-

a Meridie beatissimus Cyprianus Episcopus Charthaginensis, & Martyr, a Septemtrione S. Ambrosius Mediolanensis Episcopus. Hi sunt igitur omnes apud Ephesum sacrato Decalogi numero Magistri, Consiliarii, Testes, Judicesque producti: quorum beata illa Synodus doctrinam tenens, consilium sequens, credens testimonio, obediens judi-

supposita etiam comparet. V. Ille Prosdocius, ad quem epistola est missa, nec presbyter, vel Episcopus nominatur contra morem Romanorum Præsulum. VI. Sub Catholicis verbis infandæ doctrinæ semina latent; nam ubi de corpore loquitur, nusquam *mente præditum*, *vel animatum* dicit; quinimmo hæc, quæ num. 4. habet, Apollinaristam produnt: *Qui autem propter unitionem cum increato Deo corpus divinum prædicat, & secundum compositionem, qua simul utrumque est, tamquam unum increatum Deum adorat, beatus erit.* Nullam tamen crediderunt accurati viri notam inferre Ss. Synodo; quia quum per manus multorum Julii circumferretur nomine epistola, in qua nihil aperte falsum, non erat cur diffideret inscriptioni: verum ubi plures aliæ ex eadem prodiere officina, quibus Eutychiani vehementer abutebantur, coacti sunt fidei amatores, in retegendo auctore, operam impendere suam. Elaborata videtur epistola post Macedonii hæresim, & sic post ann. Chr. 360.

judicio, absque tædio, præsumptione, & gratia, de fidei regulis pronuntiavit. Quamquam multo amplior Majorum numerus adhiberi potuerit; sed necesse non fuit: quia neque multitudine testium negotii tempora occupari oportebat; & decem illos non aliud vere sensisse, quam ceteros omnes Collegas suos, nemo dubitabat. Post quæ omnia, adjecimus etiam beati Cyrilli sententiam, quæ gestis ipsis Ecclesiasticis continetur. Namque quum lecta esset (1) Sancti Capreoli Episcopi Carthaginensis episto-

(1) Capreolus Aurelio successit, at quo anno incertum est, apparet tamen circa ann. Chr. 430. Hunc ad Synodum Theodosius per literas invitavit cum Afris Præsulibus, & nominatim Augustinum. Sed quum novem fere mensibus ante Concilii celebrationem Augustinus cælum petiisset, & una simul ob temporis acerbitatem Vandalis Genserico duce omnia vastantibus, ac depopulantibus Primas Synodum haud cogere posset, ut ab illa electi Ephesum mitterentur, vel saltem honorifica, ac solemnis legatio: voluit nihilominus pro Ecclesiasticæ disciplinæ observantia, Besulam Carthaginensem Diaconum ad Synodum dirigere; cujus legationis meminit ipse Capreolus in Epist. ad Vitalem, & Tonantium, quam ex MSs. Codice Sirmondus edidit.

pistola, qui nihil aliud intendebat, & precabatur, nisi ut expugnata novitate (1) antiquitas defenderetur; ita Episcopus Cyrillus proloquutus est, & definivit; quod hic quoque interponere non abs re videtur. Ait enim in fine gestorum: *Et hæc*, inquit, *quæ lecta est epistola venerandi, & multum religiosi Episcopi Carthaginensis Capreoli, fidei gestorum inseretur, cujus aperta sententia est. Vult etenim antiquæ fidei dogmata confirmari; novitia vero & superflue adinventa, & impie promulgata reprobari, atque damnari. Omnes Episcopi adclamaverunt: Hæ omnium voces sunt, hæc omnes dicimus, hoc omnium votum est.* Quæ tandem omnium voces, atque omnium vota; nisi ut quod erat antiquitus traditum,

(1) Capreoli verba hæc sunt: *Vestram sanctitatem iterum atque iterum rogatam cupio, ut Spiritu Sancto cooperante, quem cordibus vestris, in omnibus quæ acturi estis, præsto futurum non dubito; novas doctrinas, & antehac Ecclesiasticis auribus insinuatas, priscæ auctoritatis robore instructi e medio profligetis, atque ita quibuscumque novis erroribus resistatis.* Hujus epistolæ fragmentum recitat Ferrandus in Ep. ad Pelagium, & Anatolium S.R.E. Diaconos, alia tamen latinitate.

tum, teneretur; quod adinventum nuper, exploderetur? Post quæ admirati sumus, & prædicavimus, quanta Concilii illius fuerit humilitas & sanctitas, quot numero Sacerdotes, pene ex majori parte Metropolitani, tantæ eruditionis, tantæque doctrinæ, ut prope omnes possent de dogmatibus disputare, quibus propterea ipsa in unum congregatio audendi a se aliquid, & statuendi addere videretur fiduciam: nihil tamen novarent, nihil præsumerent, nihil sibi penitus adrogarent: sed omnimodis præcaverent, ne aliquid posteris traderent, quod ipsi a Patribus non accepissent, & non solum in præsenti rem bene disponerent, verum etiam post futuris exempla præberent; ut & ipsi scilicet sacratæ Vetustatis dogmata colerent, profanæ vero novitatis adinventa damnarent. Invecti etiam sumus in Nestorii sceleratam præsumptionem, quod sacram Scripturam se primum, & solum intelligere (1), & omnes eos ignorasse jactaret, quicumque ante

(1) Constat hoc ex quaternione 23. cujus verba recitantur etiam a Mario Mercatore in vers. act. 6. Ephes. Concil. licet paullo aliter: *Animadverto*, inquit Nestorius, *plebem nostram mul-*

ante se magisterii munere præditi, divina eloquia tractavissent, universos scilicet Sacerdotes, universos Confessores, & Martyres, quorum alii explanassent Dei legem: alii vero explanantibus consensissent, vel credidissent; totam postremo etiam nunc errare, & semper errasse adseveraret Ecclesiam, quæ, ut ipsi videbatur, ignaros erroneosque Doctores & sequuta esset; & sequeretur.

Con-

multum religionis, & maximum pietatis fervorem habere: verum propter dogmatum notitiæ divinæ ignorationem graviter errare ac labi. Hoc tamen ipsi populo vitio vertendum non est, sed doctoribus (*quod qua modestia dixerim*) *tribuendum; quibus etiam non suppetit, ut vobis aliquid de exactioribus dogmatibus proponant.* Quibus recitatis in Synodo presbyter Alexandrinus Petrus, & notariorum primicerius dixit: *En hic aperte affirmat, neminem ex doctoribus, qui ante illum exstiterunt, ea populis loquutum, quæ ipse loquutus est.* Idem etiam, qui discipulis suis suasit, ut nihil reverentiæ deferrent Ecclesiæ per orbem terrarum diffusæ, fuit Montanus, testibus Apollinari, & Eusebio. Vide Melch. Can. lib. 3. de Loc. Theol. in exordio.

Contra novitates, Apostolicæ Sedis sententia.

XLIII. Quæ omnia licet cumulate abundeque sufficerent ad profanas quasque novitates obruendas, & extinguendas; tamen ne quid deesse tantæ plenitudini videretur, ad extremum adjecimus geminam Apostolicæ Sedis auctoritatem: unam scilicet sancti Papæ (1) Xysti, qui nunc Romanam Ecclesiam venerandus inlustrat; alteram decessoris suæ beatæ memoriæ Papæ

(1) Recte a Card. Thomasio tom. 1. Inst. Theolog. Xystus scribitur, quum a Baluzio Sixtus appelletur. Nam teste P. Coustant. sic in minus vetustis exemplaribus repræsentatur, contra Græcorum, & antiquorum monumentorum fidem. Successit autem Xystus Cœlestino ann. Chr. 432. Aetio, & Valerio Coss. de quo ita Prosper in Chronico: *Romanæ Ecclesiæ XLII. Episcopus præficitur Xystus, annis VIII. diebus XIX. totius Urbis pace, & consensione mirabili.* Unde quum scriberet Vincentius ann. Chr. 434. recte dixit ab eo tunc Romanam illustrari Ecclesiam. Qui olim quum Romanæ Ecclesiæ presbyter esset, a Pelagianis quasi sui erroris defensor jactabatur. Verum ubi Afrorum industria detexit Pelagianorum technas, primus omnium coram populo Romano post Zosimum Pontificem in Pelagianos anathema pronunciavit, datis ad Augusti-

pæ Cœlestini, quam hic quoque interponere necessarium judicavimus. Ait itaque sanctus Papa Xystus in epistola, quam de caussa Nestorii (1) Antiocheno misit Episco-

stinum, & Alypium epistolis, quibus mire Dei gratia commendabatur. Unde in rescripto suo Augustinus ei congaudens: *Quanta nos putas*, inquit, *ista tua prolixiora scripta vel exultatione legisse, vel cura, ut legantur, quibus valuimus aliis obtulisse, atque adhuc quibus valemus, offerre. Quid enim gratius legi, vel audiri potest, quam gratiæ Dei tam pura defensio adversus inimicos ejus ex ore ejus, qui eorumdem inimicorum magni momenti patronus ante jactabatur?* Vide epist. nunc 191. De Xysto III. videtur loqui S. Leo serm. 82. cap. 3. disserens de Dedicatione Ecclesiæ, forte S. Mariæ ad Nives, quam exstructam, vel restauratam esse ab optimo Pontifice, refert nedum liber Pontificalis, sed & Adrianus Papa in Epist. ad Carolum Magnum: *Non solum*, inquit Leo, *Martyres, ac martyrum Matrem, sed etiam illius memoriam justo honore veneramini, qui hoc die antiquam festivitatem hujus loci consecratione geminavit: magnificus quidem structor parietum, sed magnificentior ædificator animarum, ultra ævi sui terminos opera pietatis extendens, ut utilitatibus institutionum ejus etiam in ipso frueretur devota posteritas, & habitando, quod condidit, & faciendo quod docuit.*

(1) Joanni nempe. Data vero fuit epist. xv.

ſcopo: *Ergo*, inquit, *quia ſicut ait Apoſtolus*: *Fides una eſt*; *quæ evidenter obtinuit dicenda credamus*, *& tenenda dicamus*. Quæ ſunt tandem illa credenda, & dicenda? Sequitur, & ait: *Nihil ultra*, inquit, *liceat Novitati*, *quia nihil addi convenit Vetuſtati*. *Perſpicua Majorum fides*, *& credulitas nulla cœni permixtione turbetur*. Omnino Apoſtolice, ut Majorum credulitatem perſpicuitatis lumine ornaret, novitias vero profanitates cœni permixtione deſcriberet. Sed & Sanctus Papa Cœleſtinus pari modo eademque ſententia. Ait enim in epiſtola, quam Gallorum Sacerdotibus miſit, arguens eorum conniventiam, quod antiquam fidem ſilentio deſtituentes, profanas novitates exſurgere paterentur: *Merito*, inquit, *cauſſa nos reſpicit*, *ſi ſilentio foveamus errorem*. *Ergo corripiantur hujuſmodi*; *non ſit iis liberum habere pro voluntate ſermonem*. Hic aliquis fortaſſe addubitet, quinam ſint illi, quos habere prohibeat

Kalend. Oct. Theodosio XIV. & Maximo Coſſ. ann. Chr. 433. pace facta Cyrillum inter, & Joannem, quod liquet ex altera epistola ad Cyrillum eadem die missa.

hibeat liberum pro voluntate sermonem, Vetustatis prædicatores, an Novitatis adinventores? Ipse dicat, dubitationem legentium ipse dissolvat. Sequitur enim: *Desinat*, inquit, *si ita res est*, (id est, si ita est, ut apud me quidam urbes, & provincias vestras criminantur, quod eas quibusdam novitatibus consentire noxia dissimulatione faciatis) *desinat itaque*, inquit, *si ita res est, incessere Novitas Vetustatem*. Ergo hæc fuit beati Cœlestini beata sententia; non ut Vetustas cessaret obruere Novitatem, sed potius Novitas desineret incessere Vetustatem. Quibus Apostolicis Catholicisque decretis quisquis refragatur, insultet primum omnium necesse est memoriæ sancti Cœlestini, qui statuit, ut desineret incessere Novitas Vetustatem: deinde irrideat definita Sancti Xysti, qui censuit, ne ultra quidquam liceat Novitati, quia nihil addi convenit Vetustati: sed & beati Cyrilli statuta contemnat, qui venerandi Capreoli zelum magna prædicatione laudavit, quod antiqua fidei dogmata confirmari cuperet; novitia vero adinventa damnari. Ephesinam quoque Synodum, id est, totius pene Orientis sanctorum Episco-

ſcoporum judicata proculcet: quibus divinitus placuit nihil aliud poſteris credendum decernere, niſi quod ſacrata ſibique in Chriſto conſentiens ſanctorum Patrum tenuiſſet antiquitas; quique etiam vociferantes & adclamantes, uno ore teſtificati ſunt, has eſſe omnium voces, hoc omnes optare, hoc omnes cenſere: ut ſicut univerſi fere ante Neſtorium hæretici contemnentes vetuſtatem, & adſerentes novitatem, damnati forent: ita ipſe quoque Neſtorius, auctor novitatis, & impugnator vetuſtatis, condemnaretur. Quorum ſacroſanctæ, & cæleſtis gratiæ munere inſpirata conſenſio ſi cui diſplicet, quid aliud ſequitur, niſi ut profanitatem Neſtorii adſerat non jure damnatam? Ad extremum quoque univerſam Chriſti Eccleſiam, & magiſtros ejus Apoſtolos, & Prophetas, præcipue tamen beatum Apoſtolum Paulum velut quædam purgamenta contemnat: illam, quod a religione colendæ, & excolendæ *ſemel ſibi traditæ fidei* nunquam receſſerit: illum vero, qui ſcripſerit: *O Timothee, depoſitum cuſtodi, devitans profanas vocum novitates*. Et item: *Si quis vobis annuntiaverit præterquam quod accepiſtis, anathema ſit*.

Quod

Quod si neque Apostolica definita, neque Ecclesiastica decreta temeranda sunt, quibus secundum sacrosanctam universitatis, & antiquitatis consensionem cuncti semper haeretici, & ad extremum Pelagius, Cœlestius, Nestorius, jure meritoque damnati sunt, necesse est profecto omnibus deinceps Catholicis, qui sese Ecclesiæ matris legitimos filios probare student, ut sanctæ sanctorum Patrum fidei adglutinentur, immoriantur; profanas vero profanorum novitates detestentur, horrescant, insectentur, persequantur.

Hæc sunt fere, quæ duobus Commonitoriis latius differta, aliquanto nunc brevius recapitulandi lege constricta sunt; ut memoria mea, cui adminiculandæ ista confecimus, & commonendi assiduitate reparetur, & prolixitatis studio non obruatur.

EXPLICIT.

AD-

ADMONITIO
IN
Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTULLIANI
LIBRUM DE PRÆSCRIPTIONE
HÆRETICORUM,

Sive de Præscriptionibus adversus Hæreticos.

NON injucundum Lectori fore putavimus, si S. VINCENTII Lirinensis COMMONITORIO *Q. Septimii Florentis Tertulliani Librum* vere aureum de *Præscriptionibus Hæreticorum* subnecteremus; nam idem argumentum uterque pertractavit, & Vincentius, qui de Tertulliano perhonorificum testimonium reddit in suo Commonitorio 1. §. 24. plurima ab hoc in suum derivavit Opus. Tertulliani Libro addere visum fuit Catalogum Hæreticorum, qui si non eumdem Auctorem habet, vetustus certe est, ac Augustino, & Hieronymo lectus. Textum Præscriptionum exhibemus, qualis datus fuit a venerabili Viro Josepho Maria Thomasio in suarum Institut. Theolog. antiq. Patr. Vol. 1. Catalo-

talogum vero a Nicolao Rigaltio mutuati sumus; pauculas tandem Adnotationes, ubi opus fuerat, adjecimus.

TESTIMONIA VETERUM
DE TERTULLIANO.

Eusebius in Chronico. *Tertullianus Afer, Centurionis Proconsularis filius, omnium Ecclesiarum sermone celebratur.*

Idem Hist. Ecclesiast. Lib. II. cap. 2. ex versione Rufini: *Tertullianus, vir & legum, & institutionum Romanarum peritissimus, & inter nostros Scriptores admodum clarus.*

Vincentius Lirinensis in Commonitorio I. §. 24.

S. Hieronymus in Catalogo Scriptor. Ecclesiast. Cap. LIII.

TErtullianus Presbyter, nunc demum primus post Victorem, & Apollonium, Latinorum ponitur, provinciae Africae, civitatis Carthaginensis, patre Centurione Proconsulari. Hic acris & vehementis ingenii, sub Severo Principe & Antonino Caracalla maxime floruit, multaque scripsit volumina: quae,

quae, quia nota sunt pluribus, praetermittimus. Vidi ego quemdam Paulum Concordiae (quod oppidum Italiae est) senem, qui se beati Cypriani, jam grandis aetatis notarium, quum ipse admodum esset adolescens, Romae vidisse diceret; referreque sibi solitum, numquam Cyprianum absque Tertulliani lectione unum diem praeteriisse: ac sibi crebro dicere, Da Magistrum, *Tertullianum videlicet significans. Hic cum usque ad mediam aetatem Presbyter Ecclesiae permansisset; invidia postea, & contumeliis Clericorum Romanae Ecclesiae, ad Montani dogma delapsus in multis libris novae prophetiae meminit: specialiter autem adversum Ecclesiam texuit volumina:* De pudicitia, De persecutione, De jejuniis, De monogamia, De ecstasi *libros sex, & septimum quem adversum Apollonium composuit. Ferturque vixisse usque ad decrepitam aetatem, & multa quae non exstant opuscula condidisse.*

Idem in epist. ad Magnum Oratorem urbis Romae. *Veniam ad Latinos. Quid Tertulliano eruditius, quid acutius? Apologeticus ejus, & contra Gentes libri cunctam saeculi obtinent disciplinam.*

Q. SE-

Q. SEPTIMII

FLORENTIS TERTULLIANI

DE PRÆSCRIPTIONIBUS (1)

Adversus Hæreticos LIBER.

Conditio præsentium temporum, etiam hanc admonitionem provocat nostram, non oportere nos mirari super hæreses istas, sive quia sunt; futuræ enim prænunciabantur: sive quia fidem quorumdam subvertunt; ad hoc enim sunt, ut fides, habendo tentationem, haberet etiam probationem. Vane ergo, & inconsiderate plerique hoc ipso scandalizantur, quod tantum hæreses valeant. Quantum si non fuissent! Cum quid sortitum est, ut omnimodo sit, causam accipit ob quam sit. Hæc vim consequitur, per quam sit, ne esse non possit.

II. Fe-

(1) Juris Romani vocabulum a Tertulliano usurpatum secundum varias ejus significationes, ut omnibus patet.

Cap. II. Febrem denique inter ceteros mortiferos & cruciarios exitus erogando (1) homini deputatam, neque quia est miramur; est enim: neque quia erogat hominem, ad hoc enim est. Proinde hæreses ad languorem, & interitum fidei productas, si expavescimus hoc eas posse, prius est ut expavescamus hoc eas esse; quæ dum sunt, habent posse; & dum possunt, habent esse. Sed enim febrem, ut malum & de causa, & de potentia sua, ut notum est, abominamur potius quam miramur: & quantum in nobis est, præcavemus, non habentes abolitionem ejus in nostra potestate. Hæreses vero mortem æternam, & majoris ignis ardorem inferentes, malunt quidam mirari, quod hoc posint, quam devitare ne posint: cum habeant devitandi potestatem. Ceterum nihil valebunt, si illas tantum valere non mirentur. Aut enim dum mirantur, in scandalum subministrantur: aut quia scandalizantur, ideo mirantur, quasi, quod tantum valeant, ex aliqua veniat verita-te.

(1) In Exemplari legitur, *ægrotando*, & paulo post, *ægrotat*.

te. Mirum ſcilicet ut malum vires ſuas habeat: niſi quod hæreſes apud eos multum valeant, qui in fide non valent. In pugna pugilum & gladiatorum, plerumque non quia fortis eſt, vincit quis, aut quia non poteſt vinci; ſed quoniam ille, qui victus eſt, nullis viribus fuit: adeo idem ille victor benevalenti poſtea comparatus, etiam ſuperatus recedit. Non aliter hæreſes de quorumdam infirmitatibus habent quod valent, nihil valentes ſi in benevalentem fidem incurrant.

Cap.III. Solent quidem iſti miriones (1) etiam de quibuſdam perſonis ab hæreſi captis, ædificari in ruinam. Quare ille vel ille fideliſsimi, prudentiſsimi, & uſitatiſſimi in Eccleſia, in illam partem (2) trans-

(1) Sunt qui opinentur librariorum vitio vocem illam *Miriones* irrepsiſſe pro *Infirmiores*; & præsidio utuntur veteris membranæ vocis hujus vestigia adhuc retinentis. Alii Varronis documento lib. VI. de ling. lat. Accium citantis dicentem homines deformes & ore distorto, a miris vel monstris, quorum aliquam referunt speciem, appellatos fuiſſe *Miriones*.

(2) Schisma, vel Hæresim.

transierunt? Quis hoc dicens, non ipse sibi respondet: Neque prudentes, neque fideles, neque usitatos æstimandos, quos hæreses potuerint demutare? Et hoc mirum (opinor) ut probatus aliquis retro, postea excidat? Saul bonus præ ceteris, livore postea evertitur. David vir bonus secundum cor Domini, postea cædis, & stupri reus est. Salomon omni gratia, & sapientia donatus a Domino, ad idololatriam a mulieribus inducitur. Soli enim Dei Filio servabatur sine delicto permanere. Quid ergo si Episcopus, si Diaconus, si Vidua, si Virgo, si Doctor, si etiam Martyr lapsus a Regula fuerit, ideo hæreses veritatem videbuntur obtinere? Ex personis probamus fidem, an ex fide personas? Nemo sapiens est, nisi fidelis: nemo major, nisi Christianus: nemo autem Christianus, nisi qui ad finem usque perseveraverit (1). Tu, ut homo, extrinsecus

(1) Præclare Lupus Tertullianum vindicat; eum enim ab errore, qui solos ad perseverantiam electos garrit fieri veraciter justos, omnino alienum ostendit, & quo sensu Christiani vocabulum tam hic, quam circa finem capitis accipiendum sit, edocet.

cus unumquemque nosti: putas quod vides: vides autem quousque oculos habes. Sed *oculi*, inquit (*Isai.* 2.), *Domini alti. Homo in faciem, Deus in præcordia contemplatur* (1. *Reg.* 16.). Et ideo (2. *Tim.* 2.) *cognoscit Dominus qui sunt ejus*: & (*Matth.* 15.), *Plantam, quam non plantavit Pater, eradicat*: & (*Matth.* 10.) *de primis novissimos* ostendit: & (*Luc.* 3.) *ventilabrum in manu portat ad purgandam aream suam*. Avolent quantum volent, paleæ levis fidei quocumque afflatu tentationum, eo purior massa frumenti in horrea Domini reponetur. Nonne ab ipso Domino quidam discentium scandalizati diverterunt? Nec tamen propterea ceteri quoque discedendum a vestigiis ejus putaverunt: sed qui scierunt illum vitæ esse Verbum, & a Deo venisse, perseveraverunt in comitatu ejus usque ad finem: cum illis, si vellent & ipsi discedere, placide obtulisset. Minus est si & Apostolum ejus aliqui Phigellus, & Hermogenes (1), & Philetus, & Hymenæus

(1)

(1) Paulus 2. ad Timoth. 1. 15. *Scis hoc, quod aversi sunt a me omnes, qui in Asia sunt, ex*

(1) reliquerunt : ipſe traditor Chriſti de Apoſtolis fuit, Miramur de Eccleſiis ejus, ſi a quibuſdam deſeruntur, cum ea nos oſtendant Chriſtianos, quæ patimur ad exemplum ipſius Chriſti: *Ex nobis*, inquit (1. *Joan.* 2.), *prodierunt, ſed non fuerunt ex nobis; ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum.*

Cap. IV. Quin potius memores ſimus tam Dominicarum prænunciationum, quam Apoſtolicarum litterarum, quæ nobis & futuras hæreſes prænunciarunt, & fugiendas præfinierunt: & ſicut eſſe illas non expaveſcimus, ita poſſe id propter quod fugiendæ ſunt, non miremur. Inſtruit Dominus (2) multos eſſe venturos ſub pellibus

ex quibus est Phigellus, & Hermogenes. De his Ambrosius: *Fallacia pleni erant.* Hermogenem vero Tertullianus lib. *de resurrect carnis* cap. 24. inter hæreticos resurrectionem carnis abnegantes recenset.

(1) Paulus ibid. c. 2. 17. & 18. *Et sermo eorum, ut cancer serpit: ex quibus est Hymenæus, & Philetus: qui a veritate exciderunt, dicentes: Resurrectionem esse jam factam; & subverterunt quorumdam fidem.*

(2) Eadem pæne ad Verbum D. Cyprianus lib. *adv. Novatianum*: ibi: *Prædixerat quidem Dominus, multos esse venturos, sub pellibus ovium,*

bus ovium rapaces lupos. Quænam istæ sunt pelles ovium, nisi nominis Christiani extrinsecus superficies? Qui lupi rapaces, nisi sensus, & spiritus subdoli, ad infestandum gregem Christi intrinsecus delitescentes? Qui pseudoprophetæ sunt, nisi falsi prædicatores? Qui pseudoapostoli, nisi adulteri evangelizatores? Qui antichristi interim & semper, nisi Christi rebelles? Nunc sunt hæreses non minus doctrinarum perversitate Ecclesiam lacessentes, quam tunc Antichristus persecutionum atrocitate persequetur: nisi quod persecutio & martyras facit, hæresis apostatas tantum (1). Et ideo (1. *Cor.* 11.) *hæreses* quoque *oportebat esse, ut probabiles quique manifestarentur*, tam qui in persecutionibus steterint, quam qui ad hæreses non exorbitave-

ovium, rapaces lupos. Qui sunt isti rapaces lupi, nisi sensus subdo'i?

(1) Tertulliani tempore, quo hæreses erant inermes: at ubi cœperunt Principum gladio, vel Reipublicæ auctoritate armari, ipso Antichristo in Catholicos fuerunt crudeliores, feceruntque non tantum apostatas, sed & Martyres. Ceterum Hæreticos posse, licet non occidant, iniquis censuris martyres efficere, docet Lupus.

taverint) Neque enim eos *probabiles* intelligi jubet, qui in hæresim fidem demutant: sicut ex diverso sibi interpretantur, quia dixit alibi (1. *Thess.* 5.): *Omnia examinate: quod bonum est, tenete*; quasi non liceat, omnibus male examinatis, in electionem alicujus mali impingere per errorem.

Cap.V. Porro si dissensiones, & schismata increpat, quæ sine dubio mala sunt, & (1) incontinenti hæreses subjungit; quod malis adjungat, malum utique profitetur, & quidem majus: cum ideo credidisse se dicat de schismatibus & dissensionibus, quia sciret etiam hæreses oportere esse. Ostendit enim gravioris mali prospectu de levioribus se facile credidisse: certe non ut ideo de malis crediderit, quia hæreses bonæ essent, sed uti de pejoris quoque notæ tentationibus præmoneret non esse mirandum, quas diceret tendere ad *probabiles* quosque manifestandos, scilicet quos non potuerint depravare. Denique si totum capitulum ad unitatem continendam, & separationes coercendas sapit; hæreses vero non minus ab uni-

(1) *Incontinenti*, statim. *Rhenanus.*

unitate divellunt, quam ſchiſmata, & diſſenſiones: ſine dubio & hæreſes in ea conditione reprehenſionis conſtituit, in qua ſchiſmata & diſſenſiones. Ae per hoc non eos *probabiles* facit, qui in hæreſes diverterint, cum maxime diverti ab ejuſmodi objurget, edocens unum omnes loqui, & idipſum ſapere, quod etiam hæreſes non ſinunt.

Cap. VI. Nec diutius de iſto, ſi idem eſt Paulus, qui & alibi hæreſes inter carnalia crimina numerat, ſcribens ad Galatas, & qui Tito ſuggerit, (1) hominem hæreticum poſt primam correptionem recuſandum, quod perverſus ſit ejuſmodi & delinquat, ut a ſemetipſo damnatus. Sed & in omni pene epiſtola de adulterinis doctrinis fugiendis inculcans, hæreſes taxat, quarum opera ſunt adulteræ doctrinæ: *hæreſes* dictæ

(1) Hodie hunc Pauli locum constanter legimus: *Hæreticum hominem post unam aut alteram correptionem devita*. Codices aliqui omiserunt voces *aut alteram*, teste Tertulliano hic, S. Cypriano Ep. 55. & lib. 3. cap. 78. ad Quirinum, Ambrosio pluribus in locis, ac Hilario Romanæ Ecclesiæ Diacono; S. Hieronymus vero ait, in Græcis legi *Post unam*, in Latinis Codicibus, *Post unam & alteram*.

ctæ Græca voce ex interpretatione *electionis* (1), qua quis sive ad instituendas, sive ad suscipiendas eas, utitur. Ideo & sibi damnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur, sibi elegit. Nobis vero nihil ex nostro arbitrio inducere licet, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi quidquam ex suo arbitrio, quod inducerent, elegerunt: sed acceptam a Christo disciplinam fideliter nationibus adsignaverunt. Itaque etiamsi Angelus de cælis aliter evangelizaret, anathema diceretur a nobis. Providerat jam tunc (2) Spiritus sanctus futurum in virgine quadam Philumene (3) Angelum seductionis, transfigu-

(1) Hæreseos vocabulum potest accipi in bonam & malam partem; apud Philosophos sectas, opinionesque, apud Theologos doctrinas ab Orthodoxa Fide absonas denotat.

(2) Citatur hic locus, laudaturque a S. Hieronymo in cap. 1. ad Galat.

(3) Philumene puella Alexandrina, quæ a familiari dæmone obsessa multa mentiebatur; Hujus impudicæ mulieris amore captus Apelles librum scripsit visionibus plenum, cui titulus: *Philumenæ prophetiæ & phaneroses*; teste Eusebio lib. 5. Hist. Eccl.

figurantem se in Angelum lucis: cujus signis & præstigiis Apelles inductus novam hæresin induxit.

Cap. VII. Hæ sunt doctrinæ hominum & dæmoniorum, prurientibus auribus natæ de ingenio sapientiæ secularis: quam Dominus *stultitiam* vocans, *stulta mundi* in confusionem etiam Philosophiæ ipsius elegit. Ea est enim materia sapientiæ secularis, temeraria interpres divinæ naturæ, & dispositionis. Ipsæ denique hæreses a Philosophia subornantur. Inde Æones & formæ (1) nescio quæ, & trinitas hominis (2) apud Valentinum: Platonicus fuerat. Inde Marcionis Deus melior de tranquillitate: a Stoicis venerat. Et ut anima interire dicatur, ab Epicureis observatur. Et ut carnis restitutio negetur, de una omnium Philosophorum schola sumitur. Et ubi materia cum Deo æquatur, Zenonis disciplina est. Et ubi aliquid de igneo Deo allegatur, Heraclitus intervenit. Eædem materiæ apud hære-

(1) Agobardi Codex habet: *Et forma nescio qua infinita hominum*.

(2) Hæc Trinitas sunt homo Hylicus seu Choicus, id est materialis, aut terrenus: Psychicus, seu animalis: & Spiritalis.

hæreticos, & Philoſophos volutantur, iidem retractatus implicantur. Unde malum? & quare? &, Unde homo? & quomodo? Et quod proxime Valentinus propoſuit, Unde Deus? Scilicet de enthymeſi, & ectromate (1). Miſerum Ariſtotelem! qui illis Dialecticam inſtituit, artificem ſtruendi & deſtruendi, verſipellem in ſententiis, coactam in conjecturis, duram in argumentis, operariam contentionum, moleſtam etiam ſibi ipſi omnia retractantem, ne quid omnino tractaverit. Hinc illæ fabulæ & genealogiæ interminabiles, & quæſtiones infructuoſæ, & ſermones ſerpentes velut cancer; a quibus nos Apoſtolus refrænans, nominatim Philoſophiam conteſtatur caveri oportere, ſcribens ad Coloſſenſes: (*Coloſſ.* 2.): *Videte, ne quis vos circumveniat per Philoſophiam & inanem ſeductionem, ſecundum traditionem hominum, præter providentiam Spiritus Sancti* (2). Fuerat Athenis,

(1) Valentini hæreſis plena verbis abditis, obſcuris, ſubdolis.

(2) *Fabulæ* ad Judæorum Evangelii lucem refugientium deliria, & ridicula commenta ſpectant; *interminabiles* vero *genealogiæ* ad Baſilidianos, & Valentinianos Gnoſticæ pravitatis ramos.

nis, & istam sapientiam humanam, affectatricem, & interpolatricem veritatis, de congressibus noverat, ipsam quoque in suas hæreses multipartitam varietate Sectarum invicem repugnantium. Quid ergo Athenis & Hierosolymis? Quid Academiæ & Ecclesiæ? Quid Hæreticis & Christianis? Nostra institutio de porticu Salomonis est: qui & ipse tradiderat, Dominum *in simplicitate cordis* (*Sap.* 1.) esse quærendum. Viderint qui Stoicum, & Platonicum, & Dialecticum Christianismum (1) protulerunt.

Cap.VIII. Nobis curiositate opus non est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium. Cum credimus, nihil desideramus ultra credere. Hoc enim prius credimus, non esse quod ultra credere debeamus. Venio itaque ad illum articulum, quem

(1) Hinc patet, Christianis exosas esse debere sophisticas quæstiones, & captatiunculas logicas, quibus Religionis, & Theologiæ puritas conspurcatur. Quorsum enim a Platone aut Aristotele, qui ethnici ambo, & a veritate alieni, pendebis, ut Christianus sis? Quorsum illorum opiniones, aut errores cum Christianis dogmatibus permiscebis?

quem & nostri prætendunt ad ineundam curiositatem, & hæretici inculcant ad importandam scrupulositatem. Scriptum est (*Matth.* 7.), inquiunt: *Quærite, & invenietis*. Quando hanc vocem Dominus emisit, recordemur. Puto in primitiis ipsis doctrinæ suæ, cum adhuc dubitaretur apud omnes, an Christus esset: & cum adhuc nec Petrus illum Dei Filium pronunciasset; cum etiam Joannes (1) de illo certus, esse desisset. Merito ergo tunc dictum est, *Quærite, & invenietis*: quando quærendus adhuc erat, qui adhuc agnitus non erat, & hoc quantum ad Judæos. Ad illos enim pertinet totus sermo sugillationis istius, qui habebant ubi quærerent Christum: *Habent*, inquit (*Luc.* 16.), *Moysen & Heliam* (2), id est, Legem & Prophetas Christum prædicantes: secundum quod & alibi aperte: *Scrutamini*, inquit (*Joan.* 5.), *Scripturas, in quibus salutem speratis. Illæ enim de me loquuntur*. Hoc

(1) Hoc est, etiam post excessum Joannis Baptistæ.

(2) Lucæ 16. 31. in omnibus Codicibus græcis & latinis legitur: *Habent Moysem & Prophetas*.

Hoc erit, *Quærite, & invenietis*. Nam & sequentia in Judæos competere manifestum est: *Pulsate, & aperietur vobis*. Judæi retro penes Deum fuerant; dehinc ejecti ob delicta, extra Deum esse cœperunt. Nationes vero numquam penes Deum; nisi stillicidium de situla, & pulvis ex area; & foris semper. Itaque qui foris semper, quomodo pulsabit eo, ubi numquam fuit? quam januam novit, in quam nec receptus, nec ejectus aliquando? An qui scit se intus fuisse & foras actum, is potius pulsavit, & ostium novit? Etiam, *Petite, & accipietis*, ei competit, qui sciebat a quo esset petendum, a quo & erat aliquid repromissum, a Deo scilicet Abraham, Isaac, & Jacob: quem Nationes non magis noverant, quam ullam repromissionem ejus. Et ideo ad Israel loquebatur: *Non sum*, inquit (*Matth.* 15.) *missus, nisi ad oves perditas domus Israel*. Nondum canibus jactabat panem filiorum: nondum in viam Nationum ire mandabat. Siquidem in fine præcepit, ut vaderent ad docendas & tinguendas Nationes; consequuturi mox Spiritum sanctum Paracletum, qui illos deducturus es-

 set

ſet in omnem veritatem. Et hoc erga illos facit. Quod ſi Nationibus deſtinati doctores Apoſtoli, ipſi quoque doctorem conſequuturi erant Paracletum; multo magis vacabat erga nos, *Quærite, & invenietis*: quibus ultro erat obventura doctrina per Apoſtolos, & ipſis Apoſtolis per Spiritum ſanctum. Omnia quidem dicta Domini omnibus poſita ſunt, quæ per aures Judæorum ad nos tranſierunt; ſed pleraque in perſonas (1) directa, non proprietatem admonitionis nobis conſtituerunt, ſed exemplum.

Cap. IX. Cedo nunc ſponte de gradu iſto. Omnibus dictum ſit, *Quærite, & invenieris*: tamen & hic expetit ſenſus certæ interpretationis gubernaculum (2). Nulla vox divi-

(1) Judæorum scilicet.

(2) Generatim omnis sacrarum Literarum sensus, seu expositio requirit certæ interpretationis gubernaculum, id est rationem; nam non satis est ipsas voces honorare, sed Divinæ Veritatis mens est investiganda, & constanter tenenda, juxta illud Evangelicum: *Scrutamini Scripturas*. Hujus vero rectæ interpretationis donum fuit primitivæ Ecclesiæ charisma, quod licet jamdiu in singulis privatisque ceſſaverit, recta tamen per ipsum interpre-

divina ita dissoluta (1) est & diffusa, ut verba tantùm defendantur, & ratio verborum non constituatur. Sed in primis hoc propono: Unum utique & certum aliquid institutum esse a Christo (2), quod credere omnimodo debeant nationes; & idcirco quærere, ut posśint, cum invenerint, credere. Unius porro & certi instituti, infinita inquisitio non potest esse. Quærendum est donec invenias, & credendum ubi inveneris: nihil amplius, nisi custodiendum quod credidisti: dum hoc insuper credas, aliud non esse credendum, ideoque nec requirendum; cum id inveneris & credideris quod ab eo institutum est, qui non

pretatio permanet in Ecclesiæ thesauro, seu deposito, quod Timotheo tradidit Paulus, commendavitque, dicens: *Custodi*; servaturque a legitimis Apostolorum, præsertim Petri, successoribus.

(1) In libris utriusque Fœderis contenta.

(2) Non solum inculcatur hic Christianæ Fidei unitas, juxta verbum Apostoli dicentis: *Una Fides &c.* sed & Gnostici redarguuntur, qui, quum Verbum Dei scriptum repellerent, Evangelicam nescio quam prædicabant veritatem, viva dumtaxat voce traditam; quem errorem a Judæis ipsi acceperant eorum antesignanis.

non aliud tibi mandat inquirendum, quam quod instituit. De hoc quidem si quis dubitat, constabit penes nos esse id, quod a Christo institutum est. Interim ex fiducia probationis prævenio, admonens quosdam nihil esse quærendum ultra quod crediderunt, id esse quod quærere debuerunt: ne, *Quærite, & invenietis*, sine disciplina rationis interpretentur.

Cap.X. Ratio autem dicti hujus in tribus articulis consistit: In re, in tempore, in modo. In re, ut quid sit quærendum consideres. In tempore, ut quando. In modo, ut quousque. Igitur quærendum est, quod Christus instituit, utique quando non invenis, utique donec invenias. Invenisti autem cum credidisti, nam non credidisses, si non invenisses; sicut nec quæsisses, nisi ut invenires. Ad hoc ergo quæris ut invenias, & ad hoc invenis ut credas. Omnem prolationem quærendi, & inveniendi credendo fixisti. Hunc tibi modum statuit fructus ipse quærendi (1). Hanc tibi fossam determinavit ipse, qui te non vult

(1) In Libro Ursini legitur: *Fructus ipse credendi*. Sed nihil mutandum.

vult aliud credere, quam quod instituit, ideoque nec quærere. Ceterum, si quia & alia tanta ab aliis sunt instituta, propterea in tantum quærere debemus, in quantum possumus invenire (1); semper quæremus, & numquam omnino credemus. Ubi enim erit finis quærendi? ubi statio (2) credendi? ubi expunctio inveniendi? Apud Marcionem? sed & Valentinus proponit, *Quærite, & invenietis*. Apud Valentinum? sed & Apelles hac me pronunciatione pulsabit: & Hebion, & Simon, & omnes ordine non habent aliud, quo se mihi insinuantes, me sibi addicant. Ero itaque nusquam, dum ubique convenior, *Quærite, & invenietis*: & velut si nusquam, & quasi qui numquam apprehenderim illud, quod Christus instituit, quod quæri oportet, quod credi necesse est.

Cap.XI. Impune erratur, nisi delinquatur; quamvis errare delinquere est. Impune, in-

(1) Apud Hæreticos, quorum instituta inter se non solum diversa, sed & adversa plerumque, veritas non est quærenda.

(2) Verba *fixisti*, *fossam*, *statio*, allegoricam ostendunt loquutionem, a re castrensi desumtam.

inquam, vagatur, qui nihil deserit (1). At enim si quod debui credere, credidi, & aliud denuo puto requirendum, spero utique & aliud esse inveniendum: nullo modo speraturus istud, nisi quia aut non credideram qui videbar credidisse, aut desii credidisse. Ita fidem meam deserens, negator invenior. Semel dixerim: Nemo quærit, nisi qui aut non habuit, aut perdidit. Perdiderat unam ex decem drachmis anus illa; & ideo quærebat: ubi tamen invenit, quærere desiit. Panem vicinus non habebat, & ideo pulsabat: ubi tamen apertum est ei, & accepit, pulsare cessavit. Vidua a judice petebat audiri, quia non admittebatur: sed ubi audita est, hactenus institit. Adeo finis est & quærendi,

(1) Gnostici docebant, eos, qui reperiendæ veritatis studio in errorem incidebant, & per hæreticorum sectas vagabantur, expertes esse peccati. Hoc sic explicat Tertullianus, ut concedat permissum non Catholico, sed Pagano, Judæo, Apostatæ, aut Hæretico, qui veritatem aut nunquam habuerunt, aut desertores, & negatores illius fuerunt, veritatem inquirere: quæ semel ac inventa fuerit, non amplius quærenda.

di, & pulsandi, & petendi. *Petenti enim dabitur*, inquit (*Luc.* 11.) *& pulsanti aperietur, & quærenti invenietur.* Viderit qui quærit semper, quia non invenit; illic enim quærit ubi non invenietur. Viderit qui semper pulsat, quia numquam aperietur; illic enim pulsat, ubi nemo est. Viderit qui semper petit, quia numquam audietur; ab eo enim petit, qui non audit.

Cap. XII. Nobis etsi quærendum esset (1) adhuc & semper, ubi tamen quæri oportet? Apud hæreticos, ubi omnia extranea & adversaria nostræ veritati; ad quos vetamur accedere? Quis servus cibaria ab extraneo, ne dicam ab inimico domini sui, speret? Quis miles ab infœderatis, ne dicam ab hostibus regibus, donativum & sti-

(1) F. Georgius Ambianensis legit: *Nobis etsi quærendum esset* (*adhuc est semper*) *ubi tamen quæri oportet*? Utraque lectio retineri potest. A Catholicis quærenda quidem veritas, sed non apud hæreticos, non adversus nostrum dogma, sed quæ salva regula fidei potest in quæstionem devenire: exemplo D. Cypriani, qui sua circa Baptismum dubia retulit ad Synodos, ad Episcopos, ad Doctores denique Catholicæ Ecclesiæ: quæsivit nempe *in nostro, a nostris, & de nostro.*

ſtipendium captat; niſi plane deſertor & transfuga, & rebellis? Etiam anus illa intra tectum ſuum drachmam requirebat: etiam pulſator ille vicini januam tundebat: etiam vidua illa non inimicum, licet durum judicem interpellabat. Nemo inde inſtrui poteſt, unde deſtruitur. (1) Nemo ab eo illuminatur, a quo contenebratur. Quæramus ergo in noſtro, & a noſtris, & de noſtro; idque dumtaxat, quod ſalva Regula fidei poteſt in quæſtionem devenire.

Cap. XIII. Regula (2) eſt autem fidei, ut jam hinc quid defendamus profiteamur, illa ſcilicet qua creditur: Unum omnino Deum

(1) De Illuminatione, id est Baptismo ita scribit S.Augustinus lib. 2. contra Epistolam Parmeniani cap. 13. num. 30. *De iis vero, qui ab Ecclesiæ unitate separati sunt, nulla jam quæstio est, quin & habeant & dare possint (baptismum,) & quin perniciose habeant pernicioseque tradant extra vinculum pacis. Hoc enim jam in ipsa totius orbis unitate discussum, consideratum, perfectum, atque firmatum est &c.* Vide eumdem S.Doctorem in lib. IV. de Baptismo cap. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. *Thomasius*.

(2) Regulam hic vocat Tertullianus quod vulgo Apostolorum Symbolum vocamus, cujus velut synopsim dat. Qui vero, quæ ab Apostolis

Deum esse, nec alium præter mundi Conditorem, qui universa de nihilo produxerit per Verbum suum primo omnium emissum: Id Verbum Filium ejus appellatum, in nomine Dei varie visum a Patriarchis, in Prophetis semper auditum, postremo delatum ex Spiritu Patris Dei & virtute in Virginem Mariam, carnem factum in utero ejus, & ex ea natum (1) egisse Jesum Christum: Exinde prædicasse novam legem, & novam promissionem regni cælorum; Virtutes fecisse; Fixum cruci; Tertia die resurrexisse; In cælos ereptum sedisse (2) ad dexteram Patris; Misisse

lis sunt, quæve post Apostolos ad veritatis dilucidationem, addita, scire velit, legat Lupum late & docte hic disserentem.

(1) Ursini Codex: *Exisse Jesum Christum*. Lectio autem Agobardi juxta Rigaltium est retinenda: *Egisse Jesum Christum*, hoc est eam hominis personam induisse, omniaque egisse, quæ de Jesu Christo fuerant prædicta.

(2) Sedere quod dicitur Deus, non membrorum positionem, sed judiciariam significat potestatem: Ad dexteram vero hoc est, in summa beatitudine, ubi justitia & pax & gaudium est. Verba sunt Augustini *lib. de Fide & Symbolo cap.* 3.

fisse vicariam vim Spiritus Sancti, qui credentes agat; Venturum cum claritate ad sumendos Sanctos in vitæ æternæ & promissorum cælestium fructum, & ad profanos adjudicandos (1) igni perpetuo, facta utriusque partis resuscitatione (2) cum carnis restitutione.

Cap. XIV. Hæc Regula a Christo, ut probabitur, instituta, nullas habet apud nos quæstiones, nisi quas hæreses inferunt, & quæ hæreticos faciunt. Ceterum manente forma ejus in suo ordine, quantumlibet quæras, & tractes, & omnem libidinem curiositatis effundas, si quid tibi videtur vel ambiguitate pendere, vel obscuritate obumbrari, est utique (3) frater aliqui doctor gratia scientiæ donatus: est aliqui inter exercitatos conversatus, aliqui tecum curio-

(1) Videtur Tert. de igne, qui in Inferno statuitur, hic, & alibi loqui, contra id quod docuerunt postea Beza, & Calvinus, qui statum miserum tantummodo damnatorum per ignem intelligi prædicant.

(2) *Utriusque partis*, scilicet piorum & impiorum.

(3) *Aliqui* apud Tert. pro *aliquis*. Doctores vero alii creati ex charismate, alii ex humano labore, studio, & exercitatione.

curiosus; tecum tamen quærens, novissime ignorare melius est, ne quod non debeas noris, quia quod debeas nosti. *Fides*, inquit (*Luc.* 18.), *tua te salvum fecit*: non exercitatio Scripturarum (1). Fides (2) in Regula posita est: habes legem, & salutem de observatione legis: exercitatio autem in curiositate consistit, habens gloriam solam de peritiæ studio. Cedat curiositas fidei; cedat gloria saluti. Certe aut non obstrepant, aut quiescant. Adversus Regulam nihil scire est. Ut non inimici essent veritatis hæretici, ut de refugiendis eis non præmoneremur, quale est conferre cum hominibus, qui & ipsi adhuc se quærere profiteantur? Si enim adhuc vere quærunt, nihil adhuc certi repererunt: & ideo quæcumque videntur interim tenere, dubitationem suam ostendunt quamdiu quærunt. Itaque tu, qui perinde quæris, spectans ad eos qui & ipsi quærunt, dubius a dubiis, incertus ab incertis,

(1) Non utitur hic Tertullianus, juxta morem Africanum, ad literam Dominicis verbis, ut cuique patet.

(2) Fides ad salutem necessaria, quæ in Regula, seu Symbolo posita est.

tis, cæcus a cæcis, in foveam deducaris necesse est. Sed cum decipiendi gratia prætendunt se adhuc quærere, ut nobis per sollicitudinis injectionem tractatus suos insinuent: denique ubi adierint ad nos, statim, quæ dicebant quærenda esse, defendunt: jam illos sic debemus refutare, ut sciant nos non Christo, sed sibi negatores esse. Cum enim quærunt adhuc, nondum tenent; Cum autem non tenent, nondum crediderunt; Cum autem nondum crediderunt, non sunt Christiani. At cum tenent quidem & credunt, quærendum tamen dicunt ut defendant: antequam defendant, negant quod credunt, confitentes se nondum credidisse, dum quærunt. Qui ergo nec sibi sunt Christiani, quanto magis nobis? Qui per fallaciam veniunt, qualem fidem disputant? Cui veritati patrocinantur, qui eam a mendacio inducunt?

Cap.XV. Sed ipsi de Scripturis agunt, & de Scripturis suadent. Aliunde scilicet (1) loqui

(1) Albaspinæus interrogationis signum expungit, quasi Auctor intelligat, Hæreticos, præsertim Gnosticos, potuisse in probationem eorum dogmatum ea adducere philosophorum scripta, ex quibus sua hausissent commenta.

loqui possent de rebus fidei, nisi ex litteris fidei? Venimus igitur ad propositum (1): hoc enim dirigebamus, & hoc præstruebamus adlocutionis præfatione, ut jam hinc de eo congrediamur, de quo adversarii provocant. Scripturas obtendunt, & hac sua audacia statim quosdam movent: in ipso vero congressu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum scrupulo dimittunt. Hunc igitur potissimum gradum obstruimus, non admittendos eos ad ullam de Scripturis disputationem. Si hæ sunt illæ vires eorum (2), uti eas habere possint, dispici debet, cui competat possessio Scripturarum: ne is admittatur ad eam, cui nullo modo competit.

Cap. XVI. Hoc de consilio diffidentiæ, aut de studio aliter ineundæ constitutionis induxe-

(1) Hucusque præfatus est Tert. deinceps contendit non esse cum Gnosticis de Scripturis altercandum, non quod Ecclesiasticæ causæ ut dubiæ diffidat, sed ne illi blasphemiarum spurcitias Scripturarum Divinarum contextas involucris nobis obtrudant.

(2) Hoc est, an his armis uti possint, sive an Scripturæ sint arma eorum, juxta Albaspinæum supra laudatum.

duxerim, nisi ratio constiterit, in primis illa, quod fides nostra obsequium Apostolo debeat prohibenti quæstiones inire, novis vocibus aures accommodare, hæreticum post unam correptionem convenire, non post disputationem. Adeo interdixit disputationem, correptionem designans causam hæretici conveniendi: & hoc unam, scilicet, quia non est Christianus: ne more Christiani, semel & iterum, & sub duobus aut tribus testibus castigandus videretur: cum ob hoc sit castigandus, propter quod non sit cum illo disputandum. Deinde quoniam nihil proficiat congressio Scripturarum, nisi plane (1) ut aut stomachi quis ineat eversionem, aut cerebri.

Cap. XVII. Ista hæresis (2) non recipit quasdam Scripturas: & si quas recipit, non reci-

(1) Sic in Codice Divionensi; in libro vero Agobardi legitur: *qua ineat*. Explicari hæc videntur istis mox sequentibus: *Et tu quidem nihil perdes, nisi vocem in contentione; nihil consequeris, nisi bilem de blasphematione.*

(2) Mos hic omnium Hæreticorum, qui eos Scripturarum libros, vel capita, per quæ eorum hæreses evertuntur, a canone eliminant, vel perverse exponunt, ut in suos sensus detorqueant, & ignaros decipiant.

recipit integras: adjectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui intervertit: & si aliquatenus integras præstat, nihilominus diversas expositiones commentata convertit. Tantum veritati obstrepit adulter sensus, quantum & corruptor stylus. Variæ præsumptiones: (1) Necessario nolunt agnoscere ea, per quæ revincuntur. His nituntur quæ ex falso composuerunt (2), & quæ de ambiguitate ceperunt. Quid promovebis exercitatissime Scripturarum, cum si quid defenderis, negetur? ex diverso, si quid negaveris, defendatur? Et tu quidem nihil perdes, nisi vocem in contentione: nihil consequeris, nisi bilem de blasphematione.

Cap.XVIII. Ille vero, si quis est, cujus causa in congressum descendis Scripturarum, ut eum dubitantem confirmes (3), ad veritatem, an magis ad hæreses deverget? Hoc

(1) Male in Codice Agob. & Divion. *Necessario volunt*.

(2) Intelligit libros apocryphos ab aliquibus hæreticis efformatos, ab aliis deinde receptos.

(3) Inutilis cum hæreticis altercatio, qui quum facile, juxta Hieronymum in fine lib. contra Luciferianos, vinci possint, persuaderi non possunt; & quod Catholici verissime iis exprobrant, ipsos scilicet non intelligere, sed corrumpere Scripturas, id

Hoc ipſo motus, quod te videat nihil promoviſſe æquo gradu negandi & defendendi adverſa parte, ſtatu certe pari, altercatione incertior diſcedet, neſciens quam hæreſim judicet. Hæc utique & ipſi habent in nos retorquere. Neceſſe eſt enim & illos dicere, a nobis potius adulteria Scripturarum, & expoſitionum mendacia inferri, qui proinde ſibi defendant veritatem.

Cap.XIX. Ergo non ad Scripturas provocandum eſt: nec in his conſtituendum certamen, in quibus aut nulla aut incerta victoria eſt (1), aut parum certa. Nam etſi non ita evaderet conlatio Scripturarum, ut utramque partem parem ſiſteret, ordo rerum deſiderabat, illud prius proponi, quod nunc ſolum diſputandum eſt (2): Quibus competat Fides ipſa? Cujus ſint Scripturæ? A quo, & per quos, & quando, & quibus ſit tradita diſciplina, qua fiunt Chriſtiani? Ubi enim apparuerit eſſe verita-

id ipsum viciſſim Catholicis objiciunt.

(1) *Aut par incerta*, emendat, legitque Ri-Baltius.

(2) Ne inutilis prorsus evadat altercatio cum hæreticis, præsertim Gnosticis, hæc omnia prius dispicienda sunt.

ritatem & disciplinæ & fidei Christianæ; illic erit veritas Scripturarum, & expositionum, & omnium traditionum Christianarum.

Cap.XX. Christus Jesus Dominus noster, permittat dicere interim, quisquis est, cujuscumque Dei filius, cujuscumque materiæ homo & Deus, cujuscumque fidei præceptor, cujuscumque mercedis repromissor; quid esset, quid fuisset, quam Patris voluntatem administraret, quid homini agendum determinaret, quamdiu in terris agebat, ipse pronunciabat sive populo palam, sive discentibus seorsum: ex quibus, duodecim præcipuos lateri suo adlegerat; destinatos Nationibus magistros. Itaque uno eorum decusso, reliquos undecim digrediens ad Patrem post resurrectionem jussit ire & docere Nationes, intinguendas in Patrem & in Filium & in Spiritum sanctum. Statim igitur Apostoli (quos hæc adpellatio *Missos* interpretatur) assumpto per sortem duodecimo Matthia in locum Judæ ex auctoritate prophetiæ, quæ est in Psalmo David (1), consecuti promissam vim

(1) *Et Episcopatum ejus accipiat alter.* Ps.108.

vim Spiritus sancti ad virtutes & eloquium, primo (1) per Judæam contestata fide in Jesum Christum, & Ecclesiis institutis, dehinc in Orbem profecti, eamdem doctrinam ejusdem fidei Nationibus promulgaverunt; & proinde Ecclesias apud unamquamque civitatem condiderunt: a quibus (2) traducem fidei & semina doctrinæ ceteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, & quotidie mutuantur, ut Ecclesiæ fiant. Ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur, ut soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Omne genus ad originem suam censeatur, necesse est. Itaque tot ac tantæ Ecclesiæ, una est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes. Sic omnes prima, & omnes Apostolicæ: dum una omnes probant unitatem. Dum est illis communicatio pacis, & appellatio fraterni-

(1) Ecclesia condita prius Hierosolymis, ex Judæis, unde apud profanos nullum fere discrimen Judæos inter & Christianos.

(2) Per metaphoram a re rustica sumtam Tertullianus vocat hic traducem Fidei, translationem Fidei de una Ecclesia in aliam: Ecclesiæ namque mutuo, quasique per manus, Apostolicam doctrinam sibi tradiderunt.

ternitatis, & contesseratio hospitalitatis (1): quæ jura non alia ratio regit, quam ejusdem sacramenti (2) una traditio.

Cap XXI. Hinc igitur dirigimus Præscriptionem: Si (3) Dominus Jesus Christus Apostolos misit ad prædicandum, alios non esse recipiendos prædicatores, quam quos Christus instituit; quia (*Luc.* 10.) *nec alius Patrem novit nisi Filius, & cui Filius revelavit*. Nec aliis videtur revelasse Filius, quam Apostolis, quos misit ad prædicandum, utique quod illis revelavit. Quid autem prædicaverint, id est, quid illis Christus revelaverit; & hic præscribam non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando, tam viva (quod ajunt) voce, quam per epistolas postea. Si hæc ita

(1) Hæc sunt jura vera Ecclesiæ. Ubi prius legebatur *contestatio*, Rhenanus bene correxit *contesseratio*; quæ vox a tessera efformata conjunctionem denotat familiariorem, quæ per signum fiat.

(2) Hoc est Symboli, seu regula ejusdem Fidei: nam Sacramentum hic accipitur pro toto Christiano dogmate.

(3) In Codic. Agobardi, & Divionensi legitur: *Si Deus Jesus Christus*.

ita sunt; constat proinde, omnem doctrinam, quae cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, sine dubio tenentem quod Ecclesiae ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo suscepit: omnem vero doctrinam de mendacio praejudicandam, quae sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei. Superest ergo uti demonstremus; An haec nostra doctrina, cujus Regulam supra edidimus, de Apostolorum traditione censeatur; & ex hoc ipso, An ceterae de mendacio veniant. Communicamus cum Ecclesiis Apostolicis, quod nulla doctrina diversa. Hoc est testimonium veritatis.

Cap.XXII. Sed quoniam tam expedita probatio est, ut si statim proferatur, nihil jam sit retractandum, ac si prolata non sit a nobis; locum interim demus diversae parti, si quid putant ad infirmandam hanc Praescriptionem movere se posse. Solent dicere, Non omnia Apostolos scisse, eadem agitati dementia, qua rursus convertunt, Omnia quidem Apostolos scisse, sed non omnia omnibus tradidisse: in utroque Christum reprehensioni subjicientes, qui aut minus

nus instructos; aut parum simplices Apostolos miserit. Quis igitur integræ mentis credere potest, aliquid eos ignorasse, quos Magistros Dominus dedit, individuos habens in comitatu, in discipulatu, in convictu; quibus obscura quæque seorsum disserebat, illis dicens datum esse cognoscere arcana, quæ populo intelligere non liceret? Latuit aliquid Petrum, ædificandæ Ecclesiæ *Petram* dictum; claves regni cælorum consecutum, & solvendi & alligandi in cælis & in terris potestatem? Latuit & Joannem aliquid, dilectissimum Domino, pectori ejus incubantem, cui soli Dominus Judam traditorem præmonstravit, quem loco suo filium Mariæ demandavit? Quid eos ignorasse voluit, quibus etiam gloriam suam exhibuit, & Moysen & Heliam, & insuper de cælo Patris vocem, non quasi ceteros reprobans, sed quoniam (*Deut.* 19.) *in tribus testibus stabit omne verbum*? Ignoraverunt itaque & illi, quibus post resurrectionem quoque in itinere omnes Scripturas edisserere dignatus est. Dixerat plane aliquando (*Joan.* 16.): *Multa habeo adhuc vobis loqui, sed non potestis modo ea sustinere*; tamen adjiciens: *cum venerit ille*

Spiritus veritatis, *ipse vos deducet in omnem veritatem*, ostendit illos nihil ignorasse, quos *omnem veritatem* consecuturos per *Spiritum veritatis* repromiserat: & utique implevit repromissum, probantibus Actis Apostolorum descensum Spiritus Sancti. Quam Scripturam qui non recipiunt, nec Spiritus Sancti possunt esse, qui necdum discentibus Spiritum posint agnoscere missum; sed nec Ecclesiam se dicant defendere, qui, quando, & quibus incunabulis institutum est hoc corpus, probare non habent. Tanti enim (1) est illis non habere probationes eorum, quæ defendunt, ne pariter ad-

(1) Hæc Tertulliani verba tam involuta sunt, ut eorum sententiam Interpretes expiscati non sint. Ait igitur, multa ab hæreticis doceri, ac defendi, quæ tametsi veræ Fidei consentanea sint, ad ea tamen stabilienda Scripturæ auctoritate & præsidio eos uti nolle, ne scilicet ex eisdem Scripturæ locis aut libellis eorum mendacia convellantur, & in lucem exponantur. Ita fieri, ut libellum, quo acta Apostolorum continentur, maximo cum incommodo recusent (illud enim *Tanti*, hoc istic significat,) quia ex hoc uno origo Ecclesiæ, & formatio, quam fatentur, demonstrari potest. Per *traductiones* enim cave depravationes intel-

admittantur traductiones eorum, quæ mentiuntur.

Cap. XXIII. Proponunt ergo ad suggillandam ignorantiam aliquam Apostolorum, quod Petrus, & qui cum eo, reprehensi sint a Paulo. Adeo, inquiunt, aliquid eis defuit; ut ex hoc etiam illud struant, potuisse postea pleniorem scientiam supervenire, qualis obvenerit Paulo reprehendenti antecessores. Possumus & hic Acta Apostolorum repudiantibus dicere: Prius est, uti ostendatis quis iste Paulus; & quid ante Apostolum, & quomodo Apostolus: quatenus & alias ad quæstiones plurimum eo utuntur. Neque enim (1) si ipse se Apostolum de persecutore profitetur, sufficit unicuique (2) examinare credenti, quando nec Dominus ipse de se testimonium dixerit. Sed (3) credant sine Scri-

telligas cum Rhenano. Sed *traductio* apud Tert. est illustratio, demonstratio, detectio. Nam apud eumdem *traducere* est in lucem exponere, aperire, detegere. *Albaspin.*

(1) Codex Ursini: *quod ipse*.

(2) Hic Lupus legit *examinare*; quæ vox Afris non insueta.

(3) Liber Ursini: *Sed credunt sane Scripturis*. Vulgata lectio est retinenda. Sensus vero hujus loci aliquantulum ob-

Scripturis, ut credant adverſus Scripturas: tamen doceant ex eo, quod allegant Petrum a Paulo reprehenſum, aliam Evangelii formam a Paulo ſuperinductam, citra eam, quam præmiſerat Petrus & ceteri. Quin demutatus in prædicatorem de perſecutore, deducitur ad fratres a fratribus, ut unus ex fratribus, & ad illos ab illis, qui ab Apoſtolis fidem induerant. De hinc, ſicut ipſe enarrat, adſcendit Hieroſolymam cognoſcendi Petri cauſa, ex officio & jure ſcilicet ejuſdem fidei & prædicationis. Nam & illi non eſſent admirati de perſecutore factum prædicatorem, ſi aliquid contrarium prædicaret; nec Dominum præterea magnificaſſent, quia adverſarius ejus Paulus obvenerat. Itaque & dexteram ei dederunt, ſignum concordiæ & convenientiæ: & inter ſe diſtributionem officii ordinaverunt, non ſeparationem Evangelii: nec ut aliud alter, ſed

obscuri est: Qui non recipiunt Acta Apostolorum, credunt tamen Paulum de persecutore factum Apostolum, quod, repudiatis Actis, nulla alia authentica Scriptura contestantur. Sed credant quidem sine Scripturis, ut alia credant adversus Scripturas; doceant tamen &c.

ſed ut aliis alter prædicaret, Petrus in Circumciſionem, Paulus in Nationes. Ceterum ſi reprehenſus eſt Petrus, quod, cum convixiſſet Ethnicis, poſtea ſe a convictu eorum ſeparabat perſonarum reſpectu: utique converſationis fuit vitium, non prædicationis. Non enim ex hoc alius Deus, quam Creator; & alius Chriſtus, quam ex Maria; & alia ſpes, quam reſurrectio annuntiabatur.

Cap. XXIV. Non mihi tam bene eſt, immo non mihi tam male eſt, ut Apoſtolos committam. Sed quoniam perverſiſſimi iſti illam reprehenſionem ad hoc obtendunt, ut ſuſpectam faciant (1) doctrinam ſuperiorem, reſpondebo quaſi pro Petro: ipſum Paulum dixiſſe, factum ſe eſſe omnibus omnia, Judæis Judæum, non Judæis non Judæum, ut omnes lucrificaret. Adeo pro temporibus, & perſonis, & cauſis quædam reprehendebant, in quæ & ipſi æque pro temporibus, & perſonis, & cauſis com-

(1) Per *doctrinam superiorem* intelligenda hic est, quam Apostoli ante Pauli adventum prædicarunt; nam Gnostici solas Epistolas Pauli recipientes, non solum Petrum, sed & Joannem, ac Jacobum cum Paulo committebant.

committebant : quemadmodum ſi & Petrus reprehenderet Paulum, quod prohibens circumciſionem, circumciderit ipſe Timotheum. Viderint qui de Apoſtolis judicant. Bene quod Petrus Paulo & in martyrio adæquatur (1). Sed etſi in tertium uſque cælum ereptus Paulus, & in Paradiſum delatus audiit quædam illic, non poſſunt videri ea fuiſſe, quæ illum in aliam doctrinam inſtructiorem præſtarent; cum ita fuerit conditio eorum, ut nulli hominum proderentur. Quod ſi ad alicujus conſcientiam manavit neſcio quid illud, & hoc ſe aliqua hæreſis ſequi affirmat; aut Paulus ſecreti proditi reus eſt, aut & alius poſtea in Paradiſum ereptus debet oſtendi, cui permiſſum ſit eloqui, quæ Paulo mutire non licuit.

Cap. XXV. Sed, ut diximus, eadem dementia eſt, cum confitentur quidem nihil Apoſtolos ignoraſſe, nec diverſa inter ſe

(1) Summa hujus Capitis, juxta Priorium, videtur eſſe hæc : Detur, ſed non concedatur, Petrum & Paulum pares non fuiſſe, ſive diſpari exſtitiſſe ſententia; æquales tamen omnino fuiſſe fatendum in martyrio, quod pro Christo fortiter paſſi ſunt.

se prædicasse; sed non omnia volunt (1) illos omnibus revelasse: quædam enim palam & universis; quædam secreto & paucis demandasse: quia & hoc verbo usus est Paulus ad Timotheum (2. *Tim.* 1.): *O Timothee*, (2) *depositum custodi*. Et rursum (*Ibid.*): *Bonum depositum serva*. Quod hoc Depositum est tam tacitum, ut alteri doctrinæ deputetur? an illius denuntiationis, de qua ait (2. *Tim.* 1.): *Hanc denuntiationem commendo apud te, fili Timothee*? (1. *Tim.* 6.) *Denuntio tibi ante Deum, qui vivificat omnia, & Jesum Christum, qui testificatus est sub Pontio Pila-*

(1) Ostendit in hoc Capite Tertullianus contra Gnosticos, nullam Doctrinam arcanam esse admittendam: illi enim garriebant, secreta verba, quæ Paulus in raptu suo audiverat, esse sua dogmata, & ipsa per Pauli discipulos ad se solos pervenisse.

(2) Quodnam hoc depositum? Respondet Theodoretus: *Existimo, Apostolum appellare Depositum, gratiam Spiritus Sancti, quam accepit Timotheus per ordinationem*. Melius Primasius Uticensis Episcopus exponit: *Fidei per me prædicatæ depositum*: quod Apostolus non soli Timotheo, sed cunctis Episcopis ac Doctoribus mandat firme ac fide custodiendum.

Pilato bonam confessionem, ut custodias præceptum. Quod autem Præceptum, quæ Denuntiatio? Ex supra & infra scriptis intelligetur, non nescio quid subostendi hoc dicto de remotiore doctrina, sed potius inculcari de non admittenda alia præter eam, quam audierat ab ipso, & puto palam: *Coram multis*, inquit (2. *Tim.* 2.), *testibus*. Quos multos testes, si nolunt Ecclesiam intelligi, nihil interest; quando nihil tacitum fuerit, quod sub multis testibus proferebatur. Sed nec quia illum voluit (*Ibid.*) *hæc fidelibus hominibus demandare, qui idonei sint & alios docere*; id quoque in argumentum occulti alicujus Evangelii interpretandum est. Nam cum dicit, *Hæc*, de eis dicit, de quibus in præsenti scribebat: de occultis autem ut de absentibus apud conscientiam, non *Hæc*, sed *Illa* dixisset.

Cap. XXVI. Porro consequens erat, ut cui demandabat Evangelii administrationem, non passim nec inconsiderate administrandam adjiceret, secundum Dominicam vocem, (1) ne margaritam porcis, & san-

(1) Inde eruitur disciplina arcani, de quo San-

& ſanctum canibus jactaret. Dominus palam edixit, ſine ulla ſignificatione alicujus taciti ſacramenti. Ipſe præceperat, ſi quid in tenebris & in abſcondito audiſſent, in luce & in tectis prædicarent (2). Ipſe per ſimilitudinem præfiguraverat, ne unam mnam, id eſt, unum verbum ejus, ſine fructu in abdito reſervarent. Ipſe docebat, lucernam non ſub modium abſtrudi ſolere, ſed in candelabrum conſtitui, *ut luceat omnibus, qui in domo ſunt*. Hæc Apoſtoli aut neglexerunt, aut minime intellexerunt; ſi non adimpleverunt abſcondentes aliquid de lumine, id eſt, de Dei verbo, & Chriſti Sacramento. Neminem, quod ſcio, verebantur, non Judæorum vim, non Ethnicorum: quo magis utique in Eccleſia libere prædicabant, qui in ſynagogis & in locis publicis non tacebant. Immo neque Judæos convertere, neque Ethnicos inducere

Sanctus Augustinus, ac alii Latini Patres frequenter meminerunt, ut videre est apud Schelestratium.

(1) Licet Evangelium non sit projiciendum canibus, hoc est gentilibus, & Catechumenis, non est tamen subtrahendum fidelibus, & initiatis, quod fuse hic a Tertulliano probatur.

re potuissent, nisi quod credi ab eis volebant, ordine exponerent. Multo magis jam credentibus Ecclesiis nihil subtraxissent, quod aliis paucis seorsum demandarent: quamquam (1), etsi quædam inter domesticos, ut ita dixerim, differebant, non tamen ea fuisse credendum est, quæ aliam Regulam fidei superducerent, diversam & contrariam illi, quam (2) catholice in medium proferebant: ut alium Deum in Ecclesia dicerent, alium in hospitio; & aliam Christi substantiam designarent in aperto, aliam in secreto; & aliam spem resurrectionis apud omnes annuntiarent, aliam apud paucos: cum ipsi obsecrarent in epistolis suis, ut idipsum & unum loquerentur omnes, & non essent schismata & dissensiones in Ecclesia, quia sive Paulus, sive alii, eadem prædicarent. Alioquin meminerant (*Matth*. 5.): *Sit sermo vester*:

(1) Domestici Apostolorum sunt eorum in fundandis Ecclesiis adjutores & socii; quales S.Paulo Lucas, & Barnabas, S.Petro Marcus, & Glaucias.

(2) *Catholice* legendum, non *catholica*, ut in antiquis exemplaribus, juxta Rigaltium.

ster: (1) *Est, est: Non, non: quod amplius, hoc a malo est*: ne scilicet Evangelium in diversitate tractarent.

Cap. XXVII. Si ergo incredibile est, vel ignorasse Apostolos plenitudinem prædicationis, vel non omnem ordinem Regulæ omnibus edidisse: videamus, ne forte Apostoli quidem simpliciter & plene, (2) Ecclesiæ autem suo vitio aliter acceperint, quam Apostoli proferebant. Omnia ista scrupulositatis incitamenta invenias prætendi ab hæreticis. Tenent correptas ab Apostolis Ecclesias. (*Gal.* 3.): *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit?* & (*Gal.* 5.), *Tam bene currebatis, quis vos impediit?* Ipsumque principium (*Gal.* 1.), *Miror quod sic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam*, ad

(1) Hoc est, non solum verus, sed & sincerus, ac nequaquam ambagibus involutus.

(2) Hæretici, Gnostici potissimum, quos Tertull. hic urget, Ecclesias Apostolorum documenta aut non intellexisse, aut suo vitio aliter accepisse somniabant, exemplo ducto a Galatis, & a Corinthiis per Paulum correptis: quibus Tert. recte reponit: *Si correptas Ecclesias opponunt, credant emendatas*.

ad aliud Evangelium. Item ad Corinthios scriptum, quod essent adhuc carnales qui lacte educarentur, nondum idonei ad pabulum, qui putarent se scire aliquid, quando nondum scirent quemadmodum sciri oporteret. Cum correptas Ecclesias opponunt, credant emendatas. Sed & illas recognoscant, (1) de quarum fide, & scientia, & conversatione Apostolus gaudet, & Deo gratias agit: quæ tamen hodie cum illis correptis unius institutionis jura miscent.

Cap. XXVIII. Age nunc: Omnes erraverint; deceptus sit & Apostolus de testimonio reddendo quibusdam; nullam respexerit Spiritus sanctus, uti eam in veritatem deduceret, ad hoc missus a Christo, ad hoc postulatus de Patre, ut esset Doctor veritatis; neglexerit officium Dei villicus, Christi Vicarius, sinens Ecclesias aliter interim intelligere, aliter credere, quam ipse per Apo-

(1) De fide quidem, & dilectione, quæ hic conversatio appellatur, commendat Apostolus Romanos, Ephesios, Philippenses; de scientia vero peculiariter Romanos, ad quos cap. 15. ait: *Quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia*.

Apostolos prædicabat: ecquid verisimile est, ut tot ac tantæ in unam fidem erraverint? Nullus inter multos (1) eventus est unus exitus. Variasse debuerat error doctrinæ Ecclesiarum. Ceterum quod apud multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum. Audeat ergo aliquis dicere, illos errasse, qui tradiderunt?

Cap. XXIX. Quoquo modo (2) sit erratum, tamdiu utique regnavit error, quamdiu hæreses non erant. Aliquos Marcionitas & Valentinianos liberanda veritas exspe-

(1) Male Rigaltius legit: *Eventus unus est: exitus variasse &c.* Sensus est: Non potuissent Ecclesiæ Catholicæ toto Orbe dispersæ in unam convenire Fidem, si aut non bene fuissent edoctæ, aut suo vitio Evangelium aliter accepissent. Si ergo apud multos eadem doctrina, hæc ab Apostolis, qui eam tradiderunt, dimanavit.

(2) Hoc est: Demus Gnosticis, primitivas Ecclesias omnes ex quavis causa errasse. Ergo usque ad Marcionitarum & Valentinianorum exortum erraverunt, & deviare a Deo permissæ sunt: quod absurdum. Idipsum nostri temporis Aristarchis possumus, ait Pamelius, optime respondere, qui hactenus errasse Ecclesiam adserere non verentur: *Si aliquos* Lutheranos, aut Calvinistas, aut Anabaptistas *liberanda veritas exspectabat &c.*

ſpectabat: interea perperam evangelizabatur, perperam credebatur tot millia millium perperam tincta, tot opera fidei perperam administrata, (1) tot virtutes, tot chariſmata perperam operata, tot Sacerdotia, tot (2) miniſteria perperam functa; tot denique martyria perperam coronata. Aut ſi non perperam, nec in vacuum; quale eſt (3) ut ante res Dei currerent, quam cujus Dei notum eſſet? ante Chriſtiani, quam Chriſtus inventus? ante hæreſis, quam vera doctrina? Sed enim in omnibus veritas imaginem antecedit: poſt rem ſimilitudo ſuccedit. Ceterum ſatis ineptum, ut prior in doctrina hæreſis habeatur; vel quoniam ipſa eſt, quæ futuras hæreſes cavendas prænuntiabat. Ad ejus doctrinæ Eccleſiam ſcriptum eſt, immo ipſa doctrina ad Eccleſiam ſcribit (*Gal.* 1.): *Et ſi Angelus de cælo aliter evangelizaverit citra quam nos, anathema ſit.* Cap.

(1) Virtutes & chariſmata hic, sunt ſigna, & poteſtas edendi miracula, ac Spiritus Sancti dona.

(2) In codice Agobardi *myſteria*; hoc vero non bene cohæret.

(3) Primarium ac neceſſarium rectæ prædicationis ac Fidei fundamentum eſt notitia veri Dei, & veri Chriſti.

Cap. XXX. Ubi tunc Marcion, (1) Ponticus (2) naucleras, Stoicæ studiosus? Ubi Valentinus Platonicæ sectator? Nam constat illos (3), neque adeo olim fuisse, Antonini fere Principatu, & in Catholicæ (4) primo doctrinam credidisse apud Ecclesiam Romanensem sub Episcopatu Eleutheri benedicti, donec ob inquietam semper eorum curiositatem (5), qua fratres quoque vitiabant, semel & iterum ejecti, Marcion (6) quidem cum ducentis sestertiis, quæ Ecclesiæ

(1) S. Epiphanius in Panario: *Marcion fuit genere Ponticus ex ea parte, quæ Helenopontus dicitur, oppido Sinope.*

(2) *Nauclerus*; Monachus anachoreta, & Episcopi Sinopensis filius fuit Marcion; ut tamen possibile sit, juxta Rhenanum, majores ejus naucleros exstitisse.

(3) Hoc est, non admodum antiquos, respectu Tertulliani; nam Eleutherus ab ann. Chr. 179. ad 194. Pontificatum tenuit. Tertullianus vero initio tertii seculi scribebat.

(4) Videlicet Ecclesiæ.

(5) In veteri exemplari: *Quam fratres quoque vitabant*; hoc est, eorum curiositatem etiam plebi Christianæ odiosam fuisse.

(6) Hæc Marcionis historia, & ducenta sestertia ab eo Ecclesiæ collata, cum his quæ ab aliis veteribus scripta sunt, non plane cohærent.

siæ intulerat, novissime in perpetuum (1) discidium relegati, venena doctrinarum suarum disseminaverunt. Postmodum idem Marcion pœnitentiam confessus, cum conditioni datæ sibi occurrit, ita pacem recepturus, si ceteros quos perditioni erudisset, Ecclesiæ restitueret, (2) morte præventus est. Oportebat enim hæreses esse, nec tamen ideo bonum hæreses, quia eas esse oportebat. Quasi non & malum oportuerit esse. Nam & Dominum tradi oportebat; sed *Væ* traditori: ne quis etiam hinc hæreses defendat. Si & (3) Apellis stemma retractandum est, tam non vetus & ipse, quam Marcion institutor & præformator ejus: sed lapsus in feminam desertor (4) con-

(1) Vox *discidium* Tertulliano non insueta; sensus: omnino segregati.

(2) Videtur hìc Tertullianus Marcionem confundere cum Cerdone, cui potius quadrant hæc, juxta Epiphanium.

(3) De Apelle S. Epiphanius hær. 43. *Non ille sanctus, & ab Apostolo commendatus, sed diversus . . . a quo Apelleciani. Hic Luciani discipulus, & Marcionis auditor fuit. Adversus magistrum, & adversus ipsam veritatem armasse se videtur.*

(4) Non quod continenter vixerit Marcio, profligatis enim erat moribus, sed quod nuptias pro-

continentiæ Marcionensis, ab oculis sanctissimi Magistri Alexandriam secessit. Inde post annos regressus non melior, nisi tantum quia jam non Marcionites, in alteram feminam impegit, illam virginem Philumenem (quam supra edidimus (1)) postea vero immane prostibulum & ipsam: cujus (2) energemate circumventus, quas ab ea didicit, Phaneroseis scripsit. Adhuc in seculo supersunt qui meminerint eorum, etiam proprii discentes & successores ipsorum, ne se posteriores negare possint. Quamquam & de operibus suis, ut dixit Dominus, revincuntur. Si enim Marcion Novum Testamentum a Vetere separavit, posterior est eo, quod separavit; quia separare non posset, nisi quod unitum fuit. Unitum ergo ante quam separaretur; postea separatum, posteriorem ostendit separatorem. Item Valentinus, aliter exponens & sine dubio emendans, hoc nomine quidquid emendat ut mendosum retro; anterius fuisse

prohiberet. Vid. lib. 1. adv. eumdem cap. 79.

(1) Cap. VI.

(2) Græca hæc vox, quæ in bonam, & malam partem sumitur, hic dæmoniacam vexationem Philumenes denotat.

fuisse demonstrat. Hos ut insigniores & frequentiores adulteros veritatis nominamus. Ceterum & (1) Nidigius nescio quis, & (2) Hermogenes, & multi alii, qui adhuc ambulant, pervertentes vias Dei, ostendant mihi ex qua auctoritate prodierunt. Si alium Deum prædicant, quomodo ejus Dei rebus, & litteris, & nominibus utuntur adversus quem prædicant? si eumdem, quomodo aliter? Probent (3) se novos Apostolos esse: dicant Christum iterum descendisse, iterum ipsum docuisse, iterum crucifixum, iterum mortuum, iterum resuscitatum: (4) sic enim Apostolos solet facere, dare illis præterea virtutem eadem signa edendi, quæ & ipse. Volo igitur & virtutes eorum proferri: nisi quod agnosco maximam virtutem eorum; qua Apostolos in perversum æmulantur; illi

(1) Nigidii errores refert, ac refellit Arnobius in libris contra Gentes. Hic gentilis philosophus, non hæreticus fuit.

(2) Alius ab eo, quem laudat Apostolus 2. Timoth. 1. Juxta Augustinum fuit Sabellianus, sive Praxeanus.

(3) Probent signis novam missionem.

(4) Locus hic corruptus. Rigaltius legit: *Sic enim Apostolus describit. Dare praterea virtutem &c.*

illi enim de mortuis vivos faciebant, isti de vivis mortuos faciunt (1).

Cap. XXXI. Sed (2) ab excessu revertar ad principalitatem veritatis, & posteritatem mendacii disputandam, ex illius quoque parobolæ patrocinio, quæ bonum semen frumenti a Domino seminatum in primore constituit, avenarum autem sterilis feni adulterium ab inimico Diabolo postea superducit. Proprie enim doctrinarum distinctionem figurat, quia & alioi verbum Dei seminis similitudo est. Ita ex ipso ordine manifestatur, id esse Dominicum & verum, quod sit prius traditum: id autem extraneum & falsum, quod sit posterius immissum. Ea sententia manebit adversus posteriores quasque hæreses; quibus nulla constan-

(1) Gnosticis fortasse, Tertulliani tempore, accidit, quod Calvino contigisse testatur in ejus vita Bolsecus, ut scilicet de vivo mortuum reddiderit. Vide Bellarm. de notis Eccl. lib. 4. cap. 14. tom. 2. Controv.

(2) A digressione de Valentino, Marcione, aliisque hæreticis Apostolicis temporibus posterioribus. *Principalitatem* dicit quod statim a principio fuit: *posteritatem* quod postea subrepsit.

ſtantia de conſcientia competit ad deferendam ſibi veritatem.

Cap. XXXII. Ceterum, ſi quæ audent interſerere ſe ætati Apoſtolicæ, ut ideo videantur ab Apoſtolis traditæ, quia ſub Apoſtolis fuerunt; poſſumus dicere: Edant ergo origines Eccleſiarum ſuarum: evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſsiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverit, habuerit Auctorem, & Anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ (1) cenſus ſuos deferunt: ſicut Smyrnæorum Eccleſiæ Polycarpum ab Joanne conlocatum refert: ſicut Romanorum, (2) Clementem a Petro ordinatum itidem: perinde utique & ceteræ exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos, Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid hæretici. Quid enim illis poſt blaſphemiam inlicitum eſt? Sed, etſi confinxerint, nihil pro-

(1) *Cenſus ſuos*, Origines ſuas.

(2) De primo Petri ſucceſſore, vide Clariſsimum Urſium in ſua Hiſt. Eccl. lib. 1.

promovebunt. Ipſa enim doctrina eorum cum Apoſtolica comparata, ex diverſitate & contrarietate ſua pronuntiabit, neque Apoſtoli alicujus auctoris eſſe, neque Apoſtolici: quia ſicut Apoſtoli non diverſa inter ſe docuiſſent; ita & Apoſtolici non contraria Apoſtolis edidiſſent, niſi illi qui ab Apoſtolis deſciverunt, & aliter prædicaverunt. Ad hanc itaque formam provocabuntur ab illis Eccleſiis, quæ licet nullum ex Apoſtolis vel Apoſtolicis Auctorem ſuum proferant, ut multo poſteriores, quæ denique quotidie inſtituuntur: tamen in eadem fide conſpirantes, non minus Apoſtolicæ deputantur pro (1) conſanguinitate doctrinæ. Ita omnes hæreſes ad utramque formam a noſtris Eccleſiis provocatæ, probent ſe quaqua putant Apoſtolicas. Sed adeo nec ſunt: nec probare poſſunt quod non ſunt: nec recipiuntur in Pacem & Communicationem ab Eccleſiis quoquo modo Apoſtolicis: ſcilicet ob diverſitatem (2) ſacramenti nullo modo Apoſtolicæ. Cap.

(1) Consanguineæ sunt doctrinæ, quæ ab uno eodemque auctore tradi- tæ sunt, quasi ab uno parente.

(2) Sacramentum hic su-

Pilato bonam confessionem, ut custodias præceptum. Quod autem Præceptum, quæ Denuntiatio? Ex supra & infra scriptis intelligetur, non nescio quid suboſtendi hoc dicto de remotiore doctrina, sed potius inculcari de non admittenda alia præter eam, quam audierat ab ipso, & puto palam: *Coram multis*, inquit (2. *Tim.* 2.), *testibus*. Quos multos testes, si nolunt Ecclesiam intelligi, nihil interest; quando nihil tacitum fuerit, quod sub multis testibus proferebatur. Sed nec quia illum voluit (*Ibid.*) *hæc fidelibus hominibus demandare, qui idonei sint & alios docere*; id quoque in argumentum occulti alicujus Evangelii interpretandum est. Nam cum dicit, *Hæc*, de eis dicit, de quibus in præsenti scribebat: de occultis autem ut de absentibus apud conscientiam, non *Hæc*, sed *Illa* dixisset.

Cap. XXVI. Porro consequens erat, ut cui demandabat Evangelii administrationem, non passim nec inconsiderate administrandam adjiceret, secundum Dominicam vocem, (1) ne margaritam porcis, & san-

(1) Inde eruitur disciplina arcani, de quo San-

& sanctum canibus jactaret. Dominus palam edixit, sine ulla significatione alicujus taciti sacramenti. Ipse præceperat, si quid in tenebris & in abscondito audissent, in luce & in tectis prædicarent (2). Ipse per similitudinem præfiguraverat, ne unam mnam, id est, unum verbum ejus, sine fructu in abdito reservarent. Ipse docebat, lucernam non sub modium abstrudi solere, sed in candelabrum constitui, *ut luceat omnibus, qui in domo sunt*. Hæc Apostoli aut neglexerunt, aut minime intellexerunt; si non adimpleverunt abscondentes aliquid de lumine, id est, de Dei verbo, & Christi Sacramento. Neminem, quod scio, verebantur, non Judæorum vim, non Ethnicorum: quo magis utique in Ecclesia libere prædicabant, qui in synagogis & in locis publicis non tacebant. Immo neque Judæos convertere, neque Ethnicos induce-re

Sanctus Augustinus, ac alii Latini Patres frequenter meminerunt, ut videre est apud Schelestratium.

(1) Licet Evangelium non sit projiciendum canibus, hoc est gentilibus, & Catechumenis, non est tamen subtrahendum fidelibus, & initiatis, quod fuse hic a Tertulliano probatur.

re potuissent, nisi quod credi ab eis volebant, ordine exponerent. Multo magis jam credentibus Ecclesiis nihil subtraxissent, quod aliis paucis seorsum demandarent: quamquam (1), etsi quaedam inter domesticos, ut ita dixerim, differebant, non tamen ea fuisse credendum est, quae aliam Regulam fidei superducerent, diversam & contrariam illi, quam (2) catholice in medium proferebant: ut alium Deum in Ecclesia dicerent, alium in hospitio; & aliam Christi substantiam designarent in aperto, aliam in secreto; & aliam spem resurrectionis apud omnes annuntiarent, aliam apud paucos: cum ipsi obsecrarent in epistolis suis, ut idipsum & unum loquerentur omnes, & non essent schismata & dissensiones in Ecclesia, quia sive Paulus, sive alii, eadem praedicarent. Alioquin meminerant (*Matth.* 5.): *Sit sermo vester* :

(1) Domestici Apostolorum sunt eorum in fundandis Ecclesiis adjutores & socii; quales S.Paulo Lucas, & Barnabas, S.Petro Marcus, & Glaucias.

(2) *Catholice* legendum, non *catholica*, ut in antiquis exemplaribus, juxta Rigaltium.

ster: (1) *Est, est: Non, non: quod amplius, hoc a malo est*: ne scilicet Evangelium in diversitate tractarent.

Cap. XXVII. Si ergo incredibile est, vel ignorasse Apostolos plenitudinem prædicationis, vel non omnem ordinem Regulæ omnibus edidisse: videamus, ne forte Apostoli quidem simpliciter & plene, (2) Ecclesiæ autem suo vitio aliter acceperint, quam Apostoli proferebant. Omnia ista scrupulositatis incitamenta invenias prætendi ab hæreticis. Tenent correptas ab Apostolis Ecclesias (*Gal.* 3.): *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit?* & (*Gal.* 5.), *Tam bene currebatis, quis vos impediit?* Ipsumque principium (*Gal.* 1.), *Miror quod sic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam*, ad

(1) Hoc est, non solum verus, sed & sincerus, ac nequaquam ambagibus involutus.

(2) Hæretici, Gnostici potissimum, quos Tertull. hic urget, Ecclesias Apostolorum documenta aut non intellexisse, aut suo vitio aliter accepisse somniabant, exemplo ducto a Galatis, & a Corinthiis per Paulum correptis: quibus Tert. recte reponit: *Si correptas Ecclesias opponunt, credant emendatas*.

ad aliud Evangelium. Item ad Corinthios ſcriptum, quod eſſent adhuc carnales qui lacte educarentur; nondum idonei ad pabulum, qui putarent ſe ſcire aliquid, quando nondum ſcirent quemadmodum ſciri oporteret. Cum correptas Eccleſias opponunt, credant emendatas. Sed & illas recognoſcant, (1) de quarum fide, & ſcientia, & converſatione Apoſtolus gaudet, & Deo gratias agit: quæ tamen hodie cum illis correptis unius inſtitutionis jura miſcent.

Cap. XXVIII. Age nunc: Omnes erraverint; deceptus ſit & Apoſtolus de teſtimonio reddendo quibuſdam; nullam reſpexerit Spiritus ſanctus, uti eam in veritatem deduceret, ad hoc miſſus a Chriſto, ad hoc poſtulatus de Patre, ut eſſet Doctor veritatis; neglexerit officium Dei villicus, Chriſti Vicarius, ſinens Eccleſias aliter interim intelligere, aliter credere, quam ipſe per Apo-

(1) De fide quidem, & dilectione, quæ hic conversatio appellatur, commendat Apostolus Romanos, Ephesios, Philippenses; de scientia vero peculiariter Romanos, ad quos cap. 15. ait: *Quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia*.

Apoſtolos prædicabat: ecquid veriſimile eſt, ut tot ac tantæ in unam fidem erraverint? Nullus inter multos (1) eventus eſt unus exitus. Variaſſe debuerat error doctrinæ Eccleſiarum. Ceterum quod apud multos unum invenitur, non eſt erratum, ſed traditum. Audeat ergo aliquis dicere, illos erraſſe, qui tradiderunt?

Cap. XXIX. Quoquo modo (2) ſit erratum, tamdiu utique regnavit error, quamdiu hæreſes non erant. Aliquos Marcionitas & Valentinianos liberanda veritas exſpe-

(1) Male Rigaltius legit: *Eventus unus est: exitus variasse &c.* Sensus est: Non potuissent Ecclesiæ Catholicæ toto Orbe dispersæ in unam convenire Fidem, si aut non bene fuissent edoctæ, aut suo vitio Evangelium aliter accepiſſent. Si ergo apud multos eadem doctrina, hæc ab Apostolis, qui eam tradiderunt, dimanavit.

(2) Hoc est: Demus Gnosticis, primitivas Ecclesias omnes ex quavis causa erraſſe. Ergo usque ad Marcionitarum & Valentinianorum exortum erraverunt, & deviare a Deo permiſſæ sunt; quod absurdum. Idipsum nostri temporis Aristarchis poſſumus, ait Pamelius, optime respondere, qui hactenus erraſſe Ecclesiam adserere non verentur: *Si aliquos* Lutheranos, aut Calvinistas, aut Anabaptistas *liberanda veritas exspectabat &c.*

ſpectabat: interea perperam evangelizabatur, perperam credebatur tot millia millium perperam tincta, tot opera fidei perperam administrata, (1) tot virtutes, tot charifmata perperam operata, tot Sacerdotia, tot (2) ministeria perperam functa; tot denique martyria perperam coronata. Aut ſi non perperam, nec in vacuum; quale eſt (3) ut ante res Dei currerent, quam cujus Dei notum eſſet? ante Chriſtiani, quam Chriſtus inventus? ante hæreſis, quam vera doctrina? Sed enim in omnibus veritas imaginem antecedit: poſt rem ſimilitudo ſuccedit. Ceterum ſatis ineptum, ut prior in doctrina hæreſis habeatur; vel quoniam ipſa eſt, quæ futuras hæreſes cavendas prænuntiabat. Ad ejus doctrinæ Eccleſiam ſcriptum eſt, immo ipſa doctrina ad Eccleſiam ſcribit (Gal. 1.): *Et ſi Angelus de cælo aliter evangelizaverit citra quam nos, anathema ſit.* Cap.

(1) Virtutes & chariſmata hic, ſunt ſigna, & poteſtas edendi miracula, ac Spiritus Sancti dona.

(2) In codice Agobardi *myſteria*; hoc vero non bene cohæret.

(3) Primarium ac neceſſarium rectæ prædicationis ac Fidei fundamentum eſt notitia veri Dei, & veri Chriſti.

Cap. XXX. Ubi tunc Marcion, (1) Ponticus (2) nauclerus, Stoicæ studiosus? Ubi Valentinus Platonicæ sectator? Nam constat illos (3), neque adeo olim fuisse, Antonini fere Principatu, & in Catholicæ (4) primo doctrinam credidisse apud Ecclesiam Romanensem sub Episcopatu Eleutheri benedicti, donec ob inquietam semper eorum curiositatem (5), qua fratres quoque vitiabant, semel & iterum ejecti, Marcion (6) quidem cum ducentis sestertiis, quæ Eccle-siæ

(1) S. Epiphanius in Panario: *Marcion fuit genere Ponticus ex ea parte, quæ Helenopontus dicitur, oppido Sinope.*

(2) *Nauclerus*; Monachus anachoreta, & Episcopi Sinopensis filius fuit Marcion: ut tamen possibile sit, juxta Rhenanum, majores ejus naucleros exstitisse.

(3) Hoc est, non admodum antiquos, respectu Tertulliani; nam Eleutherus ab ann. Chr. 179. ad 194. Pontificatum tenuit. Tertullianus vero initio tertii seculi scribebat.

(4) Videlicet Ecclesiæ.

(5) In veteri exemplari: *Quam fratres quoque vitabant*; hoc est, eorum curiositatem etiam plebi Christianæ odiosam fuisse.

(6) Hæc Marcionis historia, & ducenta sestertia ab eo Ecclesiæ collata, cum his quæ ab aliis veteribus scripta sunt, non plane cohærent.

fiæ intulerat, novissime in perpetuum (1) discidium relegati, venena doctrinarum suarum disseminaverunt. Postmodum idem Marcion pœnitentiam confessus, cum conditioni datæ sibi occurrit, ita pacem recepturus, si ceteros quos perditioni erudisset, Ecclesiæ restitueret, (2) morte præventus est. Oportebat enim hæreses esse, nec tamen ideo bonum hæreses, quia eas esse oportebat. Quasi non & malum oportuerit esse. Nam & Dominum tradi oportebat; sed *Væ* traditori: ne quis etiam hinc hæreses defendat. Si & (3) Apellis stemma retractandum est, tam non vetus & ipse, quam Marcion institutor & præformator ejus: sed lapsus in feminam desertor (4) con-

(1) Vox *discidium* Tertulliano non insueta; sensus: omnino segregati.

(2) Videtur hic Tertullianus Marcionem confundere cum Cerdone, cui potius quadrant hæc, juxta Epiphanium.

(3) De Apelle S. Epiphanius hær. 43. *Non ille sanctus, & ab Apostolo commendatus, sed diversus . . . a quo Apelleciani. Hic Luciani discipulus, & Marcionis auditor fuit. Adversus magistrum, & adversus ipsam veritatem armasse se videtur.*

(4) Non quod continenter vixerit Marcio, profligatis enim erat moribus., sed quod nuptias pro-

continentiæ Marcionensis, ab oculis sanctissimi Magistri Alexandriam secessit. Inde post annos regressus non melior, nisi tantum quia jam non Marcionites, in alteram feminam impegit, illam virginem Philumenem (quam supra edidimus (1)) postea vero immane prostibulum & ipsam: cujus (2) energemate circumventus, quas ab ea didicit, Phaneroseis scripsit. Adhuc in seculo supersunt qui meminerint eorum, etiam proprii discentes & successores ipsorum, ne se posteriores negare possint. Quamquam & de operibus suis, ut dixit Dominus, revincuntur. Si enim Marcion Novum Testamentum a Vetere separavit, posterior est eo, quod separavit; quia separare non posset, nisi quod unitum fuit. Unitum ergo ante quam separaretur; postea separatum, posteriorem ostendit separatorem. Item Valentinus, aliter exponens & sine dubio emendans, hoc nomine quidquid emendat ut mendosum retro; anterius fuisse

prohiberet. Vid. lib. 1. adv. eumdem cap. 79.

(1) Cap. VI.

(2) Græca hæc vox, quæ in bonam, & malam partem sumitur, hic dæmoniacam vexationem Philumenes denotat.

fuisse demonstrat. Hos ut insigniores & frequentiores adulteros veritatis nominamus. Ceterum & (1) Nidigius nescio quis, & (2) Hermogenes, & multi alii, qui adhuc ambulant, pervertentes vias Dei, ostendant mihi ex qua auctoritate prodierunt. Si alium Deum prædicant, quomodo ejus Dei rebus, & litteris, & nominibus utuntur adversus quem prædicant? si eumdem, quomodo aliter? Probent (3) se novos Apostolos esse: dicant Christum iterum descendisse, iterum ipsum docuisse, iterum crucifixum, iterum mortuum, iterum resuscitatum: (4) sic enim Apostolos solet facere, dare illis præterea virtutem eadem signa edendi, quæ & ipse. Volo igitur & virtutes eorum proferri: nisi quod agnosco maximam virtutem eorum; qua Apostolos in perversum æmulantur; illi

(1) Nigidii errores refert, ac refellit Arnobius in libris contra Gentes. Hic gentilis philosophus, non hæreticus fuit.

(2) Alius ab eo, quem laudat Apostolus 2. Timoth. 1. Juxta Augustinum fuit Sabellianus, sive Praxeanus.

(3) Probent signis novam missionem.

(4) Locus hic corruptus. Rigaltius legit: *Sic enim Apostolus descripsit. Dare præterea virtutem &c.*

illi enim de mortuis vivos faciebunt, isti de vivis mortuos faciunt (1).

Cap. XXXI. Sed (2) ab excessu revertar ad principalitatem veritatis, & posteritatem mendacii disputandam, ex illius quoque parobolæ patrocinio, quæ bonum semen frumenti a Domino seminatum in primore constituit, avenarum autem sterilis feni adulterium ab inimico Diabolo postea superducit. Proprie enim doctrinarum distinctionem figurat, quia & alibi verbum Dei seminis similitudo est. Ita ex ipso ordine manifestatur, id esse Dominicum & verum, quod sit prius traditum: id autem extraneum & falsum, quod sit posterius immissum. Ea sententia manebit adversus posteriores quasque hæreses; quibus nulla constan-

(1) Gnosticis fortasse, Tertulliani tempore, accidit, quod Calvino contigisse testatur in ejus vita Bolsecus, ut scilicet de vivo mortuum reddiderit. Vide Bellarm. de notis Eccl. lib. 4. cap. 14. tom. 2. Controv.

(2) A digressione de Valentino, Marcione, aliisque hæreticis Apostolicis temporibus posterioribus. *Principalitatem* dicit quod statim a principio fuit; *posteritatem* quod postea subrepsit.

promovebunt. Ipſa enim doctrina eorum cum Apoſtolica comparata, ex diverſitate & contrarietate ſua pronuntiabit, neque Apoſtoli alicujus auctoris eſſe, neque Apoſtolici: quia ſicut Apoſtoli non diverſa inter ſe docuiſſent; ita & Apoſtolici non contraria Apoſtolis edidiſſent, niſi illi qui ab Apoſtolis deſciverunt, & aliter prædicaverunt. Ad hanc itaque formam provocabuntur ab illis Eccleſiis, quæ licet nullum ex Apoſtolis vel Apoſtolicis Auctorem ſuum proferant, ut multo poſteriores, quæ denique quotidie inſtituuntur: tamen in eadem fide conſpirantes, non minus Apoſtolicæ deputantur pro (1) conſanguinitate doctrinæ. Ita omnes hæreſes ad utramque formam a noſtris Eccleſiis provocatæ, probent ſe quaqua putant Apoſtolicas. Sed adeo nec ſunt: nec probare poſſunt quod non ſunt: nec recipiuntur in Pacem & Communicationem ab Eccleſiis quoquo modo Apoſtolicis: ſcilicet ob diverſitatem (2) ſacramenti nullo modo Apoſtolicæ.

Cap.

(1) Conſanguineæ sunt doctrinæ, quæ ab uno eodemque auctore tradita sunt, quasi ab uno parente.

(2) Sacramentum hic

 su-

Cap. XXXIII. Adhibeo (1) super hæc ipsarum doctrinarum recognitionem, quæ tunc sub Apostolis fuerunt, ab iisdem Apostolis & demonstratæ & ejeratæ. Nam & sic facilius traducentur: dum aut jam tunc fuisse deprehendentur; aut ex illis, quæ jam tunc fuerunt, semina sumpsisse: Paulus in prima ad Corinthios notat negatores & dubitatores resurrectionis. Hæc opinio propria Sadducæorum (2): partem ejus usurpat Marcion, & Apelles, & Valentinus, & si qui alii resurrectionem carnis infringunt. Et ad Galatas scribens, invehitur in observatores & defensores circumcisionis & legis: Hebionis hæresis est. Timotheum instruens, nuptiarum quoque interdictores suggillat: ita instituunt Marcion, & Apelles ejus secutor. Æque tangit eos, qui dicerent (3) factam

sumitur pro Fide, ac Religione Christiana, juxta Albaspinæum, non pro juramento, quod Fideles, antequam baptizarentur, in limine Ecclesiæ dicerent.

(1) Demonstratur hic, hæreses Tert. tempore exortas, ab Apostolis demonstratas, & damnatas.

(2) Non Cerinthi, ut videtur existimare S. Epiphanius hæresi 28.

(3) Hymenæus & Philetus, juxta Apostolum, *a veritate exciderunt, dicen-*

factam jam resurrectionem: id de se Valentiniani adseverant. Sed & cum genealogias indeterminatas nominat (1), Valentinus agnoscitur: apud quem (2) Æon ille nescio qui novi, & non unius nominis, generat e sua Charite Sensum & Veritatem; & hi æque procreant duos Sermonem & Vitam: dehinc & isti generant Hominem & Ecclesiam; estque hæc prima ogdoas Æonum. Exinde decem alii, & duodecim reliqui Æones miris nominibus oriuntur, in meram fabulam triginta Æonum. Idem Apostolus cum improbat elementis servientes (3), aliquid Hermogenis ostendit, qui materiam non natam introducens, Deo non nato eam comparat: & ita matrem

centes resurrectionem esse jam factam.

(1) 1. ad Timoth. 1. *Neque intenderent fabulis, & genealogiis indeterminatis, quæ quæstiones magis præstant, quam ædificationem*. Et c. 4. *Ineptas & aniles fabulas devita*. Hic Apostolus suggillat Hebræos, quorum magnum fuit genealogiæ studium post combustos ab Herode veteres eorum libros.

(2) Plura de Æonibus vid. infra in Catal. Hæret. subjectisque adnotation.

(3) Gal. 4 9. *Quomodo convertimini iterum ad infirma & egena Elementa?* In Epistola ad Colossenses 2. 8. Philosophiam Apostolus appellat *secundum Elementa Mundi*.

trem elementorum deam faciens, potest ei servire, quam Deo comparat. Joannes vero in Apocalypsi idolothyta edentes & stupra committentes jubetur castigare. Sunt & nunc alii (1) Nicolaitæ; (2) Cajana hæresis dicitur. At (3) in epistola eos maxime antichristos vocat, qui Christum negarent in carne venisse, & qui non putarent Jesum esse Filium Dei: illud Marcion, hoc Hebion vindicavit. Simonianæ autem magiæ disciplina Angelis (4) serviens, utique & ipsa inter idololatrias deputabatur, & a Pe-

(1) Clemens Alexandrinus lib. 2. Strom. de Gnosticis ait: *Dicunt se sequi Nicolaum, adducentes ejus viri aliquid literarum monumentis mandatum, sed ab eis detortum.*

(2) Cajanos affirmat Irenæus lib. 1. c. 35. Simonis Magi, & Carpocratis progeniem, patresque Valentinianorum. Hi Cain, Esau, Sodomitas, Core, Dathan, & Abiron, Judam Iscariotem, aliosque reprobos, ut suos fratres & auctores venerabantur.

(3) Testatur Hieronymus in Catal. Viror. Illustr. Joannem Apostolum Evangelium suum, adeoque & primam Epistolam *adversus Cerinthum, aliosque hæreticos, & maxime contra Hebionitarum tunc dogma consurgens* scripsisse.

(4) Malis Angelis Simoniani utpote magi inserviebant.

a Petro Apostolo in ipso Simone damnabatur.

Cap. XXXIV. Hæc sunt, ut arbitror, genera doctrinarum adulterinarum, quæ sub Apostolis fuisse ab ipsis Apostolis discimus: & tamen nullam invenimus institutionem inter tot diversitates perversitatum, quæ de Deo creatore universorum controversiam moverit. Nemo alterum Deum ausus est suspicari: facilius de Filio, quam de Patre hæsitabatur, donec Marcion, præter Creatorem, alium Deum solius bonitatis induceret: (1) Apelles creatorem Angelorum nescio quem gloriosum superioris Dei, faceret Deum Legis & Israelis, illum igneum affirmans: Valentinus Æonas suo spargeret, & unius Æonis vitium in originem deduceret Dei creatoris. His solis (2) & his primis revelata est veritas divinitatis; majorem scilicet dignationem & pleniorem gratiam a Diabolo

(1) Non primus Apelles Angelis adscripsit Creationem Mundi; primus auctor hujusce erroris, juxta Irenæum, Simon Magus. Idem dicas de Valentino non vere parenti Æonum.

(2) Sarcasmus lepidus; nam ironice hæc dicuntur.

lo consecutis, qui Deum sic quoque voluerit æmulari, ut de doctrinis venenorum (quod Dominus negavit) ipse faceret discipulos super magistrum. Eligant igitur sibi tempora universæ hæreses, quæ quando fuerint, dum non intersit quæ quando, dum de veritate non sint: utique quæ ab Apostolis nominatæ non fuerunt, sub Apostolis fuisse non possunt. Si enim fuissent, nominarentur & ipsæ, ut & ipsæ coercendæ. Quæ vero sub Apostolis fuerunt, in sua nominatione damnantur. Sive ergo eædem nunc sunt aliquanto expolitiores, quæ sub Apostolis rudes; habent suam exinde damnationem: sive aliæ quidem fuerunt, aliæ autem postea obortæ quiddam ex illis usurpaverunt, habendo cum eis consortium prædicationis, habeant necesse est etiam consortium damnationis, præcedente illo fine supradicto posteritatis; quo, etsi nihil de damnatitiis participarent, de ætate sola præjudicarentur, tanto magis adulteræ, quanto nec ab Apostolis nominatæ. Unde firmius constat, has esse, quæ adhuc tunc nuntiabantur futuræ.

Cap. XXXV. His definitionibus provocatæ a nobis & revictæ hæreses omnes (sive

(ſive quæ poſteræ , ſive quæ coætaneæ Apoſtolorum, dummodo diverſæ ; ſive generaliter , ſive ſpecialiter notatæ ab eis , dummodo prædamnatæ) audeant reſpondere & ipſæ aliquas ejuſmodi Præſcriptiones adverſus noſtram diſciplinam . Si enim negant veritatem ejus , debent probare illam quoque hæreſin eſſe, eadem forma revictam, qua ipſæ revincuntur ; & oſtendere ſimul, ubinam quærenda ſit veritas, quam apud illas non eſſe jam conſtat . Poſterior noſtra res non eſt : immo omnibus prior eſt . Hoc erit teſtimonium veritatis ubique occupantis principatum . Quod ab Apoſtolis utique non damnatur , immo defenditur ; hoc erit indicium proprietatis . Quam enim non damnant qui extraneam quamque damnaverunt, ſuam oſtendunt , ideoque & defendunt .

Cap. XXXVI. Age jam qui voles curioſitatem melius exercere in negotio ſalutis tuæ ; percurre Eccleſias Apoſtolicas : apud quas ipſæ adhuc Cathedræ Apoſtolorum ſuis locis (1) præſidentur ; apud quas ipſæ

(1) Sic vulgo ; melius in Exemplari Agobardi legitur : *Præsident*.

ipsæ authenticæ Litteræ eorum recitantur, sonantes vocem, & repræsentantes faciem uniuscujusque. Proxima est tibi Achaja? habes Corinthum. Si non longe es a Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Italiæ adjaces, habes Romam, (1) unde nobis quoque authoritas præsto est. Ista quam felix Ecclesia! (cui totam doctrinam (2) Apostoli cum sanguine suo profuderunt: ubi Petrus passioni Dominicæ (3) adæquatur: ubi Paulus Joannis exitu (4) coronatur: ubi Apostolus Joannes postea quam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur;) Videamus quid didicerit, quid docuerit, quid cum Africanis quo-

(1) Convincit locus hic hæreticos, secundum Priorium, qui universalem adimunt Pontifici Romano auctoritatem, ut intra Præfecti urbici jurisdictionem, quæ intra centum lapides claudebatur, adstringant.

(2) Petrus, & Paulus Apostolorum principes.

(3) Eusebius H. E. lib. 3. c. 1. *Petrus ad extremum, cum Romæ versaretur, capite deorsum statuto, sic enim perpeti cupiebat, cruci suffixus est*.

(4) Puta Baptistæ.

quoque Ecclesiis (1) contesserarit: Unum Deum novit Creatorem universitatis, & Christum Jesum ex Virgine Maria Filium Dei Creatoris, & carnis resurrectionem: Legem & Prophetas cum Evangelicis & Apostolicis litteris miscet, & inde potat fidem: (2) eam aqua signat, Sancto Spiritu vestit, Eucharistia pascit, martyrio exhortatur, & ita adversus hanc institutionem neminem recipit. Hæc est institutio non dico jam quæ futuras hæreses prænuntiabat, sed de qua hæreses prodierunt. Sed non fuerunt ex illa, ex quo factæ sunt adversus illam. Etiam de olivæ nucleo mitis & opimæ & necessariæ asper oleaster oritur: etiam de papavere (3) ficus gratissimæ & suavissimæ ventosa & vana caprificus exsurgit. Ita & hæreses de no-

(1) Id Tertull. in 4. adv. Marcion. libro, c. 5. *De Societate Sacramenti confœderantur*.

(2) Hoc est, baptizat, confirmat, Eucharistia pascit.

(3) Ficus pomum dicere etiam in Senatu Cato non dubitavit; postea inter J.Cons. hæsitatum fuit, an pomorum appellatione venirent ficus. Communiter *Grossi* dicuntur, quos hic Tertull. papaveres ob similitudinem appellat.

noſtro fructificaverunt, non noſtræ, degeneres veritatis grano, & mendacio ſylveſtres.

Cap. XXXVII. Si hæc ita ſe habent, ut veritas nobis adjudicetur, quicumque in ea Regula incedimus, quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo accepit: conſtat ratio propoſiti noſtri (1), definientis non eſse admittendos hæreticos ad ineundam de Scripturis provocationem, quos ſine Scripturis probamus ad Scripturas non pertinere. Si enim hæretici ſunt, Chriſtiani eſſe non poſſunt, non a Chriſto habendo quod de ſua electione ſectati hæreticorum nomine admittunt. Ita non Chriſtiani nullum jus capiunt Chriſtianarum Litterarum. Ad quos merito dicendum eſt, Qui eſtis? quando, & unde veniſtis? quid in meo agitis non mei? quo denique Marcion jure ſylvam meam cædis? qua licentia Valentine fontes meos tranſvertis? qua poteſtate Apelles limites meos commoves? Mea eſt poſſeſsio,

(1) In hoc Capite clariſſime oſtenditur, hæreticos tamquam a Scripturis alienos, sine Scripturis esse convincendos.

ſeſsio. Quid hic ceteri ad voluntatem veſtram ſeminatis & paſcitis? Mea eſt poſſeſsio: olim poſsideo: prior poſsideo: habeo origines firmas ab ipſis auctoribus, quorum fuit res. Ego ſum heres Apoſtolorum. Sicut caverunt teſtamento ſuo, ſicut fidei commiſerunt, ita teneo. Vos certe exheredaverunt ſemper & abdicaverunt, ut extraneos, ut inimicos. Unde autem extranei, & inimici Apoſtolis hæretici; niſi ex diverſitate doctrinæ, quam unuſquiſque de ſuo arbitrio, adverſus Apoſtolos aut protulit, aut recepit?

Cap. XXXVIII. Illic igitur & Scripturarum & expoſitionum adulteratio deputanda eſt, ubi diverſitas doctrinæ invenitur. Quibus fuit propoſitum aliter docendi, eos neceſsitas coegit aliter diſponendi Inſtrumenta doctrinæ. Alias enim non potuiſſent aliter docere, niſi aliter haberent per quæ docerent. Sicut illis non potuiſſet ſuccedere corruptela doctrinæ ſine corruptela Inſtrumentorum ejus: ita & nobis integritas doctrinæ non competiſſet ſine integritate eorum, per quæ doctrina tractatur. Etenim quid contrarium nobis in noſtris? quid de proprio intulimus, ut aliquid con-

trarium ei, quod esset in Scripturis deprehensum, detractione vel adjectione vel transmutatione remediaremus? Quod sumus, hoc sunt Scripturæ ab initio suo: ex illis sumus, antequam aliter fuit, antequam a vobis interpolarentur. Cum autem omnis interpolatio posterior credenda sit, veniens utique ex causa æmulationis; quæ neque prior neque domestica unquam est ejus, quod æmulatur: tam incredibile est sapienti cuique, ut nos adulterum stylum intulisse videamur Scripturis, qui sumus a principio & primi; quam illos non intulisse, qui sunt & posteri & adversi. Alius manu Scripturas; alius, sensus expositione intervertit. Neque enim si Valentinus integro Instrumento uti videtur, non callidiore ingenio, quam Marcion, manus intulit veritati. Marcion exerte & palam machæra, non stylo usus est: quoniam ad materiam suam cædem Scripturarum confecit (1). Valentinus autem pepercit: quoniam non ad materiam Scripturas, sed materiam

(1) Marcion de Veteri Testamento nihil recipiebat, & de novo quædam decerpserat, ac in duos libros descripserat, ex Evangelio Lucæ, rejectis aliis, & ex aliquibus epistolis Pauli Apo-

teriam ad Scripturas excogitavit; & tamen plus abstulit & plus adjecit, auferens proprietates singulorum quoque verborum, & adjiciens dispositiones non comparentium rerum.

Cap. XXXIX. Hæc sunt ingenia de Spiritalibus Nequitiæ, cum quibus luctatio est nobis, fratres, meritò contemplanda; fidei necessaria, ut Electi manifestentur, ut Reprobi detegantur. Et ideo habent vim, & in excogitandis instruendisque erroribus felicitatem non adeo mirandam, quasi difficilem, & inexplicabilem; cum de secularibus quoque Scripturis exemplum præsto sit ejusmodi facilitatis. Vides hodie ex Virgilio fabulam in totum aliam componi, materia secundum versus, versibus secundum materiam concinnatis. Denique (1) Hosidius Geta Medæam tragœdiam ex Virgilio plenissime

Apostoli, resecans inde quidquid suæ non conveniebat doctrinæ. *Machæra* porro, h. e. cultro pleraque resecuisse dicit, ut immanem cædem Scripturis ab ipso illatam ostenderet: eamque opponit stylo, quo verso veteres ad lituras utebantur.

(1) Pamelius legit *Ovidius*, cujus Medæa laudatur in libro de Oratoribus; additumque *Geta*, ut distinguatur a *Nasone*. Rigaltius retinet lectionem nostram, aitque Hosidium hunc fortasse fuisse illum, qui sub Claudio Consul fuit cum

sime exsuxit. Meus quidam propinquus (1) ex eodem poeta inter cetera styli sui otia Pinacem Cebetis explicuit. Homero-centones etiam vocari solent, qui de carminibus Homeri propria opera more centonario ex multis hinc inde compositis in unum sarciunt corpus. Et utique (2) fœcundior Divina litteratura ad facultatem cujusque materiæ. Nec periclitor dicere, ipsas quoque Scripturas sic esse ex Dei voluntate dispositas, ut hæreticis materias subministrarent, cum legam, oportere hæreses esse, quæ sine Scripturis esse non possunt.

Cap. XL. Sed (3) quæritur, a quo intellectus interpretetur eorum, quæ ad hæreses faciant? a Diabolo scilicet, cujus sunt partes intervertendi veritatem: qui ipsas

cum L. Vagellio. Medææ fragmentum edidit Scriverius in Collect. Veter. Tragicor.

(1) Quis fuerit propinquus ille Tertulliani, haud ignobilis forte Poeta, ignoratur.

(2) Sacras Scripturas esse thesaurum, in quarum *vel brevi dictione variam sententiarum vim, & immensas divitias invenire licet*, ut ait Chrysostomus hom. 3. in Genesim.

(3) Pro *Sed quæritur*, *Sequetur* in aliquibus edition. legitur, ex errore typothetarum.

psas quoque res Sacramentorum Divinorum in idolorum mysteriis æmulatur. Tingit (1) & ipse quosdam, utique credentes & fideles suos: (2) expiationem delictorum de lavacro repromittit: & si adhuc initiat (3) Mithræ, signat illic (4) in frontibus milites suos: celebrat & panis oblatio-

(1) Loquitur etiam Augustinus lib. 2. c. 10. adversus Parmenianum, & alibi, de Paganorum baptismo.

(2) August. adversus Cresconium lib. 2. c. 25. *Et ipsi non in nomine Sacerdotum suorum, sed Deorum, de quibus vana opinantur, se sanctificari putant*. Hic vero Rigaltius ex Cod. Agobardi legit *expositionem*, interpretaturque *depositionem*. Ita Cyprianus ep. ad Jubajanum, *peccata antiqua non exposuerit*, h. e. non deposuerit.

(3) Mithras, Persarum Deus. Ipsius mysteria apud Romanos celebrata fuisse perspicue colligitur tum ex Lampridio in vita Commodi cap. 9. tum ex D. Hieronymo in Epist. ad Lætam, qui Gracchum, urbis Romæ Præfectum, *specum Mithræ, & omnia ejus portentosa simulacra evertisse* tradit. Ambrosius epist. 12. *Quem Cælestem Afri, Mithram Persæ, plerique Venerem colunt, pro diversitate nominis, non pro Numinis varietate*.

(4) Illic, hoc est in castris Satanæ, in mysteriis Mithræ, Christiana Confirmatio æmulatur, immo & panis oblatio. Audi Justinum in 2. Apologia: *Quod namque Panis, & poculum Aquæ in Sacrificiis ejus, qui*

tionem : & imaginem resurrectionis inducit, & (1) sub gladio redimit coronam. Quid? quod & summum Pontificem in unis nuptiis statuit? Habet & virgines; habet & continentes. Ceterum si Numæ Pompilii superstitiones revolvamus, si sacerdotalia officia, insignia, & privilegia, si sacrificalia ministeria, & instrumenta, & vasa ipsorum sacrificiorum, ac piaculorum, & votorum curiositates consideremus; nonne manifeste Diabolus (2) morositatem illam Judaicæ legis imitatus est? Qui ergo ipsas res, de quibus Sacramenta Christi administrantur, tam æmulanter affectavit exprimere in negotiis idololatriæ; utique & idem & eodem ingenio gestiit, & potuit Instrumenta (3) quoque Divinarum rerum, & Sanctorum Christianorum, sensum de sen-

qui initiatur, ponatur, verbis quibusdam additis, aut certe scitis, aut cognoscere potestis,

(1) Quid sibi velit hoc *Sub gladio redimit Coronam*, explicat Tertullianus lib. de Corona militis, cap. 15. ubi dicit, *in mysteriis Mithræ æmulatum* quasi Martyrii mimum fuisse.

(2) *Morositatem*, hoc est, morum & rituum Judaicorum Scrupulositatem, juxta Rigalt.

(3) Apostolorum Acta & epistolas vocat *Instrumenta Ss. Christianorum*.

ſenſibus, verba de verbis, parabolas de parabolis, profanæ & æmulæ fidei attemperare. Et ideo, neque a Diabolo immiſſa eſſe ſpiritalia nequitiæ, ex quibus etiam hæreſes veniunt, dubitare quis debet; neque ab idololatria diſtare hæreſes, quum & auctoris, & operis ejuſdem ſint, cujus & idololatria. Deum aut fingunt alium adverſus Creatorem; aut ſi unicum Creatorem confitentur, aliter eum differunt, quam in vero eſt. Itaque omne mendacium, quod de Deo dicunt, quodammodo genus eſt idololatriæ.

Cap. XLI. Non omittam ipſius etiam converſationis hæreticæ deſcriptionem, quam futilis, quam terrena, quam humana ſit; ſine gravitate, ſine auctoritate, ſine diſciplina, ut fidei ſuæ congruens. In primis quis catechumenus, quis fidelis, incertum eſt: pariter adeunt, pariter audiunt, pariter orant: etiam Ethnici ſi ſupervenerint, (1) Sanctum canibus, & porcis margaritas, licet non veras, jactabunt. Simplicitatem volunt eſſe proſtrationem diſciplinæ; cujus penes nos curam, *Lenocinium*

(1) *Sanctum* hic denotat Eucharistiam.

nium vocant : pacem quoque passim cum omnibus miscent. Nihil enim interest illis, licet diversa tractantibus, dum ad unius veritatis expugnationem conspirent. Omnes tument; omnes scientiam pollicentur. Ante sunt perfecti catechumeni, quam edocti. Ipsæ (1) mulieres hæreticæ quam procaces! quæ audeant docere, contendere, exorcismos agere, curationes repromittere, forsitan & tingere. Ordinationes eorum temerariæ, leves, (2) inconstantes, nunc neophytos conlocant, nunc (3) seculo obstrictos, nunc apostatas nostros, ut gloria eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam facilius proficitur, quam in castris rebellium: ubi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector:

(1) Agit Tertullianus de Ponticis, præsertim Marcionitarum mulieribus hic; & lib. 1. c. 1. adversus Marcionem.

(2) Ordinationes Hæreticorum vagæ, & non ad Ecclesiarum certarum servitium, ac utilitatem: hinc inferius dicitur: *Alius hodie Episcopus*, *&c.*

(3) Hoc est, eos, qui præfectura aliqua apud Gentiles fungebantur, Curiales servos Reipublicæ.

ctor: hodie Presbyter, qui cras Laicus. Nam & Laicis sacerdotalia munera injungunt.

Cap. XLII. De verbi autem administratione quid dicam; cum hoc sit negotium illis, non Ethnicos convertendi, sed nostros evertendi? Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si adjacentibus elevationem operentur: quoniam & ipsum opus eorum non de suo proprio ædificio venit; sed de veritatis destructione. Nostra suffodiunt, ut sua ædificent. Adime illis Legem Moysi, & Prophetas; & Creatorem Deum, accusationem eloqui non habent. Ita fit ut ruinas facilius operentur stantium ædificiorum, quam exstructiones jacentium ruinarum. Ad hæc solummodo opera humiles & blandi & submissi agunt. Ceterum nec suis Præsidibus reverentiam noverunt. Et hoc est quod schismata apud hæreticos fere non sunt: quia cum sint, (1) non parent. Schisma est unitas ipsis. Mentior, si non etiam a regulis suis variant inter se, dum unusquisque

(1) Sunt quidem apud hæreticos Schismata, sed ea minus advertimus, ob communem ipsis nobiscum discordiam.

quisque proinde suo arbitrio modulatur quæ accepit: quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille qui tradidit. Agnoscit naturam suam & originis suæ morem, professus rei. Idem licuit Valentinianis quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innovare. Denique penitus inspectæ hæreses omnes, in multis cum auctoribus suis dissentientes deprehenduntur. Plerique nec Ecclesias (1) habent, sine matre, sine sede, orbi fide, extorres: sine lare vagantur.

Cap. XLIII. Notata sunt etiam commercia hæreticorum cum (2) Magis quampluribus, cum Circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. *Quærite, & invenietis*, ubique meminerunt. Adeo & de genere conversationis qualitas fidei æstimari potest: doctrinæ (3) index disciplina (4) est: Negant Deum

(1) Habebant, sed admodum paucas, & apostaticas, non Apostolicas.

(2) Vetustiores hæretici, ut Simoniani, Gnostici, Carpocratiani, magia infames fuerunt.

(3) Aliqui legunt *Judex*, quod heic idem sonat, ac *index*.

(4) Disciplina in hoc Auctore semper pro rebus

Deum timendum. Itaque libera sunt illis omnia & soluta. Ubi autem Deus non timetur, nisi ubi non est? Ubi Deus non est, nec veritas ulla est. Ubi veritas nulla est, merito & talis disciplina est. At ubi Deus, ibi metus in Deum, qui est initium sapientiæ. Ubi metus in Deum, ibi gravitas honesta, & (1) diligentia adtonita, & cura sollicita, & (2) adlectio explorata, & communicatio (3) deliberata, & promotio emerita, & subjectio religiosa, & apparitio devota, & processio modesta, & Ecclesia unita, & Dei omnia.

Cap. XLIV. Proinde hæc pressioris apud nos testimonia disciplinæ ad probationem veritatis accedunt: a qua devertere nemini expedit, qui meminerit futuri judicii: quo omnes necesse est apud Christi tri-

bus fidei, Sacramentis, aut eorum usu, ritibus & ceremoniis, nonnumquam etiam pro ipsamet fide usurpatur.

(1) *Diligentia adtonita*, quæ semper timet, ne quid peccet.

(2) Mores explorabantur eorum, qui Clero adoptabantur.

(3) Communicationem intelligit, orationis, conventus &c. ad eam non admittebantur, nisi deliberatione prius habita probatissimi.

tribunal adstare, reddentes rationem, in primis ipsius fidei. Quid ergo dicent, qui illam stupraverint adulterio hæretico virginem traditam a Christo? Credo allegabunt, nihil unquam sibi ab illo vel ab Apostolis ejus, de sævis & perversis doctrinis futuris prænuntiatum, & de cavendis abominandisque præceptum. Agnoscant suam potius culpam, quam illorum, qui nos tanto ante præstruxerunt. Adjicient preterea multa de auctoritate cujusque doctoris hæretici, illos maxime doctrinæ suæ fidem confirmasse, mortuos (1) suscitasse, debiles reformasse, futura significasse, uti merito Apostoli crederentur. Quasi nec hoc scriptum sit, venturos multos, qui etiam virtutes maximas ederent, ad fallaciam muniendam corruptæ prædicationis. Itaque (2) veniam merebuntur; qui vero memores Dominicarum, & Apostolicarum denunciationum in fide integri steterint, credo de venia periclitabuntur, respondente Domino: Prænuntiaveram plane futuros fal-

(1) Hæretici Magos, circulatoresque imitati, non miracula, sed miraculorum simulacra edebant, ut discipulos deciperent.

(2) Ironice hoc dictum, ut & sequentia.

fallaciæ magiſtros in meo nomine, & Prophetarum & Apoſtolorum etiam; & Diſcentibus meis eadem ad vos prædicare mandaveram; ſemel Evangelium, & ejuſdem Regulæ doctrinam Apoſtolis meis delegaveram, ſed quum vos non crederetis, libuit mihi poſtea aliqua inde mutare. Reſurrectionem promiſeram etiam carnis: ſed recogitavi ne implere non poſſem. Natum me oſtenderam ex virgine: ſed poſtea turpe mihi viſum eſt. Patrem dixeram, qui solem & pluvias facit: ſed alius me Pater melior adoptavit. Prohibueram vos aurem accommodare hæreticis: ſed erravi. Talia capit opinari eos, qui exorbitant, & fidei veritatis periculum non cavent.

Cap. XLV. Sed nunc quidem generaliter actum eſt a nobis adverſus hæreſes omnes, certis & juſtis & neceſſariis Præſcriptionibus repellendas a conlatione Scripturarum. De reliquo, ſi Dei gratia annuerit, etiam ſpecialiter quibuſdam reſpondebimus. Hæc in fide veritatis ci ... legentibus pax & gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti in æternum.

CONTRA HÆRETICOS EXPLICIT.

CA-

CATALOGUS HÆRETICORUM.

Sequentia non leguntur in vetustissimo Codice Agobardi, in quo post verba in æternum, *additur* contra Hæreticos explicit (1).

QUorum (2) Hæreticorum, ut plura præteream, pauca perstringam. Taceo enim Judaismi hæreticos (3); Dositheum, inquam, Samaritanum, qui primus ausus est Prophe-

(1) Magna est controversia inter Criticos, num quem heic subjicimus Catalogum Hæreticorum fœtus sit potius dicendus Tertulliani nostri, an alterius ejusdem ævi Scriptoris. Sunt qui stilum in eo Tertullianeum agnoscant, ut Rigaltius; sunt qui negent. Adfirmantibus præsto est Augustinus, qui libro de Hæresibus, hær. 86. de nostro asserit, Montanistas priusquam eorum fieret discipulus prostravisse; quod eum in alio Opere fecisse non apparet. Quidquid de hoc sit, certum est, Opusculum Tertulliano coævum, nam desinit in Praxea: ab Augustino fortasse lectum, ac Tertulliano tributum: & ab Hieronymo in tractatu adversus Luciferianos

phetas, quasi non in Spiritu Sancto locutos, repudiare. Taceo Sadducæos, qui ex hujus erroris radice surgentes, ausi sunt ad hanc hæresim etiam resurrectionem carnis negare. Prætermitto Pharisæos, qui additamenta quædam Legi adstruendo a Judæis divisi sunt: unde etiam hoc accipere ipsum, quod habent nomen, digni fuerunt; cum his etiam Herodianos, qui Christum Herodem esse dixerunt.

Cap. XLVI. Ad eos me converto, qui ex Evangelio hæretici esse voluerunt; ex quibus est primus omnium *Simon* Magus, (1) qui in Actis Apostolorum condignam meruit ab Apostolo Petro justamque sen-ten-

nos excerptum; Quare non incongruum putamus heic illud addere.

(2) Hæc videntur addenda post illa præcedentis Capitis verba: *quibusdam respondebimus*.

(3) Vide Hieronymum lib. adversus Luciferianos, heic, & per totum opusculum.

(1) Primum Hæreticum statuunt quidam cum Alexandro Patriarcha Alexandriæ, Athanasio, ac Hieronymo, Judam Iscariotem, appellantque Sacramentariorum principem, ut qui, cum dixisset Dominus se in cibum carnem daturum suam, scandalum passus respondit, durum esse hunc sermonem, & abiit. Sic interpretatur Chrysosto-mum

K

tentiam. Hic ausus est summam se dicere virtutem, id est, summum Deum: mundum autem ab angelis suis institutum: a dæmone se oberrante (1) quid esset sapientia, descendisse quærendum apud Judæos: se in phantasmate Dei non passum, sed esse quasi passum. Post hunc (2) *Menander* discipulus ipsius, similiter magus, eadem dicens quæ Simon ipse: quidquid se Simon dixerat, hoc se Menander esse dicebat, negans habere posse quemquam salutem, nisi in nomine suo baptizatus fuisset. Secutus est post hæc & *Saturninus* (3), & hic simili-

mus hom. 46. in Joannem. Noster cum Irenæo, Hygino, Epiphanio, Anonymo a Sirmondo, sub nomine Prædestinati edito, aliisque, incipit a Simone.

(1) Lege cum Rigaltio: *Ad oves oberrantes se, qui esset sapientia, descendisse quærendum, apud Judæos se in phantasmate &c.*

(2) Simonem magum plura effutivisse perhibent, æonumque & pleromatis vocabula induxisse; ejus vero primarium dogma fuit, Spiritum Sanctum emi pecunia posse. Simoniani usque ad Seculi tertii exitum Ecclesiam perturbarunt.

(3) Saturninus, vel Saturnilius, sub Trajano aut Adriano Imperatore Antiochiæ hæresim disseminavit.

militer dicens, Innaſcibilem virtutem, id eſt Deum, in ſummis & illis infinitis partibus & in ſuperioribus manere; longe autem diſtantes ab hoc angelos inferiorem mundum feciſſe; & quia ſplendor quidam luminis deſurſum in inferioribus refulſiſſet, ad ſimilitudinem illam ſuperiorem propter illius luminis angelos hominem inſtituere, angelos curaſſe: hunc ſuper terram jacuiſſe reptantem: cujus lumen illud, & virtutem miſericordiam, ſcintillam ſalvam eſſe, cetera hominis perire. Chriſtum in ſubſtantia corporis non fuiſſe, & phantaſmate tantum quaſi paſſum fuiſſe: Reſurrectionem carnis nullo modo futuram eſſe. Poſtea *Baſilides* (1) hæreticus erupit; hic eſſe dicit ſummum Deum nomine Abraxan, ex quo mentem creatam, quam græce νοῦν appellat; Inde Verbum; Ex illo providentiam; ex providentia virtutem, & ſapientiam; Ex ipſis inde Principatus, & Poteſtates, & Angelos factos; deinde infinitas Angelorum editiones & probolas: Ab iſtis Angelis

(1) Baſilides, ut Saturninus, Menandri diſcipulus, Alexandrinam urbem, totamque Ægyptum ſuis replevit erroribus.

gelis trecentos sexaginta quinque cælos institutos, & Mundum in honore Abraxæ (1), cujus nomen hunc in se habebat numerum computatum .. In ultimis quidem angelis, & qui hunc fecerunt Mundum, novissimum ponit Judæorum Deum, id est, Deum Legis & Prophetarum; quem Deum negat, sed angelum dicit: Huic sortito obtigisse semen Abrahæ, atque ideo hunc de terra Ægypti filios Israel in terram Chanaan transtulisse. Hunc turbulentiorem præ ceteris angelis, atque ideo & seditiones frequenter & bella concutere, sed & humanum sanguinem fundere: Christum autem, non ab hoc, qui fecerit mundum, sed ab illo Abraxa missum venisse in phantasmate: sine substantia carnis fuisse: hunc passum a Judæis non esse, sed vice ipsius Simonem crucifixum esse; unde nec in eum credendum esse, qui sit crucifixus: ne quis confiteatur in Simonem credidisse. Martyria negat esse facienda: Carnis resurrectionem graviter impugnat, negans salutem cor-

(1) ΑΒΡΑΞΑΣ, vel ΑΒΡΑΣΑΞ, juxta Græcorum computandi modum numerum CCCLXV. constituit.

corporibus repromiſſam. Alter hæreticus *Nicolaus* (1) emerſit; hic de ſeptem Diaconis, qui in Actis Apoſtolorum adlecti ſunt, fuit: Hic dicit tenebras in concupiſcentia luminis, & quidem fœda & obſcena, fuiſſe: ex hac permixtione pudor eſt dicere quæ fœtida & immunda ſunt.

Cap. XLVII. Æones enim refert quoſdam turpitudinis natos, & complexus, & permixtiones execrabiles, obſcenaſque (2) conjunctas, & quædam ex ipſis adhuc turpiora: natos præterea dæmones, & deos, & ſpiritus ſeptem, & alia ſatis ſacrilega pariter & fœda, quæ referre erubeſcimus, & jam præterimus. Satis eſt nobis, quod totam iſtam hæreſim Nicolaitarum Apocalypſis Domini graviſsima ſententiæ auctoritate damnavit, dicendo (*Apoc.* 2. 6.): *Quia hoc tenes, odiſti*

(1) Nicolaus Antiochenus unus ex VII. primis Diaconibus communionem mulierum vel docuit, vel aliis docendi anſam ſuo aliquo effato præbuit. Ignatius tamen martyr in ſua Epist. ad Trallianos ait, Nicolaitas falsum nomen Nicolai Diaconi uſurpaſſe. A Nicolaitis prodiere Gnostici, Ebionitæ, Epiphanii, Stratiotici, Levitici, aliæque pestes Ecclesiæ.

(2) H. e. conjunctiones: vide Hieron. advers. Luciferianos.

odisti doctrinam Nicolaitarum, quam & ego odi. Accesserunt his hæretici etiam illi, qui *Ophitæ* (1) nuncupantur; nam Serpentem magnificant in tantum, ut illum etiam ipsi Christo præferant. Ipse enim, inquiunt, scientiæ nobis boni & mali originem dedit; Hujus animadvertens potentiam & majestatem Moyses, inquiunt, æreum posuit serpentem: & quicumque ipsum aspexerunt, sanitatem consecuti sunt. Ipse, ajunt præterea, Christus in Evangelio suo imitatur serpentis ipsius sacram potestatem, dicendo (*Jo*:3.14.): *Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis*: Ipsum introducunt ad benedicenda Eucharistia sua. Sed tota istius erroris & scena & doctrina inde fluxit; Dicunt enim de illo summo primario Æone complures alios æones exstitisse inferiores, omnibus tamen istis æonem antistare, cujus sit nomen Jaldabaoth: Hunc autem conceptum esse ex altero æone æonibus inferioribus permixto: seque postea, cum in superiora voluisset

(1) Nicolaitarum etiam soboles Ophitæ, sive Serpentini, circa annum Christi CL. surrexerunt.

luisset eniti, gravitate materiæ permixta sibi, non potuisse ad superiora pervenire, in medietate relictum extendisse totum, effecisse sic cælum. Jaldabaoth (1) tamen inferius descendisse, & fecisse sibi filios septem; quem occlusisse superiora dilatatione; ut quia angeli, quæ superiora essent, scire non possent, ipsum solum Deum putarent. Virtutes igitur illas & Angelos inferiores hominem fecisse; & quia ab infirmioribus & mediocribus virtutibus institutus esset, quasi vermem jacuisse reptantem. Illum vero æonem, ex quo Jaldabaoth processisset, invidia commotum, scintillam quamdam jacenti homini immisisse, qua excitatus per prudentiam saperet, & intelligere posset superiora. Sic rursum Jaldabaoth istum in indignationem conversum ex semetipso edidisse virtutem, & similitudinem serpentis: & hanc fuisse virtutem

(1) De Jaldabaoth sic Epiphanius hæresi 25. *Alii a prædictis Jaldabaoth potissimum venerantur, asserentes esse primogenitum Barbelonis, adeoque tribuendum ipsi honorem, ut ajunt, quoniam multa detexit; unde libros quosdam sub Jaldabaoth nomine circumferunt*. Nomina hæc e linguis Orientalibus sunt petita, ut patet.

tem in paradiso, id est, istum fuisse serpentem, cui Eva quasi filio Dei crediderat. Decerpsit, inquiunt, de fructu arboris, atque ideo generi humano scientiam bonorum & malorum contribuit. Christum autem non in substantia carnis fuisse: salutem carnis sperandam omnino non esse. Nec non etiam erupit alia quoque hæresis, quæ dicitur *Cainæorum* (1). Et ipsi enim magnificant Cain, quasi ex quadam potenti virtute conceptum, quæ operata sit in ipso; Nam Abel ex inferiore virtute conceptum, procreatum, & ideo (2) inferiorem repertum. Hi, qui hoc adserunt, etiam Judam proditorem defendunt, admirabilem illum & magnum esse memorantes propter utilitates, quas humano generi contulisse jactatur. Quidam enim ipsorum gratiarum actionem Judæ propter hanc causam reddendam putant. Animadvertens enim, inquiunt, Judas, quod Christus vellet veritatem subver-

(1) Cainæi, vel Caiani, iidem sunt mutato nomine, ac Nicolaitæ, juxta Tertullianum. Vide supra Capite 33. pag. 196. not. 2.

(2) Hieronymus habet in Indiculo: *Illum esse occisum*.

vertere, tradidit illum, ne ſubverti veritas poſſet. Et alii ſic contra diſputant & dicunt: Quia poteſtates hujus Mundi nolebant pati Chriſtum, ne humano generi per mortem ipſius ſalus pararetur, ſaluti conſulens generis humani, tradidit Chriſtum, ut ſalus, quæ impediebatur per virtutes, quæ obſiſtebant, ne pateretur Chriſtus, impediri omnino non poſſet: & ideo per paſsionem Chriſti non poſſet ſalus humani generis retardari. Sed & illa hæreſis proceſsit, quæ dicitur *Sethoitarum*. Hujus (1) perverſitatis doctrina hæc eſt: Duos homines ab angelis conſtitutos, Cain & Abel; propter hos magnas inter angelos contentiones & diſcordias exſtitiſſe; ob hanc cauſam, illam (2) Virtutem, quæ ſuper omnes virtutes eſſet, quam matrem pronuntiant, dum Abel interfectum dicerent, voluiſſe concipi & naſci hunc Seth loco Abelis, ut

(1) Sethoitæ, aut Sethiani, Ophitarum ſurculus, in Achaja fortaſſe ſecundo exeunte ſeculo orti ſunt, ex Judæis potiſſimum, quorum aliquos Sethum veneratos, auctor est Auguſtinus de hæres. hær. 19.

(2) In Indiculo Hieronymi dicitur Trivirtus.

ut evacuarentur angeli illi, qui duos priores illos homines condidissent; dum hoc semen mundum moritur & nascitur. Permixtiones enim dicunt angelorum & hominum iniquas fuisse: ob quam causam, illam Virtutem, quam (sicut diximus) pronuntiant matrem, ad vindictam etiam cataclysmum inducere, ut & illud permixtionis semen tolleretur: & hoc solum semen, quod esset purum, integrum custodiretur. Sed enim illos, qui seminis illos prioris instituissent, occulte & latenter, & ignorante illa matre, Virtute, cum illis octo animabus in arcam misisse etiam semen Cham, quo semen malitiæ non periret, sed cum ceteris conservatum, & post cataclysmum terris redditum, exemplo ceterorum excresceret, & effunderetur, & totum orbem & impleret & occuparet. De Christo autem sic sentiunt, ut dicant illum tantummodo Seth, & pro ipso Seth ipsum fuisse.

Cap. XLVIII. *Carpocrates* (1) præterea hanc

(1) De tempore, quo Carpocrates floruit, non convenit inter Eruditos: licet autem tam Tertullianus, quam Catalogi Scriptor de illo ante Cerinthum, qui primo seculo vixit, loquantur, &

hanc tulit ſectam; Unam eſſe dicit Virtutem in ſuperioribus principalem: ex hac prolatos Angelos; atque virtutes: quos diſtantes longe a ſuperioribus virtutibus, mundum iſtum in inferioribus partibus condidiſſe; Chriſtum non ex Virgine Maria natum, ſed ex ſemine Joſeph, hominem tantummodo genitum, ſane præ ceteris (1) juſtitiæ cultu, vitæ integritate meliorem: hunc apud Judæos paſſum: ſolam animam ipſius cælo receptam, eo quod & firmior & robuſtior ceteris fuerit: ex quo colligeret,

& Prædestinatus ejus errores in insula Cypri a Barnaba Apostolo damnatos afferat: vero tamen similius cum Eusebio post Irenæum sub Adriano Imperatore constituendus est. Is Cephalene, vel potius Alexandriæ ortus, magicisque mysteriis initiatus, communionem docuit mulierum, omnisque impudicitiæ una cum Marcellina quadam perditis femina moribus magister fuit. Gnosticorum parens ab eodem Eusebio dicitur: non constat vero, num idem Carpocrates auctor sit Carpocratianorum, & Gnosticorum: omnia certe flagitia, quæ illis, his quoque a Veteribus tribuuntur.

(1) In Indiculo Hieronymi: *Habuisse autem illum spiritum prophetalem*.

angelis atque virtutibus ; nam esse illum usque adeo Christo meliorem , ut apator sit , ametor sit , agenealogetus sit , cujus neque initium, neque finis comprehensus sit, aut comprehendi possit. Sed post hos omnes etiam (1) *Praxeas* quidam hæresim introduxit, quam (2) *Victorinus* corroborare curavit ; hic Deum Patrem omnipotentem Jesum Christum esse dicit : hunc crucifixum passumque contendit & mortuum ; præterea se ipsum sibi sedere ad dexteram suam , cum profana & sacrilega temeritate proponit.

(1) Praxeas sub Victore Pontifice, vel Zephyrino docuit , Deum Patrem passum esse , Personarum distinctionem in Trinitate non cognoscens ; quare Patropassianorum fuit antesignanus. Optatus lib. 1. ait illum a Zephyrino damnatum.

(2) De hoc Victorino nihil apud alios Scriptores.

EXPLICIT.

ARGUMENTUM

LIBRI DE PRÆSCRIPTIONIBUS ADVERSUS HÆRETICOS

I. NOn oportet admirari de hæresibus, eo quod prænunciatæ fuerint.

II. Abominandas potius & præcavendas, tamquam mortem æternam adferentes.

III. Neque scandalizari quemquam oportere, si insignes viri lapsi fuerint; non enim ex personis probatur fides, sed ex fide personæ.

IV. Quin potius memores simus tam Dominicarum quam Apostolicarum litterarum, quæ futuras hæreses prænunciarunt, & fugiendas præfinierunt.

V. Non modo dissensionum & schismatum, sed etiam ipsarum hæreseon nomina.

VI. Quippe cum epistola ad Titum Apostolus hæreticum describens, *hæreses* dictas insinuet Græca voce ex interpretatione *electionis*, qua quis sive ad instituendas, sive ad suscipiendas eas, utitur.

VII. Ipsas denique hæreses, quum a Philosophia subornentur, eo & curiositatis nomine etiam caveri oportere ab Apostolo præscriptum.

VIII. Nil autem obstare illud, *Quærite & invenietis*: id enim dictum ad eos, quibus nondum agnitus Christus.

IX. Nobis autem, qui jam credidimus, aliud non quærendum.

X.

X. Alioqui si semper quærimus ; numquam inveniemus, numquam credemus.

XI. Nemo enim quærit, nisi qui aut non habuit, aut perdidit.

XII. Si tamen adhuc quærendum sit, non apud hæreticos, ad quos vetamur accedere: sed in nostro, a nostris, & de nostro quæramus.

XIII. Regulam enim (seu Symbolum) fidei nobis præscriptam, ut jam hinc, quid credamus, profiteamur.

XIV. Hanc a Christo institutam nullas apud nos habere quæstiones, nisi quas hæreses inferunt, & quæ hæreticos faciunt.

XV. Non admittendos hæreticos ad ullam de Scripturis disputationem.

XVI. Primum, quod fides nostra obsequium Apostolo debeat, disputationem prohibenti.

XVII. Deinde quod nihil proficiat congressio Scripturarum: quum hæreses quasdam non recipiant: & si quas recipiant, adjectionibus & detractionibus intervertant, aut non recipiant integras, & si aliquatenus integras, diversas expositiones comminiscantur.

XVIII. Ille etiam, cujus causa in congressum Scripturarum descendis, incertior discedet, de pari altercatione negandi & defendendi.

XIX. Illud itaque solum disputandum, quibus competat fides, cujus sint Scripturæ, a quo, per quos, & quibus sit tradita disciplina, qua Christiani fiunt.

XX. Atqui a Christo unam ejusdem fidei doctrinam Apostolis traditam, qui eam Nationibus promulgaverunt, & Ecclesias apud unamquamque civitatem condiderunt, a quibus ceteræ

Ecclesiæ quotidie mutuantur ut Ecclesiæ fiant: ita ut tot ac tantæ Ecclesiæ, una sit illa ab Apostolis prima, ex qua omnes.

XXI. Hanc itaque dirigit alteram Præscriptionem: Non alios recipiendos prædicatores, quam quos Christus instituit; & proinde eam doctrinam recipiendam, id sine dubio tenentem, quod Ecclesia ab Apostolis tam viva voce quam per epistolas, Apostoli a Christo, Christus a Deo suscepit: hoc itaque testimonium veritatis doctrinæ nostræ, quod cum Ecclesiis Apostolicis communicemus.

XXII. Apostolos autem (quidquid in contrarium soleat dicere diversa pars) omnia & scisse & tradidisse, quibus & omnes Scripturas edisserere dignatus est: & Spiritum Sanctum misit, qui eos deduceret in omnem veritatem.

XXIII. In Petro enim non reprehensam ignorantiam aliquam a Paulo, sed conversationem.

XXIV. Idque pro temporibus, personis, & caussis.

XXV. Neque vero occultum aliquod Evangelium prædicasse Apostolos.

XXVI. Quamquam non passim, nec inconsiderate omnibus.

XXVII. Unam etiam Regulam fidei eos instituisse, tam ad Ecclesias correptas postea emendatas, quam ad eas quas commendarunt.

XXVIII. Quod autem apud multos unum invenitur, non censeri erratum, sed traditum.

XXIX. Hæreses potius errasse, quæ vera doctrina sunt posteriores.

XXX. Marcionem enim, & Valentinum, in Catholicam primo doctrinam apud Ecclesiam Romanam sub Episcopatu Eleutheri credidisse; do-

donec ob inquietam curiositatem semel & iterum ejecti, novissime in perpetuum discidium relegati, venena doctrinarum suarum disseminarunt. Atque idem de aliis judicium: qui virtutibus, & miraculis novos se Apostolos esse probare nequeunt.

XXXI. Id itaque esse verum, & Dominicum, quod prius sit traditum; falsum, quod posterius.

XXXII. Si interim quædam sint hæreses jam inde ab ætate Apostolica: præscribendum uti evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, aut Apostolicis viris habeat antecessorem, quemadmodum Smyrnæorum, & Romanorum Ecclesia; quod quum probare non possint, in communicationem non recipiantur.

XXXIII. Quid? quod jam tum ab Apostolis, & demonstratæ, & ejeratæ fuerint; ex quibus, & reliquas hæreses omnes sua semina sumpsisse.

XXXIV. Atque adeo, quum habeant cum illis consortium suæ prædicationis, habère etiam damnationis consortium, maxime quum ab Apostolis prænunciatæ fuerint.

XXXV. Nullam autem e contrario dictarum Præscriptionum competere adversus nostram disciplinam.

XXXVI. Percurrenti enim Ecclesias Apostolicas, apud quas adhuc ipsæ Cathedræ Apostolorum suis locis præsident, & inter eas Romanam, unde nobis quoque auctoritas præsto est (ubi Petrus, & Paulus coronati), constabit eam-

dem

dem ab Apostolis suam potasse fidem : per quam aqua signat, Spiritu Sancto vestit, Eucharistia pascit...

XXXVII. Quum igitur iis veritas adjudicetur; quicumque in ea Regula incedimus, quam Ecclesia ab Apostolis accepit; constare propositum suum, non esse admittendos hæreticos ad ineundam de Scripturis provocationem.

XXXVIII. Maxime quum illis non possit succedere corruptela doctrinæ sine corruptela instrumentorum, deprehensa in Scripturis detractione, vel adjectione, vel transmutatione, & interpolatione, qua alius manu scripturas, alius sensu expositiones intervertit.

XXXIX. In eo comparandi illis, qui Virgiliocentonas & Homerocentonas composuisse leguntur.

XL. Fieri hæc autem eodem diaboli instinctu, qui ipsas quoque res Sacramentorum divinorum in Idolorum mysteriis æmulatur.

XLI. Non omittendam denique; qua contra eos præscribamus, ipsius etiam hæreticæ conversationis descriptionem.

XLII. In verbi quoque administratione negotium illis esse, non Ethnicos convertendi, sed Nostros evertendi.

XLIII. Notata etiam fuisse eorum commercia cum Magis, Circulatoribus, Astrologis, Philosophis, ut adeo doctrinæ ipsorum non veræ index sit disciplina non bona.

XLIV. Postremo, si forte Præscriptionibus his non moveantur, ad futuri judicii metum & hæreticos provocat, & eos qui aures hæreticis accommodant.

dum, non ab angelis factum; & quia ſcriptum ſit: Nemo diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſervus ſuper Dominum. Legem etiam proponit, ſcilicet ad excludendum Evangelium, & vindicandum Judaïſmum (1).

Cap. XLIX. *Valentinus* (2) autem hæreticus multas introducit fabulas; has ego circumducens breviter expediam. Introducit enim Pleroma & (3) Æones triginta: exponit autem hos per ſyzygias, id eſt conjugationes quaſdam. Nam dicit in primis;

(1) Hieronymus in Indiculo: *Carpocras, Cerinthus, & Hebion. Hi tres sibi successerunt docentes omnia secundum Legem, circumcidi, observare Sabbata & dies festos Judaicos: Christus enim hæc omnia observavit: Sufficere dicentes, ita esse Doctorem, ut Magistrum.*

(2) Valentinus Platonicus in Ægypto primum docuit sub Antonino, deinde Romam venit sub Pontifice Hygino; unde, teste Tertulliano de Præscript. cap. 30. una cum Marcione magistro suo semel & iterum ejectus, noviſſime in perpetuum diſſidium relegatus est.

(3) *Pleroma* est plenitudo. *Æones* in veteri Testamento secula denotant; apud Valentinianos vero, aliosque priorum seculorum Dogmatistas homines, vel generationes. Æonum primus *Proon*, seu præexistens, & *Bythos*, sive profunditas, dicebatur incognitus per plura

mis, esse Bython & Silentium: ex his processisse semen, mentem, & veritatem; ex quibus erupisse verbum & vitam: de quibus rursum creatum Hominem, & Ecclesiam. Sed enim ex his quoque processisse duodecim æonas; de Sermone autem & Vita, æonas alios decem: hanc esse æonum triacontada, quæ fit in Pleromate ex ogdoade, & decade, ac dyodecade. Tricesimum autem æonem, Bython illum videre voluisse, & ad videndum illum ausum esse in superiora Pleromatis conscendere. Et quoniam ad magnitudinem ipsius videndam capax non fuit, in defectione fuisse, & pene dissolutum esse, nisi quia missus ad constabiliendum illum ille, quem appellant Horon, (1) confirmasset illum dicto Jao; hoc pronuntiatio appellat. Istum

ra secula fuisse cum *Ennoia*, cogitatione, quæ & *Charis*, gratia, ac *Sige*, silentium. Tricesimus vero *Sophia*, sapientia, quam etiam denotat nomen *Achamoth*, vel *Hachamoth*.

(1) Tertul. lib. adversus Valentinianos ait: *Tam importune filia occurrisset, ut etiam inclamarit in eam Jao, quasi Porro Quirites! aut Fidem Cæsaris! Inde invenitur Jao in scripturis*.

ſtum autem Æonem in defectionem factum Achamoth dicit in paſsionibus deſiderii quibuſdam fuiſſe, & ex paſsionibus materias edidiſſe. Expavit enim, inquit, & extimuit, & contriſtata eſt, & ex his paſsionibus concepit & edidit. Hinc fecit Cælum & Terram & Mare, & omnia quæcumque ſunt in eis, ob quam cauſam omnia infirma eſſe, & fragilia, & caduca, & mortalia, quæcumque ſunt ab ipſo facta: quoniam quidem ipſe fuerit de (1) aporiatione conceptus atque prolatus: hunc tamen inſtituiſſe iſtum Mundum ex his materiis, quas Achamoth, vel pavendo, vel timendo, vel contriſtando, vel ſudando præſtiterat. Nam ex pavore, inquit, tenebræ factæ ſunt: ex timore & ignorantia, ſpiritus nequitiæ & malignitatis: ex triſtitia & lacrymis, humida fontium, fluminum materia, mariſque. Chriſtum autem miſſum ab illo propatore, qui eſt Bythos: Hunc autem in ſubſtantia corporis noſtri non fuiſſe, ſed ſpiritale neſcio quod corpus de cælo deferentem, quaſi aquam per fiſtulam, ſic per Mariam Virginem

(1) De Confuſione, & pavore.

ginem transmeasse, nihil inde vel accipientem, vel mutuantem. Resurrectionem hujus carnis (1) negat, sed alterius. Legis & Prophetarum quædam probat, quædam improbat: id est, omnia improbat, dum quædam reprobat. Evangelium etiam habet suum, præter hæc nostra. Post hunc exstiterunt (2) *Ptolomæus* & *Secundus* hæretici, qui cum Valentino per omnia consentiunt; in illo solo differunt: nam cum Valentinus Æonas tantum triginta finxisset, isti addiderunt alios complures; quatuor enim primum, deinde alios quatuor aggregaverunt; Et quod dicit Valentinus Æonem tricesimum excessisse de pleromate, ut in defectionem, negant isti: non enim ex illa triacontade fuisse hunc, qui fuerit in defectionem, propter desiderium videndi propatoris. Exstitit præterea (3) *He-*

(1) Vide Tertullianum de Præscriptionibus c. 33.

(2) Ptolomæus, cujus Epistolam ad Floram memorat Epiphanius, a Zacchæo Cæsareensi Episcopo damnatus fuit; Secundus vero a Diodoro Cretensi, si fides habenda sit Prædestinato Sirmondi hær. 12. & 13.

(3) Contra Heracleonem Prædestinatus hær. 16. ait Siculos Episcopos, Eustachium nempe

Heracleon alter hæreticus, qui cum Valentino paria sentit, sed novitate quadam pronuntiationis vult videri alia sentire; introducit enim in primis illud fuisse quod pronuntiat (1), & deinde ex illa monade duo; ac deinde reliquos Æonas; deinde introducit totum Valentinum.

Cap. L. Non defuerunt post hos *Marcus* (2) quidam, & (3) *Colarbasus*, novam hæresin ex Græcorum alphabeto componentes; negant enim veritatem sine istis posse litteris inveniri; immo totam plenitudinem & perfectionem veritatis in istis litteris esse dispositam; propter hanc enim cau-

pe Lilybæorum, & Panermeorum Theodorum scripsisse, & Synodo coacta ex Insula illum evadere coegisse.

(1) Addendum heic fortasse: *Valentinus*.

(2) Marcus hæreticus & Magus, quem Prædestinatus hær. 14. a Clemente Pontifice damnatum nugatur, vixit temporibus Irenæi seculo absurda dogmata idem Irenæus lib. 1. cap. 8. & seqq. refellit.

(3) Colarbasus, seu Colorbasus primum Marci discipulus, deinde Colorbasianorum antesignanus juxta Epiphanium, damnatus fuit, si fides Prædestinato hær. 15. in Synodo quadam septem Episcoporum a S. Theodoro Episcopo

causam Christum dixisse : Ego sum A & Ω ; denique Jesum Christum descendisse , id est , columbam in Jesum venisse , quæ Græco nomine quum περιστερα pronuntietur , habeat secundum numerum , DCCCI. Percurrunt (1) isti ω, ψ, χ, φ, υ, τ, totum usque ad Alpha Beta , & computant ogdoas , & decadas , ita ut adferre illorum omnes vanitates ineptum sit & otiosum , quod tamen non tantum jam vanum , sed etiam periculosum sit. Alterum Deum fingunt præter Creatorem : Christum in substantia negant carnis fuisse: negant carnis resurrectionem futuram.

Cap. LI. Accedit his (2) *Cerdon* quidam ; hic introducit initia duo , id est , duos

(1) Percurrunt Alphabetum ordine retrogrado, ab Ω scilicet ad A.

(2) Cerdon sub Hygino ex Syria Romam venit,ubi pluries damnatus, pluries absolutus fuit. De eo intelligit Tillemontius , quæ Tertullianus cap. 30. de Præscription. de ejus discipulo Marcione ait, postquam scilicet bis ab Ecclesia ejectus fuisset, in perpetuum dissidium ab Hygino relegatum. Falsa igitur , quæ de Cerdone Prædestinatus hær. 23. qui illum sequenti seculo asserit a S. Apollonio Corinthiorum Episcopo in Synodo Orientalium damnatum.

duos Deos, unum bonum, & alterum ſævum: bonum ſuperiorem; ſævum hunc, Mundi creatorem. Hic Prophetias & Legem repudiat, Deo creatori renuntiat, ſuperioris Dei filium Chriſtum veniſse tractat, hunc in ſubſtantia carnis negat, in phantaſmate ſolo fuiſſe pronuntiat: nec omnino paſſum, ſed quaſi paſſum: nec ex virgine natum, ſed omnino nec natum; reſurrectionem animæ tantummodo probat, corporis negat; Solum Evangelium Lucæ, nec tamen totum recipit: Apoſtoli Pauli neque omnes, neque totas epiſtolas ſumit: Acta Apoſtolorum, & Apocalypſim quaſi falſa rejicit. Poſt hunc diſcipulus ipſius emerſit *Marcion* quidam (1) nomine, Ponticus genere, Epiſcopi filius, propter ſtuprum cujuſdam virginis ab Eccleſiæ communione abjectus. Hic ex occaſione, qua dictum ſit: Omnis arbor bona bonos fructus facit, mala autem malos; hæreſin Cer-

(1) Vide superius pag. 187. De Marcione fertur, cum sub Pontifice Aniceto Romæ B. [illegible] ab eo petiiſſet, an eum noſſet, reſpondiſſe Polycarpum, *Novi primogenitum Satanæ*.

Cerdonis approbare conatus est, (1) eadem dicere, quæ ille superior hæreticus ante dixerat. Exstitit post hunc *Lucanus* (2) quidam nomine, Marcionis sectator atque discipulus: & hic per eadem vadens blasphemiæ genera, eadem docet, quæ Marcion & Cerdon docuerant. Post hos subsequitur *Apelles*, discipulus Marcionis, qui posteaquam in carnem suam lapsus est, a Marcione segregatus est: hic introducit unum Deum infinitis superioribus partibus: hunc potestates multas, angelosque fecisse, propterea & aliam Virtutem quam dicit, Dominum dicit; sed angelum ponit. Hoc vult videri Mundum institutum ad imitationem Mundi superioris, cui Mundo permiscuisse pœnitentiam; quia non illum tam perfecte fecisset, quam ille superior Mundus institutus fuisset. Legem & Prophetas (3) repudiat. Christum neque in phantasmate

(1) Supple *&*.

(2) Lucanus, a quo Lucanistæ, an idem, ac Lucianus, a quo Lucianistæ, de quibus S. Epiphanius in Panario hær. 43. nescio. Si duo, uterque Marcionis sectator fuit.

(3) Auctor Catalogi, ac Origenes, & Eusebius hæc asserunt de Apelle, licet S. Epiphanius aliter sentire videa-

ſmate dicit fuiſſe, ſicut Marcion, neque in ſubſtantia veri corporis, ut Evangelium docet; ſed eo quod e ſuperioribus partibus deſcenderet, ipſo deſcenſu ſideream ſibi carnem & aeream contexuiſſe: hunc in reſurrectione ſingulis quibuſque elementis, quæ in deſcenſu ſuo mutuata fuiſſent, in aſcenſu reddidiſſe, & ſic diſperſis quibuſque corporis ſui partibus, in cælo ſpiritum tantum reddidiſſe. Hic carnis reſurrectionem negat: ſolo utitur & Apoſtolo, ſed Marcionis, id eſt, non toto: Animarum ſolarum dicit ſalutem; Habet præterea privatas, ſed extraordinarias lectiones ſuas, quas appellat faneroſeis (1) Philumenes cujuſdam puellæ, quam quaſi prophetiſſam ſequitur, Habet præterea ſuos libros, quos inſcripſit Syllogiſmorum, in quibus probare vult, quod omnia quæcumque Moyſes de Deo ſcripſerit, vera non ſint, ſed falſa ſint.

Cap. LII. His hæreticis omnibus accedit (2) *Tatianus* quidam alter hæreticus; hic

videatur, & idem Ori- (1) Id eſt, Manifeſta-

hic Justini martyris discipulus fuit; post hunc diversa sentire cœpit: totus enim secundum Valentinum sapit, adjiciens illud, Adam nec salutem consequi posse: quasi non, si rami salvi fiant, & radix salva sit. Accesserunt alii hæretici (1), qui dicuntur secundum Phrygas: sed horum non una doctrina est. Sunt enim qui (2) Kata

ta

diu magister vixit, de religione optime sentire visus est: eodem vero mortuo, æonas, aliasque Valentini fabulas secutus est. Ejus discipuli *Tatianistæ*, & *Encratitæ*, hoc est Continentes, a nuptiis enim abstinebant, & ab usu vini, ac animalium; Epiphanius tamen de iis tanquam de duplici secta loqui videtur hær. 46.

(1) Quoniam in Phrygia Montani hæresis grassata est, secundum Phrygas, vel unico vocabulo Cataphryges ejus Apostoli vocati sunt, scilicet Apelles, Montanus, ejusque prophetissa Prisca vel Priscilla, & Maximilla, sub Commodo Imperatore, & Pontifice Sotere. Contra hanc hæresim Martyres Lugdunenses scripserunt anno 177. Eleuthero Pontifice, fratribusque per Asiam, & Phrygiam, teste Eusebio lib. 5. c. 3. Hist. Eccles.

(2) Proculus, seu Proclus, a quo Proculiani, & Æschines, a quo Æschinistæ, ambo Montanistæ, & Cataphryges, deinde aliorum dogmatum parentes. De Proculianis vide Pacianum epist. 1.

ta Proclum dicuntur, sunt qui secundum Æschinem pronuntiantur. Hi habent aliam communem blasphemiam, aliam blasphemiam non communem, sed peculiarem suam; & communem quidem illam, qua in Apostolis quidem dicant Spiritum Sanctum fuisse, Paracletum non fuisse: & qua dicant Paracletum plura in Montano dixisse, quam Christum in Evangelium protulisset: nec tantum plura, sed etiam meliora atque majora. Privatam autem blasphemiam illi, qui sunt Kata Æschinem, hanc habent, qua adjiciunt etiam hoc, ut dicant Christum ipsum esse filium & patrem.

Cap. LIII. Est præterea his omnibus etiam (1) *Blastus* accedens, qui latenter Judaismum vult introducere; Pascha enim dicit non aliter custodiendum esse, nisi secundum legem Moysi XIV. mensis. Quis autem nesciat, quoniam Evangelica gratia evacuatur, si ad Legem Christum rediget? Accedit his (2) *Theodotus* hæreticus Byzan-

(1) Blastus potius Marcionis, quam Montani

(2) Theodotus hic Coriarius fuit, & a Pacia-

zantinus: qui posteaquam Christi pro nomine comprehensus negavit, in Christum blasphemare non destitit; doctrinam enim introduxit, qua Christum hominem tantummodo diceret, Deum autem illum negaret; ex Spiritu quidem sancto natum ex virgine, sed hominem solitarium, atque nudum, nulla alia præ ceteris, nisi sola justitiæ auctoritate. Alter post hunc (1) *Theodotus* hæreticus erupit, qui & ipse introduxit alteram sectam, & ipsum hominem Christum tantummodo dicit ex Spiritu sancto, ex Virgine Maria conceptum pariter & natum; sed hunc inferiorem esse, quam Melchisedech, eo quod dictum sit de Christo: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Nam illum Melchisedech præcipuæ gratiæ cælestem esse virtutem, eo quod agat Christus pro hominibus, deprecator & advocatus ipsorum factus: Melchisedech facere pro cælestibus ange-

differt ab eo, de quo mox loquemur.

(1) Theodotus alter nummularius, eo quod Melchisedech Christum inferiorem impie docebat, Melchisedecianorum parens meruit appellari.